

GENESIS

Murung'agen e Re Ke Babyor Ney

Fan e *Genesis* e “tabolngin.” Re ke babyor ney e be weliy murung'agen rogon ni sum urngin ban'en u lanelang nggu fayleng, nge som'on ko girdi' ni sum, nge rogon ni tabab e denen nge gafgow u roy u fayleng, nge rogon ni i non Got ngak e girdi'. *Genesis* e rayag ni ngan ki'eg nge l'agruw guruy:

1) *Guruy ni 1 – 11* Murung'agen e fayleng ni sum nge chepin e girdi' aram ko tabolngin i yib. Irera' e gin yira pir'eg riy murung'agen Adam nge Eva, Kain nge Abel, Noah nge fare sugbur, nge murung'agen fare wuliyang nu Babylon.

2) *Guruy ni 12 – 50* Chepin e pi'in kakrom ni ga' rok piyu Israel. Som'on e Abraham, nib gilbugwan ko mich rok ngak Got nge fol ni i tay rok. Me migid ma murung'agen Isak ni be' nib mo'on ni fak, nge Jakob nib mo'on ni fak Isak (ni ku yima pining ni Israel), nge fare ragag nge l'agruw i pagel ni fak Jakob, ni yad tabolngin fare ragag nge l'agruw i ganong rok yu Israel; murung'agen Josef, ni ir reb fapi pagel ni fak Jakob e ba ga' fan riy. Irera' rogon e n'en ni rin' me yan Jakob nge fa tinef e pagel ni fak nge girdi'en e tabinaw rorad nga Egypt ngar pired u rom.

U lan e re ke babyor ney e bay riy murung'agen e girdi', machane n'en ni ba ga' fan ni bay riy e murung'agen e tin ni rin' Got. Ni tabab ko ngiyal' ni sunumiy Got urngin ban'en, nge yib i mus ko

fa ngiyal' ni micheg Got ni bay i par ni be dag e runguy rok ngak e girdi' rok. Ngongolen Got e bay u ga'ngin e re ke babyor ney, nma pufthinnag nge gechignag e pi'in kar rin'ed e kireb, ma pow'iy mma ayweg e girdi' rok, me ir e be tanamnag rogon e par rorad. Re ke babyor ney u lan e Bible e ka ni yoloy ngay murung'agen e michan' rok girdi'en Got nge rogon nni ayuweg e re michan' nem ngi i par ndabi m'ay.

Gathon e Re Ke Babyor Ney

Rogon ni sum lanelang nge fayleng nge girdi'
1:1–2:25

Tabolngin ni sum e denen nge gafgow 3:1–24

Tabab rok Adam nge mada' ngak Noah 4:1–5:32

Noah nge fare sugbur 6:1–10:32

Fare wulyang nu Babylon 11:1–9

Shem nge yib i mada' ngak Abram 11:10–32

Abraham, Isak, nge Jakob 12:1–35:29

Pi'in owchen Esau 36:1–43

Josef nge pi pumo'on ni walagen 37:1–45:28

Piyu Israel u lan yu Egypt 46:1–50:26

Murung'agen urngin ban'en ni sum

¹ Aram ko tabolngin ni tabab Got i sunmiy e fayleng nge urngin ban'en ni bay u lanelang,* ² ma fayleng e dawori sum ma dariy ya'an. Ma day ni bay u gubin yang e ba upong ko rumug, ma

---

* **1:1** Aram ko tabolngin . . . fare palpalth'ib, ara Aram ko tabolngin ni nge sunumeg Got e fayleng nge urngin ban'en ni bay u lanelang; ara Nap'an ni tabab Got ni nge sunumiy e fayleng nge urngin ban'en ni bay u lanelang.

Kan Nthothup rok Got† e ke gapopow nga daken e day. ³ Me non Got ni ga’ar, “Nge tamilang” — me tamilang. ⁴ Me par nge guy ma bfel’ u wan’. Ma aram me ki’eg e tamilang rok e lumor; ⁵ me tunguy fithingan e tamilang ni “Rran”, me tunguy fithingan e lumor ni “Nep’.” Me chuw e nep’, me yani kadbul — ni aram e bin som’on e rran.

⁶ Me non Got ni ga’ar, “Nge sum e palpal th’ib nge ki’eg e ran, nge boch me par u bang.” ⁷ Me sunmeg Got e palpal th’ib nge ki’eg e ran nu lang nge ran nu but. Me yodorom’; ⁸ me tunguy fithingan e palpal th’ib ni “Lanelang”. Me chuw e nep’, me yani kadbul — ni aram e bin l’agruw e rran.

⁹ Me non Got ni ga’ar, “Ran ni bay u tan e palpal th’ib e nge mukun nga ta’bang nge yib i m’ug e binaw” — me yodorom. ¹⁰ Me tunguy e binaw ni “But’,” ma ran nike mukun nga ta’bang e tunguy ni “Day.” Me par nge guy e n’en ke ngongliy ma bfel’ u wan’. ¹¹ Me non ni ga’ar, “But’ e nge tugul urngin mit e woldug nga daken, ni tin nge yib wom’ngin ni bod wom’ngin e *grain* nge tin nge yib wom’ngin ni bay e awoch u fithik’ ” — me yodorom. ¹² Ma aram me tugul urngin mit e woldug u daken e but’, ni tin ma yib wom’ngin ni bod wom’ngin e *grain* nge tin ma yib wom’ngin ni bay e awoch u fithik’. Me par Got nge guy e tin ke ngongliy ma bfel’ u wan’. ¹³ Me chuw e binem e nep’, me ni kadbul — ni aram e bin dalip e rran.

¹⁴ Me non Got ni ga’ar, “Nge sum nga lanelang e pin’en ni be gal ra’en ni nge ki’eg e rran ko nep’, ma nge dag e ngiyal’ nma tabab e pi rran riy, nge pi

---

† 1:2 Kan Nthothup rok Got; ara fare gelngin Got; ara nifeng ni yib rok Got.

duw, nge yu ngiyal' nma thil e yafang; ¹⁵ bay i gal ram'erad u lanelang ngu'ur pi'ed e tamilang nga fayleng" – me yodorom. ¹⁶ Ara' rogon ni ngongliy Got fa gali n'em ni ba ga' ram'en, ni yal' ni nge gagiyegnag e rran, nge pul ni nge gagiyegnag e nep'; ma ku aram rogon ni ngongliy e pi t'uf. ¹⁷ I tay nga lanelang e pin'en ni be mat ram'en ni nge gal ram'erad nga fayleng, ¹⁸ ni ngar gagiyeg niked e rran nge nep', miyad ki'eg e tamilang ko lumor. Me par Got nge guy e n'en ke ngongliy ma bfel' u wan'. ¹⁹ Me chuw e binem e nep', me ni kadbul – ni aram e bin aningeg e rran.

²⁰ Me non Got ni ga'ar, "Nge yib bo'or mit ban'en nib fos nga fithik' e day nge ran, ma ngi i changeg e arche' u fithik' e nifeng" – me yodorom. ²¹ Ara' rogon ni sunumeg Got e nig nib pag ga'ngin nge urngin mit e nig nge pin'en nib fos ni bay u fithik' e day nge ran, nge urngin mit e arche'. Me par nge guy e n'en ke ngongliy ma bfel' u wan'. ²² Me tow'ath nagrad ko re bugithin ni ba'aray ni yog ni ga'ar, "Pin'en nib fos ni bay u fithik' e day nge ran e ngi i diyen nge sugnag fithik' e day nge ran, ma arche' e nge yo'or u fayleng." ²³ Me chuw e binem e nep', me ni kadbul – ni aram e bin lal e rran.

²⁴ Me non Got ni ga'ar, "But' e nge yib urngin mit e gamanman nib mongmor nga dakean nge urngin mit e gamanman ni malboch, ni tin nib ga' nge tin nib achig" – me yodorom. ²⁵ Ara' rogon ni sunumeg urngin mit e gamanman nib mongmor nge urngin mit e gamanman ni malboch, ni tin gagang' nge tin b'achig. Me par nge guy e n'en ke ngongliy ma bfel' u wan'.

²⁶ Me ga'ar Got, "Aram e chiney e ngad ngongliyed e girdi'; girdi' e bay ra boded gadad miyad bod ya'adad. Ma girdi' e nge suwey e nig, nge arche', nge gamanman nib mongmor, nge urngin e gamanman ni malboch, ni tin gagang' nge tin b'achig." ²⁷ Ara' rogon ni sunumeg Got e girdi'; girdi' e ni ngongliy ni bod ya'an Got. I sunumeg be' nib mo'on nge be' ni bpin, ²⁸ me tow'ath nagrow ko re bugithin ni ba'aray ni yog ni ga'ar, "Mu diyen gow nge yo'or pifakmew, nge wear e pi'in owchemew nga gubin yang u fayleng ngar pired riy miyad suwey. Ngguta'mew ni gimew e ngam suweyew e nig, nge arche', nge urngin e gamanman ni malboch, ni tin gagang' nge tin b'achig." ²⁹ Me ga'ar Got, "Nggupi' ngomew urngin mit wom'ngin e woldug ni bod e *grain* nge urngin mit wom'ngin e woldug ni bay e awoch u fithik' ni ngam kew; ³⁰ machane urngin e tin gagang' nge tin b'achig e gamanman ni malboch, nge urngin e arche' e nggu pi' ngorad e woldug nib galunglung ni ir e nge mang ggan ngorad" – me yodorom. ³¹ Me par Got nge guy urngin e n'en ke ngongliy ma rib fel' u wan'. Me chuw e binem e nep', me ni kadbul – ni aram e bin nel' e rran.

2

¹ Ma aram me yan i par nike m'ay i ngongliy e fayleng, nge lanelang, nge urngin ban'en ni bay u daken e but' ngu lanelang. ² Ma chirofen ni gamen e medlip e rran ngay e mu' Got ko tin i ngongliy, ma aram e chirofen ni tal ko maruwel.

³ Me thothupnag e bin medlip e rran nge tay ni reb e rran nib thil nga urngin e rran, ni bochan e chirofen nem e lebguy e tin i sunumeg* me tal ko maruwel. ⁴ Ere ara' rogon ni sunumeg Got e fayleng nge urngin ban'en ni bay u lanelang.

Fa gi Woldug nu Eden

Ngiyal' ni sunumeg fare SOMOL† ni Got e fayleng nge urngin ban'en ni bay u lanelang, ⁵ e dariy e woldug u daken e but' ma dariy awochngin e woldug nike tugul, ya SOMOL ni Got e dawori pi' e n'uw nge yib nga daken e but' ma dariy be' ni nge muruwliy e but; ⁶ machane yug aram rogon ni dariy e n'uw, me yib e ran u fithik' e but' ngalang nge tarannag e but' ni polo'.

⁷ Ma aram me fek SOMOL ni Got boch e but' nge ngongliy be' ni pumo'on‡ riy; me pag athon l'ugun nma pi' e yafos ngalan p'ethungun, me fos fare pumo'on.

⁸ Me yung SOMOL ni Got bang i woldug u lan yu Eden, ni bay ko ngek, me yan i tay fare mo'on nike ngongliy ngaram. ⁹ Me gagiyegnag urngin mit e gek'iy nge tugul ni bfel' ya'an ma be k'uf ni bfel' wom'ngin. Ma lulukngun e re gi woldug nem e bay ba ke gek'iy riy nma pi' e yafos, nge fare ke gek'iy nma tamilangnag an'uy ko tin ni bfel' nge tin nib kireb.§

2:2 Heb 4:4, 10 * **2:3** aram e rofen ni lebguy e tin i sunmiy ban'en; ara rofen nem e lebguy e tin i sunumeg. † **2:4** SUNUMEG FARE SOMOL: Yahweh ko thin ni Hebrew. ‡ **2:7** BUT' . . . PUMO'ON: Gal thin nem ni Hebrew ni "pumo'on" nge "but' " e ba chuchugur lingan. § **2:9** tamilangnag an'uy ko tin fel' nge tin kireb; ara tamilangnag an'uy ko gubin ban'en. **2:9** Rev 2:7; 22:2, 14

¹⁰ Ma bay ba lul' ni yan u lan yu Eden ni ir e be tarennag fagi woldug; me yan i aningeg pa' nga wuru' yu Eden. ¹¹ Fithingan e pa' ni som'on ko yu pa' i lul' nem e Pishon; ireram e pa' ni yan nge liyeg e nam nu Havilah. ¹² (Ireram e gin un pir'eg e gol riy, nge bmit e gek'iy nma yib e florida riy, nge malang nib tolang puluwon.) ¹³ Ma fithingan e pa' ni migid ko yu pa' i lul' nem e Gihon; i yan nge liyeg e nam nu Kush.* ¹⁴ Ma pa' ni gaman e dalip ngay e Tigris fithingan, ni yan ko ngek u Assyria. Ma pa' ni aningeg e Eufrates fithingan.

¹⁵ Me fek SOMOL ni Got fare mo'on nge tay ngalan fa gi milay' nu Eden ni ir e ngi i ayuweg ma be matnagiy. ¹⁶ Me ga'ar ngak fare mo'on, "Ra um koy wom'ngin urngin e gek'iy ni bay ko re gi woldug ney, ¹⁷ ma kemus ni fare ke gek'iy nma tamilangnag an'uy ko tin ni bfel' nge tin kireb e dab mu koy. Thangri dab mu koy wom'ngin. Ya rofen ni ga ra kay e ga ra yim'."

¹⁸ Me ga'ar SOMOL ni Got, "De fel' ni nge par fare mo'on ni go ir. Bay gu ngongliy be' ni nge chagil ngak ngi i ayuweg." ¹⁹ Me fek boch e but' nge ngongliy urngin e gamanman nge arche' riy, me fekrad i yib ngak fare mo'on ni nge guy ko mang e ra tunguy ngorad; ma pi ngachal ni tunguy ngorad e par riy ni aram rogon. ²⁰ Me tunguy fare mo'on fithingan urngin e gamanman nib mongmor, nge urngin e arche', nge urngin e gamanman ni malboch; machane dariy reb nra bung ni nge cheg ngak nge ayuweg.

---

* **2:13** Kush (nu Mesopotamia); ara Ethiopia.

21 Me gagiyeagnag SOMOL ni Got fare mo'on ngari mol, ma nap'an ni be mol me fek reb e yumiyaw rok fare mo'on me ning e ufin ngay. 22 Me ngongliy be' ni bpin ko fare yumiyaw ni fek rok fare mo'on, me fek fare pin i yib ngak fare pumo'on. 23 Me ga'ar fare pumo'on, "Ka fini yag be' ni ta'reb rogomow — ni yil rok e ni fek ko yil rog, ma ufin u dow e ni fek ko ufin u dowag. 'Bpin' e fithingan ni bochan e ni fek u fithik' fare pumo'on."†

24 Irera' fan ni be' nib mo'on e ma pag e chitamngin nge chitiningin nge yan i cheag ngak le'engin, ngar pirew ni kar ta'ab girdi'gow.

25 Yow l'agruw ni dariy e mad u dakenrow, machane da ur tamra'gow.

3

Girdi' nde fol

1 Ma porchoyog e ir e th'abi llowan' ko sabanban u fithik' e gamanman ni SOMOL ni Got e ke sunumeg. Me fith fare porchoyog ngak fare pin ni ga'ar, "Rriyul' ni yog Got ngomew ni dab mu koyew wom'ngin urngin e gek'iy ni bay ko gi woldug ney?"

2 Me fulweg fare pin ni ga'ar, "Demturug e re ke gek'iy ni bay ko gi woldug ney ma gamow ra kay wom'ngin, 3 ma kemus ni fare ke gek'iy ni bay u lulukngun e gi woldug ney e dab gu wew

---

† 2:23 BPIN . . . PUMO'ON: Fa gal bugithin ni "bpin" nge "pumo'on" ko thin ni Hebrew e ba chuchugur lingan. 2:24 Mat 19:5; Mrk 10:7, 8; 1 Kor 6:16; Efe 5:31

wom'ngin. I ga'ar Got e dab gu wew wom'ngin e re ke gek'iy nem, ara gu mathgow ngay; ya fa'an gamow ra rin', ma gamow ra yim'."

⁴ Me fulweg fare porchoyog ni ga'ar, "De riyul' e re bugithin nir; ya gathi gimew ra yim'. ⁵ I yog Got e re bugithin nir ya manang ni gimew ra kay, mi gimew bod Got* me tamilangan'mew ngam nangew e n'en ni bfel' nge n'en nib kireb ni bod ir."†

⁶ Me guy fare pin feni fel' ya'an fare ke gek'iy, nge feni manigil wom'ngin ni ngan kay, me finey feni manigil ni nge tamilangan'uy. Ma aram me t'ar boch i wom'ngin nge kay. Me pi' boch ngak figirngin miki kay. ⁷ Ma nap'an ni yug ra mu'gow i kay, me tamilangan'row, miyow nang ni yow bay u tamilang; ma aram miyow yuy' yuwan e *fig* ngar m'agew nga lukngurow.

⁸ Me gonowrug e chirofen nem mi yow rung'ag lingan SOMOL ni Got ni be yan u fithik' e gi woldug nem, miyow mith rok u fithik' e gek'iy. ⁹ Me pining SOMOL ni Got fare mo'on ni ga'ar, "Gabayu uw?" ¹⁰ Me fulweg fare mo'on ni ga'ar, "Gu rung'ag lingam nga fithik' e woldug; mu gu tamdag mu gu mith rom, ya gu bay u tamilang."

¹¹ Me fith Got ngak ni ga'ar, "Mini' e keyog ngom ni ga bay u tamilang? Mog, kam koy wom'ngin fare ke gek'iy ni gog ngom ni dab mu koy?"

¹² Me fulweg fare mo'on ni ga'ar, "Fare pin ni mu sunumeg ni fan ngog e pi' wom'ngin ngog ni nggu way, ma aram mu gu way."

---

* **3:5** Got; ara fare got. † **3:5** me tamilangan'mew ngam nangew e n'en ni bfel' nge n'en nib kireb; ara mu nangew gubin ban'en.

¹³ Me fith SOMOL ni Got fare pin ni ga'ar, "Mang-fan ni mu rin'?" Me fulweg ni ga'ar, "Fare porchoyog e ban niteg nggu way."

Got ni yog e gechig

¹⁴ Me ga'ar SOMOL ni Got ngak fare porchoyog, "Ngug gechig nitem ni fan e tin kam rin'; go' gur e nge par u dakenam e re buch wa'athan ni ba'aray: Aram e chiney i yan ngaram e bay um sirgig u but' i yan ni yinam e ga be yan ngay, ma ab e bayi mang ggan ngom. ¹⁵ I gur nge fare pin e bay mpirew ni gimew ba to'ogor; ma ku er rogon pifak nge pifakam ni bay ur pired ni yad ba to'ogor. Ma be' nib mo'on ni fak fare pin e bayi bilbilig lolugem' mi gur e bay mu k'ad wurilen ay."

¹⁶ Me ga'ar ngak fare pin, "Bay gu yo'ornag e gafgow rom ko ngiyal' ni kam diyen, mu gu gelnag e amith ngom ko ngiyal' ni ngam gargel. Machane bay kum par ni ka ga be yim' ni bochan e pumo'on rom, ma bayi par ni ir e suwon gur."

¹⁷ Me ga'ar ngak fare mo'on, "Kamfol rok le'engim kam koy wom'ngin fare ke gek'iy ni gog ngom ni dab mu koy. Ere bochan e tin kamrin' ma aram e nge kireb e but'. Ma n'umngin nap'an e yafos rom ni bay um muruwliy e but' nib gel nge yag ni pi' e ggan ngom nib gaman, ¹⁸ ma bayi tugul e pan nge rachangal, ma bay um koy e woldug nu mapan. ¹⁹ Ya thangri yib e athuw u dakenam ma ga maruwel nib gel nge yog ni pi' e but' e ggan ngom, nge yan i mada' ko ngiyal' ni ngam sul ko but' ni ir e ni ngongliyem ngay. Ni ngongliyem ko

3:13 2 Kor 11:3; 1 Tim 2:14
Heb 6:8

3:15 Rev 12:17

3:17 3:17, 18;

but', ere bay kum ngal' ni but' bayay." ²⁰ Adam ‡ e tunguy fithingan le'engin ni Eva, § ni bochan e ir e chitiningin urngin e girdi'. ²¹ Me fek SOMOL ni Got keru' e gamanman nge ngongliy e mad riy ni nge fanay Adam nge le'engin, me yin' nga dakenrow.

Adam nge Eva nchuwegrow ko fa gi Woldug

²² Ma aram me ga'ar SOMOL ni Got, "Girdi' e chiney e ke bod bagamad, ya kenang e n'en ni bfel' nge n'en nib kireb. Thingar ri dab ni pag nge kay wom'ngin fare ke gek'iy nma pi' e yafos, ya ra par ni dabki yim'." ²³ Ma aram me l'oeg SOMOL ni Got fagali'nem nga wuru' fa gi woldug nu Eden me tay row ngar muruwliy fare but' ni ir e ni ngongliy row ngay. ²⁴ Nga ba' ni ngek ko fa gi woldug me tay e kerubim nge bangi saydon ni be daramram ni urngin yang ni be cheal ngay. Ran'ey e nge tay e girdi' u urel nge dabi chugur be' ko fare ke gek'iy nma pi' e yafos.

4

Kain nge Abel

¹ Me par Adam nge le'engin, me diyen le'engin. Me gargeleg bochi pagel me ga'ar, "I SOMOL e ayuw rok make yag bochi pagel gufakay." Me tunguy Kain* ngak. ² Me migid me gargeleg Abel ni walagen Kain. Me par Abel ni ir reb e tachugol saf,

---

‡ 3:20 ADAM: Re ngachal ney ni thin ni Hebrew e fan e "gubin e girdi'." § 3:20 EVA: Re ngachal ney ni thin ni Hebrew e fan e "girdi'." 3:22 Rev 22:14 * 4:1 KAIN: Re ngachal ney e gowa fare bugithin ni Hebrew ni "ke yagnag."

ma Kain e par ni ir be' nib tawoldug. ³ Me munmun me fek Kain boch e tin kefel' ko woldug rok me pi' ni maligach ngak SOMOL. ⁴ Me munmun me fek Abel e bin som'on i pifak e safrok nge li', me pi' e yungin felel' riy ni maligach. Me SOMOL e fel' Abel nge maligach rok u wan', ⁵ ma de fel' Kain nge maligach rok u wan'. Me ri damumuw Kain nge thilpariy owchen. ⁶ Me ga'ar SOMOL ngak Kain, "Mang ni kam damumuw? Mang ni kam thilpariy owchem? ⁷ Fa'an mang e mu ngongliy e tin ni bfel', ma be m'ug u owchem ni gab felfelan'; machane bochan e kam ngongliy e tin nib kireb, ma aram e be son nigem e denen u langan e mab rom ni nge og ngom. Ba'adag ni nge gagiyeg nigem, machane thingar mu gel ngak."

⁸ Me ga'ar Kain ngak Abel ni walagen, "Mu un ngog nga darow nga milay'." Fa'anra tawgow nga milay', me cheal Kain ngak walagen nge li' ngem'.

⁹ Me fith SOMOL Kain ni ga'ar, "Bu uw Abel ni walagem?" Me fulweg ni ga'ar, "Da gu nang. I gag e matanag rok walageg?" ¹⁰ Me ga'ar SOMOL, "Mang ni kam ngongliy e binir e pa' ni rib gel e kireb riy? Racha'en walagem e be tolul ngog u fithik' e but', ni bod ba lam ni be pong ni ngan fulweg taban e kireb ni kan rin' ngak. ¹¹ Kan tem nib buch wa'atham ni dabkiyag ni ngam wolduguy e but'. Ya ke wanum racha'en walagem nga fithik' ni gowa i fal l'ugun ni nge unum ko fangiyal' nim thang e fan rok walagem. ¹² Fa'an ga ra muruwliy e but' ngam yung e woldug ngay, ma dabi pi' e but'

e ggan ngom, bay mu par ni dariy e naun rom ma ga be malethay u fayleng i yan.”

¹³ Me ga’ar Kain ngak SOMOL, “Biney e gechig ni kam pi’ e kayigi gel ngog. ¹⁴ Chiney e ngam chuwegeg ko re gi but’ ney ngu p’ewchem. Bay gu par ni dariy e naun rog mu ug malethay u fayleng i yan, ma demturug be’ nra mada’ nigege me li’eg nggum’.” ¹⁵ Machane me fulweg SOMOL ngak ni ga’ar, “Danga’. Fa’anra li’em be’ ngamum’ ma medlip e pogofan ni yira thang ni nge yan nga puluwon.” Me tay SOMOL e pow nga daken Kain ni be ning chiylen ngak e en nra mada’nag ni dabi li’ ngem’. ¹⁶ Me chuw Kain rok SOMOL nge yan i par nga bangi nam ni Nod[†] fithingan, ni bay ko ngek u Eden.

Pi’in ni owchen Kain

¹⁷ Me par Kain nge le’engin, me diyen le’engin, nge gargeleg bochi pagel min tunguy fithingan ni Enok. Me yan i ngongliy bangi ban’en nge ngal’ ni reb e binaw ni ba ga’, me tunguy yu Enok ngay, ni ngachalen fachi cha’ ni fak. ¹⁸ Mi ni gargeleg bochi pagel ni fak Enok, min tunguy fithingan ni Irad, ni ir e chitamngin Mehujael, me Mehujael e chitamngin Methushael, me Methushael e chitamngin Lamek. ¹⁹ Me le’engiy Lamek l’agruw i ppin; bagayow e Adah fithingan ma bagayow e Zillah. ²⁰ Me gargeleg Adah Jabal, ni ir e mang chitamngin e pi’in ni ur chugol garbawgad ma pi tent e kemang naun ngorad. ²¹ Mi Jubal fithingan walagen ni pumo’on ni ir e chitamngin urngin e pi’in yad manang e musik ni yad ma chubeg e

[†] **4:16** NOD: Fan e re bugithin ney ni Hebrew e “Yanyan”.

harp ma yad ma thoy e ngal. ²² Me gargel Zillah ni Tubal Kain, ni ir e mang chitamngin urngin e pi'in yad ma maruwel ko wasey ma yad ma ngongliy ban'en ko wasey ni *bronze* nge *iron*. Mi Naamah e be' ni bpin ni walagen Tubal Kain. ²³ Me non Lamek ngak gal le'engin ni ga'ar, "Adah nge Zillah, mu telmew ngog: Kug li' be' ni kab pagel kem' ni bochan e i pirdi'iyeg.

²⁴ Fa'anra medlip e pogofan e yira thang ni ngan falbiyen Kain, ma gag e medlipi ragag nge medlip e yira thang ni fa'anra li'eg be' nggum'."

Seth nge Enosh

²⁵ Miki par Adam nge le'engin bayay, min gargeleg bochi pagel. Me ga'ar le'engin, "Ke pi' Got ngog e re tir ney nib pumo'on ni nge yan nga luwan Abel, ni fa'ani Kain e li' ngem' "; me tunguy fithingan ni Seth.‡ ²⁶ Mi ni gargeleg bochi pagel rok Seth, me tunguy fithingan ni Enosh. Ireram e re ngiyal' i n'en ni tabab e girdi' i pining fithingan SOMOL, nib thothup ko meybil rorad.

5

Pi'in ni owchen Adam nge yan i mada' ngak Noah nge pifak

(1 Kronics 1:1-4)

¹ Irera' fithingan e pi'in owchen Adam nni yoloy. (Nap'an ni sunmeg Got e girdi', me ngongliyrad ni bod ya'an. ² I sunumeg be' nib mo'on nge be' ni

‡ 4:25 SETH: Lingan e re ngachal ney ni Hebrew e gowa fare bugithin ni "ke pi'." 5:1 Gen 1:27-28

bpin, me fal'eg wa'athrow, me tunguy fithingrow ni "Girdi' ").³ Nap'an ni gaman 130 e duw rok Adam, min gargeleg bochi pagel ni fak nib fil ya'an, me tunguy fithingan ni Seth.⁴ Ni gargelnag Seth, ma 800 e duw niki par Adam nib fos miki fakay boch e bitir⁵ me yim' nike gaman 930 e duw rok.

⁶ Nap'an ni gaman 105 e duw rok Seth, min gargeleg bochi pagel ni fak ni Enosh,⁷ tomuren ni kan gargeleg Enosh miki par Seth nib fos nge yan i gaman 807 e duw. Miki fakay boch e bitir⁸ me yim' nike gaman 912 e duw rok.

⁹ Nap'an ni gaman mereb i ragag e duw rok Enosh, min gargeleg bochi pagel ni fak ni Kenan,¹⁰ tomuren ni kan gargeleg Kenan. Miki par Enosh nib fos nge yan i gaman 815 e duw. Miki fakay boch e bitir¹¹ me yim' nike gaman 905 e duw rok.

¹² Nap'an ni gaman medlip i ragag e duw rok Kenan, min gargeleg bochi pagel ni fak ni Mahalalel,¹³ tomuren ni kan gargeleg Mahalalel miki par Kenan nib fos nge yan i gaman 840 e duw. Miki fakay boch e bitir¹⁴ me yim' nike gaman 910 e duw rok.

¹⁵ Nap'an ni gaman nel' i ragag nge lal e duw rok Mahalalel, min gargeleg bochi pagel ni fak ni Jared,¹⁶ tomuren ni kan gargeleg Jared miki par Mahalalel nib fos nge yan i gaman 830 e duw. Miki fakay boch e bitir¹⁷ me yim' nike gaman 895 e duw rok.

¹⁸ Nap'an ni gaman 162 e duw rok Jared, min gargeleg bochi pagel ni fak ni Enok,¹⁹ tomuren ni kan gargeleg Enok miki par Jared nib fos nge yan

i gaman 800 e duw. Miki fakay boch e bitir ²⁰ me yim' nike gaman 962 e duw rok.

²¹ Nap'an ni gaman nel' i ragag nge lal e duw rok Enok, min gargeleg bochi pagel ni fak ni Methuselah. ²² Tomuren ni kan gargeleg Methuselah miki par Enok nib fos ni 300 e duw ngi i liyor ngak Got miki fakay boch e bitir. ²³ Miki par nib fos nge yan i gaman 365 e duw rok. ²⁴ I par Enok ni be fol rok Got, ma aram mada kun guy ni bochan e ke fek Got.

²⁵ Nap'an ni gaman 187 e duw rok Methuselah, min gargeleg bochi pagel ni fak ni Lamek, ²⁶ tomuren ni kan gargeleg Lamek miki par Methuselah nib fos ni 782 e duw. Miki fakay boch e bitir ²⁷ me yim' nike gaman 969 e duw rok.

²⁸ Nap'an ni gaman 182 e duw rok Lamek, min gargeleg bochi pagel ni fak ²⁹ me ga'ar, "Re tir ney e ra pi' e toffan nga urngin e maruwel nib gel ni gadad be tay; ya bucheg SOMOL wa'athan e re but' ney"; ma aram me tunguy fithingan ni Noah.*

³⁰ Tomuren ni kan gargeleg Noah miki par Lamek nib fos ni 595 e duw. Miki fakay boch e bitir ³¹ me yim' nike gaman 777 e duw rok.

³² Ma fa'an ni gaman 500 e duw rok Noah, me fakay dalip i pagel, ni aram Shem, Ham nge Jafeth.

6

Kireb rok e Girdi'

¹ Re ngiyal' i n'em e ke yo'or e girdi' nga gubin yang u fayleng, ma yibe gargeleg e ppin. ² Me guy

---

5:24 Heb 11:5 * **5:29** NOAH: Re ngachal ney ni Hebrew e gowa fare bbugithin ni "toffan." **6:1** Num 13:33

boch e pi chon e tharmiy* e pi ppin nem ni yad ba pidorang, ma aram miyad fek e pi' arorad ni yad ba'adag. ³ Me ga'ar SOMOL, "Dab gu tay e girdi' ngar pired ni yad bfos ndariy n'umngin nap'an, ya dowrad e ra yim'. Chiney i yan nga m'on e dab kur pired ni yad bfos nge pag 120 e duw yangarrad." ⁴ Re ngiyal' i n'em nge nga tomur riy e immoy e girdi' ni n'un'uw ma tagyet u fayleng ni yad fa pi'in pifak fapi ppin nge pi chon e tharmiy. Yad e pi'in ur gelgad ko mael ma ba gilbuguwanrad kakrom.

⁵ Fa'ani guy SOMOL ni kari gel e kireb rok e girdi' u gubin yang, ni gubin ngiyal' ma ba sug lanin'rad ko tin nib kireb, ⁶ me taganan' ngay nike sunumegrad ke tayrad nga daken e fayleng. Me par ni kari kolngan' riy. ⁷ Me ga'ar, "Bay gu thang owchen urngin e girdi' ni kug sunumeg, ndemturug e gin'en ni yad bay riy. Ma bay kug thang owchen urngin e gamanman nge urngin e arche', ya kug kolngan'ug ni kug sunumegrad." ⁸ Machane SOMOL e bfel' Noah u wan'.

Noah

⁹⁻¹⁰ Ba'aray e pi'in ni owchen Noah: dalip e pagel ni fak ni immoy, ni Shem nge Ham nge Jafeth. Noah e be' nib mo'on ni bfel' ni kemus ni ir e immoy ni kabfel' u wan' Got e ngiyal'nem; i par ni bay Got rok. ¹¹ Machane urngin e tin kabay e girdi' e yad gubin ni yad ba kireb u p'eowchen Got, ma kireb rorad e ke wear nga gubin yang. ¹² Me par Got nge guy e girdi' nu fayleng me guy ni yad ba kireb, ya kari yan i par e girdi' ni kari kireb.

---

* **6:2** Pi chon e tharmiy; ara Pi pumo'on ni pifak e pi got; ara pi pumo'on ni pifak Got.

¹³ Me ga'ar Got ngak Noah, "Kug turguy u wun'ug ni nggu thang owchen urngin e girdi'. Bay gu thang owcherad, ya re fayleng ney e ke sug ko ngongol rorad nib kireb. ¹⁴ Mu toy e barkow ni fan ngom ni ngam ngongliy ko ren ni bfel'; ma ga senggilnag, ma ga achey langgin nge wuru' ko pitch. ¹⁵ Ngam toy ni 450 e fit n'umngin, ma medlip i ragag nge lal e fit radan, ma aningeg i ragag nge lal e fit tolngin. ¹⁶ Ma ga ngongliy e chigiy u daken, ma ga tay thilin e chigiy nge marichlen e barkow u baraba' ngu baraba' ni ragag nge meruk e inch. Ngam toy ni dalip thal e faraf u lan, ma ga tay ba mab u p'eyon. ¹⁷ Ya bay gu pi' e ran nge yib nga daken e fayleng ni nge thang mit urngin ban'en nib fos. Ma urngin ban'en ni bay u daken e fayleng ni bay yim', ¹⁸ machane gur e bay gu ngongliy reb e m'ag u thildow. Ngam man ngalan e re barkow nem ni gimew le'engim, nge pifakmew ni pumo'on, nge pi le'engirad, ¹⁹ ma nge un ngom reb e pumo'on nge reb e ppin u urngin mit e gamanman, nge dab ra uned ko yam'. ²⁰ Lal'agruw u urngin mit e arche' ngu urngin mit e gamanman ni tin ba ga' nge tin ba'achig ni go' bay ranod ngalan e re barkow nem, nge dab ra uned ko yam'. ²¹ Mu fek urngin mit e ggan ni fan ngom, nge ngorad." ²² Me rin' Noah urngin e tin ni yog Got ngak ni nge rin'.

7

Ran ni Tharey e Fayleng

¹ Me ga'ar SOMOL ngak Noah, "Mmarod girdi'en e tabinaw rom ngalan fare barkow; ya kug pir'eg

ni kemus ni gur u fithik' e girdi' e ka gab fel' u wun'ug. ² Ra bmit e gamanman ni kug duwgiliy ni ngu'un pi' ni maligach ni aram e gamanman nrayag ni ngan longuy, ma medlip e pumo'on nge medlip e ppin e ngam fek ni nge un ngom, ma gamanman ni kug duwgiliy ndab un pi' ni maligach e kemus ni ta'reb e pumo'on nge ta'reb e bpin e ngam fek nge un ngom. ³ Ma ka ga fek medlip wu' e arche' u bmit e arche' nge bmit. Mu rin' ni ara' rogon nge bmit e gamanman nge arche' me par nib fos ngkur diyen gad bayay u daken e fayleng. ⁴ Ya ka medlip e rran mu gu pi' e n'uw nge yib nga daken e fayleng ni bayi par ni nge aw ni aningeg i ragag e rran nge nep', ni fan e nge thang mit urngin e pin'en nib fos ni kug sunumeg." ⁵ Me rin' Noah urngin e tin keyog SOMOL ngak ni nge rin'.

⁶ Me Noah e 600 e duw yangren ko ngiyal' ni ba'aram ni yib e ran nge tharey daken e fayleng. ⁷ Ir nge le'engin, nge pifakrow ni pumo'on nge le'engirad e ranod ngalan fare barkow nge dabi li'rad e ran ni bayib nge tharey e fayleng. ⁸ Fapi gamanman nike duwgiliy Got ni ngu'un pi' ni maligach nge gamanman nike duwgiliy Got ndab un pi' ni maligach, nge arche', nge gamanman ni ba'achig ⁹ nra uned ngak Noah ngranod ni yu lal'agruw nreb e bpin nge reb e pumo'on ngalan fare barkow, ni bod rogon ni yog Got. ¹⁰ Ma fa'ani chuw fa medlip i rran me yib e ran nge tharey e fayleng.

¹¹ Nap'an ni gaman 600 e duw yangren Noah,

ko chirofen ni ragag nge medlip fen e pul ko bin l'agruw e pul, ma urngin e alublub ni yib ko ran nu tanebut' u fithik' e fayleng e mab nib tomgin, me aw e n'uw ni ba ga', ¹² me aw e n'uw nga daken e fayleng ni aningeg i ragag e rran nge nep'. ¹³ Ma ka chirofen nem, me yan Noah nge le'engin, nge fa dalip i pagel ni fakrow, ni aram Shem nge Ham nge Jafeth, nge pi le'engirad ngalan fare barkow. ¹⁴ Me un urngin mit e gamanman ni malboch ngorad, nge gamanman nib mongmor, nge gamanman nib achig, nge urngin mit e arche'. ¹⁵ Reb e pumo'on nge reb e bpin u bmit nge bmit urngin ban'en nib fos nra uned ngak Noah ngalan fare barkow, ¹⁶ ni bod rogon ni yog Got ngak Noah. Ma aram me ning SOMOL fare mab nga ftikeru' Noah.

¹⁷ Ma fare ran nike tharey e fayleng e aningeg i ragag e rran ni i ga' i yan, me dib'ag e ran nge chibiy fare barkow u daken e but' ngalang. ¹⁸ Me ga' e ran i yan, me pes fare barkow. ¹⁹ Me ga' i yan nge tharey urngin e burey nib th'abi tolang, ²⁰ ma aram me ki mun rliw' nge lal e fit nga tolngin u daken p'ebugul fapi burey. ²¹ Ma urngin ban'en nib fos ni bay u daken e fayleng e ra m'ad, ni arche', nge urngin mit e gamanman nge urngin e girdi'. ²² Urngin ban'en nu fayleng ni bay e pogofan rorad e ra m'ad. ²³ Me thang SOMOL owchen urngin ban'en nib fos ni bay u daken e fayleng, ni girdi', nge urngin mit e gamanman nge arche'. Kemus ni pi'in nda nthang owcherad e Noah nge pi'in yad bay u lan fare barkow. ²⁴ Mi i ga' e ran u daken e fayleng i yan ni 150 e rran.

8

Tomuren fare ran ni tharey e fayleng

¹ Machane depag Got tilin Noah nge urngin e gamanman ni malboch nge gamanman nib mongmor ni bay rok Noah u lan fare barkow; ma aram me pi' e nifeng nge thow u daken e fayleng, me sul fare ran i yan nga but'. ² Me man fapi alublub ni yib ko ran nu tane but' nge pi mban e ran u lanelang. Me tal e n'uw, ³ ma aram mi i mam' fare ran i yan nga but' u lan 150 e rran, ⁴ me chirofen ni ragag nge medlip fen e pul ko bin medlip e pul, me gif fare barkow nga daken e burey nu Ararat. ⁵ Ma aram e ka be mam' fare ran i yan nga but', me chirofen ni bin som'on e rran ko bin ragag e pul, me m'ug p'ebugul e pi burey.

⁶ Tomuren aningeg e ragag e rran me bing Noah fare winda ⁷ me pag ba arche' ni *raven* nge yan. Me chachangeg nge yan i mada' ko ngiyal' nike chuw e ran u daken e but'. ⁸ Me pag Noah ba arche' ni *dove* nge changeg nge yan ni fan e nge nang Noah ko ke chuw e ran fa dawor, ⁹ machane bochan e kabay e ran nike tharey e binaw, ma de pir'eg fare *dove* bang ni nge toffan riy. Ma aram me sul me fek Noah nge fulweg ngalan fare barkow. ¹⁰ Me son Noah ni medlip e rran me ki pag fare *dove* nge yan. ¹¹ Me gonowrug me sul ngak Noah, ni bay ba gaf i yuwan e *olive* u l'ugun ni kab mirerey. Ma aram me nang Noah nike yan e ran nga but'. ¹² Miki son Noah ni medlip e rran me pag fare *dove* nge changeg nge yan bayay; me yan ma daki sul.

¹³ Nap'an ni gaman e 601 e duw yangren Noah, ko bin m'on e rran ko bin som'on e pul, ma aram

e kari chuw e ran u daken e but'. Ma nap'an ni chuweg Noah e chigiy u daken fare barkow nge changar nga wean me guy nike mlik' daken e but'.
¹⁴ Me chirofen ni rliw' nge medlip fen e pul ko bin l'agruw e pul, ma kari mlik' e but'.

¹⁵ Me ga'ar Got ngak Noah, ¹⁶ "Mmarod le'engim, nge pifakam ni pumo'on, nge pi le'engirad nga wuru' e barkow. ¹⁷ Ma ga fek urngin fapi gamanman ngar uned ngom nga wuru' e barkow, ya ngar diyen gad ngar weargad nga gubin yang u daken e fayleng." ¹⁸ Me yan Noah nge le'engin, nge pifakrow ni pumo'on, nge pi le'engirad nga wuru' fare barkow. ¹⁹ Ma urngin e gamanman nge arche', nranod nga wuru' e barkow ni yad yu ulung ni bmit ngabang ma bmit ngabang.

Noah ni pi' ba maligach ngak Got

²⁰ Me ubung Noah ba altar ni fan ngak SOMOL; mra bmit fapi gamanman nge arche' nike duwgiliy Got ni ngu'un pi' ni maligach, me fek reb u fithik' nge li' nge urfiy ni polo' u daken fare altar, ni aram e ke pi' ni maligach ngak Got. ²¹ Ma fa'ani faray SOMOL bon fare maligach nrib fel', me ga'ar u wan', "Dab kug kirebnag wa'athan e but' bayay ni bochan e ngongol rok e girdi'; gu manang ni ka nap'an ni kabran e girdi', ma ba kireb e leam rok. Dab kug thang owchen urngin ban'en nib fos bayay, ni bod ni kug rin' e yaney. ²² N'umngin nap'an ni kabay e re fayleng ney, e bayi par ni ba' e ngiyal' ni ngan yung ban'en riy ma bay e ngiyal' ni ngan kunuy wom'ngin e tin kan yung. Ma bayi par ni bay nap'an nib garbeb ma bay nap'an me gowel,

ma bay nap'an me mat e yal' ma bay nap'an me aw e n'uw, ma bay nap'an me rran ma bay nap'an me nep'."

9

M'ag ni ngongliy Got u thilrow Noah

¹ Me tow'athnag Got Noah nge fapi pumo'on ni fak Noah ko re bugithin ni ba'aray ni yog ni ga'ar, "Ngam diyen gad nge yo'or pifakmed ni fan e pi'in ni owchemed e nge mang yad e ra pired u gubin yang u daken e fayleng. ² Urngin e gamanman nu fayleng, nib mu'un e arche' ngay, nge gamanman nib achig, nge nig e bay ur pired ni yad ba tamdag ngomed. Yad gubin ni kan tayrad nga tan pa'med. ³ Chiney e aram e rayag ni ngam longuyed urngin e gamanman mi gimed kay ni ku bod rogon e woldug ni gimed be kay; kug pi' ngomed ni gubin ni nge mang ggan ngomed. ⁴ Ri ta'a ban'en e bay ndab mu koyed: ufin ni ba' e racha' u fithik', ya racha' e bay e yafos u fithik'. ⁵ Ma fa'anra thang be' e pogofan rok be', ma yira gechignag. Ma re gamanman nra li' be' nge yim', e bay gu thang e fan rok ni gechig rok. ⁶ En nra thang e pogofan rok reb e girdi' e ku bayi cheal be' nge thang e pogofan rok. Ya girdi' e ni ngongliy ni bod ya'an Got.

⁷ "Thingar mu diyen gad nge yo'or pifakmed, ya nge yo'or e pi'in owchemed ngar pired u gubin yang u daken e fayleng."

⁸ Me ga'ar Got ngak Noah nge pifak ni pumo'on,
⁹ "Chiney e nggu ngongliy e m'ag u thildad nge

pi'in ni bayi sum ni owchemed, ¹⁰ nge ngak urngin e pin'en nib fos ni bay romed, ni arche', nge gamanman, ni urngin ban'en ni yib ko fare barkow nga but'. ¹¹ Ba'aray e thin ni ir e ngug ngongliy e m'ag u thildad ngay; gube micheg ngomed ndab ki kirebnag e ran bayay urngin e pin'en nib fos. Ma dabki kirebnag e ran bayay e fayleng." ¹²⁻¹³ Me ga'ar Got, "Bay gu tay e ragim rog nga fithik' e manileng ni nge mang pow ko re m'ag ney ndabi m'ay bi'id ni kug ngongliy u thildad nge urngin e gamanman, bayi par ni pow ko m'ag rog ngak e fayleng. ¹⁴ Gubin ngiyal' ni gu ra gagiyeagnag e manileng nge yib nga daken e fayleng, me yib i m'ug e ragim u fithik' e manileng, ¹⁵ ma aram e bay gu leamnag e tin kugog ni nggurin' ngomed nge ngak urngin e gamanman, ni aram e dabki kirebnag e ran urngin e pin'en nib fos bayay. ¹⁶ Ngiyal' nra m'ug e ragim u fithik' e manileng e bay ggu' ma aram mu gu leamnag fare m'ag ndabi m'ay biid, ni m'ag u thilig nge urngin e pin'en nib fos ni bay u daken e fayleng." ¹⁷ Miki ga'ar Got ngak Noah, "Ireray e pow ko fare bugithin ni kugog ngak urngin e pin'en nib fos ni bay u daken e fayleng."

Noah nge pifak ni pumo'on

¹⁸ Fapi pumo'on ni fak Noah ni rabad u lan fare barkow nga but' e aram Shem nge Ham nge Jafeth (Ham e chitamngin Kanaan). ¹⁹ Dalip i pumo'on ney ni fak Noah e yad e chitamngin urngin e girdi' nu fayleng.

²⁰ Mi Noah e be' nma woldug mma chugol gamanman, me ir e som'on ni yung bangi woldug

ni *grape*. ²¹ Ma nap'an ni mu' i unum rok boch fapi wayin ni yib ko *grape*, me balyang ngay, me chuweg urngin e mad rok nge mol u lan e *tent* rok ni dariy e mad u daken. ²² I Ham, ni chitamngin Kanaan, e fa'ani guy e chitamngin ni dariy e mad u daken, me yan nge weliy ngak fa gali pumo'on ni walagen. ²³ Ma aram me fek Shem nge Jafeth ba mad nib n'uw nga ron'ew nga daken porow miyow kol. Ma aram miyow yan nga keru'row ngalan fare *tent* miyow upunguy fare mad nga daken e chitamangirow; nranow ni kar changargow nga bang ni fan e nge dab ra guyew e chitamangirow ndariy e mad u daken. ²⁴ Ma fa'ani tamilangan' Noah me nang e n'en nike rin' e bin bitir i fak ni pumo'on ngak, ²⁵ me ga'ar:
 “Nge bucheg Got wa'athan Kanaan!
 Bayi par ni ir e sib rok e gali pumo'on ni walagen.”

²⁶ Miki ga'ar:

“Ke sorok SOMOL, ni Got rok Shem.

Bayi par Kanaan ni ir e sib rok Shem.

²⁷ Nge ayuweg Got Jafeth* nge yo'or owchen!

Ma pi'in ni owchen e ngu'ur pired e tirok Shem e girdi' u ta'bang.

Mi Kanaan e bayi mang sib rok Jafeth.”

²⁸ Tomuren ni tharey e ran e fayleng, me par Noah nib fos ni 350 e duw, ²⁹ me yim' nike gaman 950 e duw rok.

10

Pi'in owchen pifak Noah (1 Kronics 1:5-23)

---

* **9:27** JAFETH: Re ngachal ney ni Hebrew e gowa fare bbugithin ni “yo'or.”

¹ Ba'aray e pi cha' ni owchen Shem, Ham, nge Jafeth ni pifak Noah ni pumo'on. Ra fakyed boch e bitir ni pumo'on u tomuren fare sugbur ni tharey e fayleng.

² Pi pumo'on ni pifak Jafeth e Gomer, Mogog, Madai, Javan, Tubal, Meshek nge Tiras e yad e pi chitamngin e pi ganong ntunguy fithingirad ngay. ³ Pi pumo'on ni pifak Gomer e yad e girdi' ni owchen fa yuke girdi' nu Ashkenaz, Rifath ngu Togarmah. ⁴ Ma pi pumo'on ni pifak Javan e yad e girdi' ni owchen fa yuke girdi' nu Elishah, Spain, Syprus ngu Rhodes; ⁵ yad e pi chitamngin urngin e girdi' ni yad be par u dap'el'ay nge daken e pi-donguch. Yad e pi'in owchen Jafeth, nra bagayad ma nam rok nge ganong rok nge birook e thin.

⁶ Pifak Ham ni pumo'on e Kash, Egypt, Lybia nge Kanaan, irera' e pi ngachal nni tunguy ko pi ganong ni yib ni owcharad. ⁷ Pi'in owchen Kash e yad e girdi' nu Seba, Havilah, Sabtah, Raamah ngu Sabteka. Pi'in owchen Raamah e yad e girdi' nu Sheba ngu Dedan. ⁸ Min gargeleg be' nib pagel ni fak Kush ni Nimrod fithingan me yan i par ni ir e bin th'abi som'on e girdi' u fayleng nib falu' ni i mael ngi i kol boch e nam. ⁹ Bochan e fal'egwa'ath rok SOMOL ngak, me par nri kub cheag ko mokol gamanman, aram fan ni tabanathin u langan e girdi' ni yad ma ga'ar, "I SOMOL e nge ayuwegnem ngam mang be' nib cheag ko mokol gamanman ni bod Nimrod!" ¹⁰ Mu'un yu Babylon ko gin ni i gagiyeagnag ni som'on nge yu Erek ngu Akkad. Dalip yang i n'ey e bay u lan yu Babylonia. ¹¹ Me chuw u rom nge yan nga Assyria me yan i ngongliy

e binaw nu Niniveh, Rehoboth Ir, Kalah, ¹² ngu Resen ni bay u thilin yu Niniveh nge yu Kalah ni ireram fare binaw nib gilbugwan.

¹³ Pi'in owchen Egypt e yad e girdi' nu Lydia, Anam, Lehab, Naphtuh, ¹⁴ Pathrus, Kasluh, ngu Crete, ni yad e sum owchen e Filistine rorad.

¹⁵ I Kanaan e chitamngin Sidon ni ir e bin nganni' i fak, nge Heth, ¹⁶ Jebusites, Amorites, Girgashites, ¹⁷ Hivites, Arkites, Sinites, ¹⁸ Arvadites, Zemarites nge Hamathites. Pi ganong rok Kanaan ney e garer i yan ¹⁹ ngranod ra tawgad ko yimuch u Sidon i yan nga Gerar nge mada' nga Gaza, ma ku'ur garergad i yan ngalan e ngek nga Sodom ngu Gomorrah ngu Admah ngu Zeboiim nge mada' nga Lasha. ²⁰ Irera' e pi'in owchen Ham nra bagyad ma nam rok nge ganong rok nge birok e thin.

²¹ Shem ni nganni' rok Jafeth ni walagen, e ir e chitamngin urngin e Hebrew. ²² Ma pifak Shem ni pumo'on e Elam, Ashur, Arpakshad, Lud nge Aram. ²³ Ma pi'in owchen Aram e yad piyu Uz, Hul, Gether, ngu Meshek. ²⁴ Mi Arpakshad e ir e chitamngin Shelah ni chitamngin Eber. ²⁵ L'agruw e pagel ni fak Eber: Reb e ni tunguy Peleg* ngak ni bochan e ngiyal'nem e yibe ki'eg e girdi' u fayleng; ma bagyow e ni tunguy fithingan ni Joktan. ²⁶ Ma pi'in owchen Joktan e yad e girdi' nu Almodad, Shelef, Hazarmaveth, Jerah, ²⁷ Hadoram, Uzal, Diklah, ²⁸ Obal, Abimael, Sheba, ²⁹ Ofir, Havilah, ngu Jobab. Yad urngin nrabad rok Joktan. ³⁰ Nam ni ur pired riy e yan u Mesha nge

---

* **10:25** PELEG: Re ngachal ney ni Hebrew e gowa fare bugithin ni "ki'eg."

yan i mada' nga Sefar ni bay u fithik' e burey u lan e ngek. ³¹ Irera' e pi'in owchen Shem nra bagyad ma nam rok nge ganong rok nge birook e thin.

³² Pi girdi' ney e yad e pi'in owchen Noah nra bagyad ma rogon tha'an nib ul ul i yib nge nam rok. Ma urngin e girdi' u fayleng e yib rok pifak Noah u tomuren ni tharey e ran e fayleng.

11

Fare wulyang nu Babylon

¹ Som'on e i par e girdi' nu fayleng ni ta'ab thin e yad ma yog ma ta'reb rogon e yu bugithin rorad.

² Ma nap'an nranod i yan u lane ngek, miyad yib nga bangi tafel'fel' nib ga' yang ni bay u lan yu Babylonia, ni aram e gin nra pired riy. ³ Me lungurad, "Ngad ngongliyed e rengnga nge mu' ma gadad urfiy." Ma aram me yag e rengnga ngorad ni ngar ubunged e naun ngay, nge n'en ni yima yin' nga thilin e rengnga nge kol e rengnga. ⁴ Ma aram me lungurad, "Ngad ngongliyed reb e binaw ngodad ni pire' e naun riy ni bay ba wulyang riy ni yan i tun ko lang. Me gilbuguwdad me siy da weargad u roy u fayleng."

⁵ Me yib SOMOL nga but' nge yib i guy fare binaw ni pire' e naun riy nge fare wulyang nike ngongliy fapi girdi', ⁶ me ga'ar, "Picha' ney e yad ta'ab girdi' ma ta'reb e thin rorad, ma aray e kar tabolngin niged e tin ngar ngongliyed. Dabi n'uw nap'an me yag rorad ni yug tin yad ba'adag miyad ngongliy. ⁷ Darod nga but' ngad athkuyed e thin rorad nge bagayad ma dabki nangfan e thin ni be yog bagayad." ⁸ Ma aram me weregrad SOMOL

miyad wear nga gubin yang u fayleng, miyad pag fare binaw ndakur toyed e naun riy. ⁹ Fithingan e re binaw nem nra toyed e naun ngay ni pire' e yu Babylon,* fithingan, ni fan e u rom e athkuy SOMOL e thin rok urngin e girdi' riy, mu rom e weregrad riy nga gubin yang u fayleng.

*Pi'in ni owchen Shem
(1 Kronics 1:24-27)*

¹⁰ Irera' e picha' ni owchen Shem. Nap'an ke yan l'agruw e duw nga tomuren nike tharey e ran e fayleng, ma 100 e duw rok Shem e ngiyal'n'em, min gargeleg bochi pagel ni fak ni Arpakshad.

¹¹ Tomuren ni kan gargeleg Arpakshad miki par Shem nib fos ni 500 e duw, miki fakay boch e bitir.

¹² Ma nap'an ni gaman guyey nge lal e duw rok Arpakshad, min gargeleg bochi pagel ni fak ni Shelah; ¹³ tomuren ni kan gargeleg Shelah miki par Arpakshad nib fos ni 403 e duw, miki fakay boch e bitir.

¹⁴ Ma nap'an ni gaman guyey e duw rok Shelah, min gargeleg bochi pagel ni fak ni Eber; ¹⁵ tomuren ni kan gargeleg Eber miki par Shelah nib fos ni 403 e duw, miki fakay boch e bitir.

¹⁶ Ma nap'an ni gaman guyey nge aningeg e duw rok Eber, min gargeleg bochi pagel ni fak ni Peleg; ¹⁷ tomuren ni kan gargeleg Peleg miki par Eber nib fos ni 430 e duw, miki fakay boch e bitir.

¹⁸ Ma nap'an ni gaman guyey e duw rok Peleg, min gargeleg bochi pagel ni fak ni Reu; ¹⁹ tomuren

---

* **11:9** BABYLON: Re ngachal ney ni thin ni Hebrew e gowa fare bugithin ni "ma'athuk".

ni kan gargeleg Reu miki par Peleg nib fos ni 209 e duw, miki fakay boch e bitir.

²⁰ Ma nap'an ni gaman guyey nge l'anguw e duw rok Reu, min gargeleg bochi pagel ni fak ni Serug; ²¹ tomuren ni kan gargeleg Serug miki par Reu nib fos ni 207 e duw, miki fakay boch e bitir.

²² Ma nap'an ni gaman guyey e duw rok Serug, min gargeleg bochi pagel ni fak ni Nahor; ²³ tomuren ni kan gargeleg Nahor miki par Serug nib fos ni 200 e duw, miki fakay boch e bitir.

²⁴ Ma nap'an ni gaman rliw' nge mereb e duw rok Nahor, min gargeleg bochi pagel ni fak ni Terah; ²⁵ tomuren ni kan gargeleg Terah miki par Nahor nib fos ni 119 e duw, miki fakay boch e bitir.

²⁶ Ma nap'an nike pag medlip i ragag e duw rok Terah, min gargeleg boch e bitir ngak ni aram Abram, Nahor nge Haran.

Pi'in ni owchen Terah

²⁷ Ba'aray e pi cha' ni owchen Terah: Terah e chitamngin Abram nge Nahor nge Haran. Mi Haran e chitamngin Lot, ²⁸ mi Haran e yim' ko re binaw ni ba'aram ni ilal riy, ni aram yu Ur ni bay u lan e nam nu Babylonia, ko ngiyal' ndawori yim' e chitamngin. ²⁹ Me le'ay Abram Sarai, me le'ay Nahor Milkah, ni be' ni bpin ni fak Haran, ni Haran e ir e chitamngin Iskah. ³⁰ Ma de fakay Sarai e bitir, ya de yag ni nge diyen.

³¹ Me fek Terah Abram ni be' nib mo'on ni fak, nge tongin i Lot ni be' nib mo'on ni fak Haran, miki fek Terah Sarai ni le'engin Abram ni fak me un ngorad ngar chuwigad ko re binaw nem nu Ur ni bay u lan e nam nu Babylonia, miyad yan ni

ngranod ko nam nu Kanaan. Miyad mada' nga Haran miyad par u rom, ³² me yim' Terah u rom nike gaman 205 e duw rok.

12

Got ni pining Abram

¹ Me ga'ar SOMOL ngak Abram, "Mpag e nam rom, nge girdi' rom, nge tabinaw rok e chitamam ngam man nga ba nam ni bay fin gu dag ngom.

² Bay gu gagiyeg nge yib owchem ni pire' ni pire', ni yad e bay ra manged girdi'en ba nam nib ga'. Bay gu fal'eg wa'atham mu gu gagiyeg nge gilbuguwan fithingam, me fel' wa'athan e girdi' ni bocham.

³ Gu ra fal'eg wa'athan e pi'in yad ra fal'eg wa'atham, ma gu ra bucheg wa'athan e pi'in yad ra yibilayem ni nge kireb wa'atham.

Urngin e nam nu fayleng e bay i fel' wa'athrad ni bocham."

⁴ Nap'an ni gaman medlip i ragag nge lal e duw yangren Abram, me chuw ko fare binaw nu Haran, ni bod rogon ni yog SOMOL ngak ni nge rin'; me un Lot ngak. ⁵ Me fek Abram Sarai ni le'engin, nge Lot ni fak be' nib mo'on ni walagen, nge urngin ban'en ni immoy rorad nge urngin e sib ni yag ngorad u Haran, ma aram miyad yan ni yad be nameg e nam nu Kanaan.

Fa'anra tawgad nga Kanaan, ⁶ me milekag Abram nge yib i mada' ko fa gin'en ni bay fare ke gek'iy ni oak riy u Moreh u lan e binaw nu Shekem. (Re ngiyal' i n'em e ka be par e girdi' ni kanog e

Kanaanite ngorad u lan e re nam nem.) ⁷ Me m'ug SOMOL ngak Abram me ga'ar ngak, "Irerar' fare nam ni bay gu pi' ngak e pi'in ni owchem." Me ubung Abram ba altar u rom ni fan ngak SOMOL nike yib i m'ug ngak. ⁸ Tomuren e binem, me yan u rom ngalan e yimuch ko fare burey ni bay ko ngek ko binaw nu Bethel, me n'uf e pi *tent* rok u thilin yu Bethel ngu Ai, ni ba' yu Bethel ko ngal ma bay yu Ai ko ngek. Miki ubung reb e altar u rom nge tayfan SOMOL me meybil ngak. ⁹ Ma aram me yan u bang nga bang ni be sor i yan ko yimuch nu Kanaan.

Abram u lan yu Egypt

¹⁰ Machane bay ba uyngol u Kanaan nrrib gel, ma aram me yan Abram u rom ngalan e yimuch nge mada' nga Egypt, me par u rom boch ngiyal'. ¹¹ Nap'an nike yan ni nge th'ab e mathil ngalan yu Egypt, me ga'ar ngak Sarai ni le'engin, "Mu tiyilim ngog, gab pidorang. ¹² Ra guyem e girdi' nu Egypt, mra lungurad, Re pin nem e le'engin Abram. Ma aram e yad ra thang e fan rog ni fan e ngar feked gur. ¹³ Wenig ngom, mog ngorad ni gur be' ni bpin ni walageg; ma aram e dab ra thanged e pogofan rog miyad ayuwegneg ni bfel' ni bochan e walageg gur." ¹⁴ Fa'ani th'ab e mathil nge yan ngalan yu Egypt, me guy yu Egypt nib pidorang e bpin rok. ¹⁵ Pi'in nib tolang ni yad bay nga tan pa' Farao e ra guyed miyad weliy ngak Farao rogon feni pidorang e re pin nem, mi ni fek i yan nga tafan Farao. ¹⁶ Ma bochan e re pin nem, mi i ayuweg Farao Abram ni bfel' me pi' ngak yu ran' i saf nge kaming, nge garbaw, nge dongki, nge bogi ni' ni sib, nge kamel.

17 Me pi' SOMOL e liliy nib gel nge yib ngak Farao nge girdi' ni be par u tafen, ni bochan e ke fek Farao Sarai ke yan i tay nga tafen. 18 Me l'oeg Farao be' nge yan i pining Abram nge yib ngak, me fith ngak Abram ni ga'ar, "Ba mang e kam rin' ngog? Mangfan nda mog ngog ni Sarai e bpin rom? 19 Mangfan ni lungum e be' ni bpin ni walagem, kug fek ni nge mang bpin rog? Ba'aray le'engim; mfek ngam chuwigow!" 20 Me yog Farao ngak bogi pumo'on ni ngar uned ngak Abram nge bpin rok nge urngin e tin bay rok ngar ted Abram nga wuru' e nam.

13

Abram nge Lot nra weargow

1 Me yan Abram nga wuru' yu Egypt ni be sor i yan ko nug nu Negeb ni bay nga lel'och u Egypt, ni yow e bpin rok nge urngin ban'en ni bay rok, nge Lot. 2 Mi Abram e be' ni pire' ban'en rok, ni aram e saf, nge kaming, nge garbaw, ma ku er rogon e silber nge gol. 3 Ma aram me chuwigow u rom u Negeb nge yan u bang nga bang, ni be sor i yan nga Bethel. I yan i taw ko fagi n'en u thilin yu Bethel ngu Ai ni aram e gin'en ni i par riy ni som'on 4 nu rom e ubung fare altar riy ko som'on. Ma fa'ani taw ngay me liyor ngak SOMOL me meybil ngak.

5 Mi Lot, ni be un ngak Abram ko milekag i yan, e ku er rogon ni bay e saf ni fak, nge kaming, nge garbaw, ma ku bay e girdi' ni be un ngak yad be par u tent i yan. 6 Binaw ni bay e pan riy ni tagil' e abich rok e gamanman e dabi gaman e gamanman rorow riy ni fa'ani yow ra par u

ta'bang; ya ra bagayow ma ke yo'or i yo'or e tirok e gamanman. ⁷ Ere i malu'ag thin e pi'in yad ma gafaliy e gamanman rok Abram nge pi'in yad ma gafaliy e gamanman rok Lot. (Re ngiyal' i n'em e ka be par e girdi' ko gi nam nem ni kanog e Kanaanite nge Perizzite ngorad.)

⁸ Me ga'ar Abram ngak Lot, "Gadow tabnaw, ere tirom e girdi' nge tirog e girdi' e susun e dab ur malu'ag thingad. ⁹ Ere ngad weargow. Gur e ngamog e gin ni gab adag e binaw ni ngam man ngay mag pageg. Ngam sor ngabang mu gu sor ngabang." ¹⁰ Me chachangar Lot me guy nre loway ni ba'aram ni bay e lul' ni Jordan riy nge yan nge mada' nga Zoar, e bpire' e ran ni bay riy ni bod fa gi woldug rok SOMOL, fa bod e nam nu Egypt. (Fa ngiyal'nem ndawori kirebnag SOMOL fa gali binaw nu Sodom ngu Gomorrah.) ¹¹ Me duwgiliy Lot ni nge milfan e loway nu Jordan ngak ni ga'ngin, ma aram me chuw rok Abram nge yan ko ngek. Ara' rogon ni wear e gali cha'nem. ¹² Me par Abram u lan e nam nu Kanaan, me yan i par Lot nga thilin fapi binaw ni bay u lan fare loway me n'uf e pi *tent* rok nib chugur ko binaw nu Sodom, ¹³ ma girdi' ni yad ma par u lan yu Sodom e ba kireb e ngongol rorad, ni aram e yad ma denen nib togopluw ngak SOMOL.

Abram ni yan i par nga Hebron

¹⁴ Tomuren nike chuw Lot me ga'ar SOMOL ngak Abram, "Ngam par uwur ngam fal'eg i yaliy urngin yang; ¹⁵ ya ga'angin e binaw ni ga be guy e bay gu pi' ngom nge pi'in ni bay ra bad ni owchem,

ma bayi par ni tafnam ndariy n'umngin nap'an. ¹⁶ Ma bay gu pi' e pi'in owchem ni pire' nib pire', ndariy be' nrayag rok ni the'egrad ni yad gubin, ni ta'reb rogon ko nge the'eg be' urngin e fiyath ni bay u daken e fayleng. ¹⁷ Ere mu fal'eg rogom ngam lekag daken e re nam ney, ya aram e nggu pi' ngom ni ga'ngin." ¹⁸ Ma aram me pug Abram e pi *tent* rok nge yan i par nga bang nib chugur ko fa yu ke gek'iy ni *oak* ni bay u Mamre ni bangi n'en ni bay u Hebron, mu rom e ubung ba altar riy ni fan ngak SOMOL.

14

I Abram ni ayuweg Lot

¹ Amrafel ni Pilung nu Shinar, nge Ariok ni Pilung nu Ellasar, nge Kedorlaomer ni Pilung nu Elam, nge Tidal ni Pilung nu Goyim ² e ra maelgad ngak lal e pilung, ni aram Bera nu Sodom, nge Birsha nu Gomorrah, nge Shinab nu Admah, nge Shemeber nu Zeboyim, nge pilung nu Bela (ara Zoar). ³ Lal i pilung ney e ra chaggad miyad ulunguy e salthaw rorad ngalan e Loway u Siddim, ni aram yu Dead Sea e chiney. ⁴ Ya yad be par u tan pa' Kedorlaomer nike gaman ragag nge l'agruw e duw nap'an, machane fa'an ni yan ngalan e bin ragag nge dalip e duw miyad togopluw ngak. ⁵ Me yan ngalan e bin ragag nge aningeg e duw me yib Kedorlaomer nge pi pilung ni kar chaggad ngak nge salthaw rorad ngar gelgad ngak piyu Refaim ni bay u lan yu Ashterothkarnaim, nge piyu Zuzim ni bay u lan yu Ham, nge piyu Emim

ni bay u daken bangi binaw nib tagapas ni kanog yu Kiriathaim ngay, ⁶ nge girdi' ni kanog e Horite ngorad ni yad ma par u daken e burey i yan u Seir nge yan i mada' nga El-paran, ni bay ko gin ni tabab fa gi ted ni *desert* riy. ⁷ Miyad cheal ngar sulod nga Kadesh (ara Alublub ko Pufthin), miyad kol e nam rok e girdi' ni kanog e Amalekite ngorad ni ga'ngin, nge girdi' ni kanog e Amorite ngorad ni yad ma par u lan yu Hazazon-tamar.

⁸ Ma fapi pilung nu Sodom, ngu Gomorrah, ngu Admah, ngu Zeboyim, ngu Bela e ra kunuyed e yu raba' i salthaw rorad ngalan e Loway nu Siddim ngar maelgad ⁹ ngak Kedorlaomer nu Elam, nge Tidal nu Goyim, nge Amrafel nu Shinar, nge Ariok nu Ellasar, ni aram e lal e pilung nike togopluw ngak aningeg. ¹⁰ Ma loway nu Siddim e ba sug ko low nike suguy e pich, ma pilung nu Sodom ngu Gomorrah e fa'anra guyew rogon ni ngar milgow ko mael, miyow mul ngalan e pi low nem. Ma dalip ni magey e pilung e ra milgad nga daken e pi burey. ¹¹ Ma fa aningeg i pilung e ra feked urngin ban'en ni bay u lan e binaw nu Sodom ngu Gomorrah, nib mu'un e ggan ngay, miyad yan. ¹² Ma ku ra feked Lot ni fak walagen Abram nge urngin ban'en rok, ya ma par u Sodom.

¹³ Machane bay be' nib mo'on ni thay me yib i yog ngak Abram ni ba Hebrew nma par nib chugur nga yu ke gek'iy ni *oak* ni fi'in Mamre, ma cha'nem e ba Amorite, nib mo'on ni walagen Eshkol nge Aner, ni yad Abram nga baraba'. ¹⁴ Fa'ani rung'ag Abram ni ka ni kol Lot ni fak be' ni walagen, me kunuy e pumo'on ni be par rok ni pi'in nib yul'yul', mranod ra gaman gad 318 u

gubin, miyad lol'oeg fapi pilung ngar mada'gad nga Dan. ¹⁵ Me ruw raba'nag e girdi' rok u rom ngar pired ni kar ruw ulunggad, miyad cham ngak fapi pilung nge salthaw rorad ni nep' ngar gel-gad ngorad. Miyad lol'oegrad ngar mada'gad nga Hobah, ni bay nga lel'och u Damaskus, ¹⁶ miyad fulweg urngin e chugum ni kan fek. Miki fulweg Abram i Lot, ni be' rok, nge chugum rok, nge pi'in ni ppin nge tin kabay e girdi'.

Melkizedek ni Yibilay Abram

¹⁷ Fa'ani sul Abram nike gel ngak Kedorlaomer nge tin ba'aram e pilung ni yad, me yan e pilung nu Sodom i sonnag ngalan e Loway u Shaveh (ni ku yima yog fithingan ni Loway rok e Pilung). ¹⁸ Me Melkizedek, ni ir e pilung nu Salem ma ku ir e Prist ni Th'abi Ga, e fek e flowa nge wayin i yib ngak Abram, ¹⁹ me yibilay ni ba'aray e thin ni yog, "I Got ni Th'abi Tolang, me ir e ngongliy e tharmiy nge but', e nge fal'eg wa'athan Abram.

²⁰ I Got ni Th'abi Tolang e nga ni pining e sorok ngak, ya ir e ke ayuwegnem kam gel ngak e pi to'ogor rom ko mael." Me fek Abram ragag e pasent u urngin e tin ni fek u fithik' e mael nge pi' ngak Melkizedek.

²¹ Me ga'ar fare pilung nu Sodom ngak Abram, "Mu tay rom urngin ban'en ni kam fulweg, machane ngam pi' ngog urngin e tirog e girdi'."

²² Machane me ga'ar Abram, "Ri gu be yog ngom u p'eowchen SOMOL, ni ir fare Got ni Th'abi Tolang, ni ir e sunumeg e tharmiy nge but', ²³ ndariy bochi ban'en rom ni nggu fek, ni mus nga ba yil' i tret ara togofan ba sus, ni bochan e nge dabiyaq ni

lungum, 'I gag e gu yo'ornag ban'en rok Abram.'
²⁴ Dariy ban'en ni nggu fek rom nggu fanay. Kemus ni tin ke kay e tirog e girdi' e kemang birog e f'oth, machane pi'in gamad nga baraba', ni Aner nge Eshkol nge Mamre e ngar feked e f'oth rorad."

15

M'ag ni ngongliy Got u thilrow Abram

¹ Tomuren e biney, mi ni piliyeg e changar rok Abram me rung'ag laman SOMOL ni be non ngak ni be ga'ar, "Abram, dab mu rus. I gag e bay gu yororiyem ni dabi buch ban'en rom; mu gu fal'eg wa'atham."

² Machane me ga'ar Abram, "SOMOL ni Got, uw rogon ni ngam fal'eg wa'athag, ni dariy e bitir ni fakag? Cha'nra gum' me mil suwon urngin ban'en rog ngak e Eliezer nu Damaskus. ³ Dawor mu pi' e bitir ngog, e re bagayad e pi'in ni sib rog e bay gum' me mil suwon urngin ban'en rog ngak." ⁴ Me rung'ag bayay laman SOMOL ni be ga'ar ngak, "Re sib rom nir e ga ra yim' ma gathi ir e ra mil suwon urngin ban'en rom ngak; ya be' nib mo'on nri fakam e ir e bayi mil suwon ngak." ⁵ Me fek SOMOL Abram nga wean me ga'ar ngak, "Mu sap nga lanelang ngam the'eg e t'uf ni bay riy ni fa'an rayag rom, aram urngin e pi'in owchem ni bay yib." ⁶ Me pagan' Abram ko tin nike yog SOMOL, ma aram me mathe'eg SOMOL ngak Abram ni be' nike mat'aw ni bochan e ke pagan' ko tin keyog ngak.

⁷ Me ga'ar SOMOL ngak, "I Gag SOMOL, ni gag fa'anem ni gog ngom ni ngam chuw ko binaw nu Ur ni bay u lan yu Babylonia, ni fan e nggu pi' ngom e re nam ney ngam tafnay." ⁸ Machane me ga'ar Abram, "SOMOL rog ni Got, ra di'in mu gu nang ni bay gu tafnay?" ⁹ Me fulweg ni ga'ar, "Mu fek i yib ngog ba garbaw ni bpin ni dalip e duw yangren, nge ba kaming ni dalip e duw yangren, nge ba saf ni pumo'on ni dalip e duw yangren, nge ba arche' ni *dove*, nge ba bulogol." ¹⁰ Me fek Abram urngin e pi gamanman nem i yib ngak Got, mra reb me sey nge ruw raba', ra baraba' me tay nga to'oben baraba' me k'afeg ni l'agruw thal; machane de sey fa gal arche'. ¹¹ Me yib e arche' ni *vulture* ko fapi gamanman nike li', me tulufad Abram.

¹² Ma nap'an ni be yan ni nge aw e yal', me mol Abram, me yib e tamdag ngak nib gel. ¹³ Me ga'ar SOMOL ngak, "Pi'in ni bay rabad ni owchem e bay ra pired ni yad e milekag u lan ba nam ni gathi nam rorad; bay ra pired ni yad e sib u rom ma ba kireb e n'en ni bay un rin' ngorad ni 400 e duw. ¹⁴ Machane bay gu gechnag e re nam ni yad ra yodorom nagrads, ma bo'or e machaf ni yad ra chuw ko re nam nem miyad fek. ¹⁵ Machane gur e bay mpar nib n'uw nap'am, nga mum' u fithik' e gapas; min k'eyaggem. ¹⁶ Aningeg e mfen nra yan mfini sul e pi'in owchem ngaray, bay gu tuluf e pi girdi' ni ba'aray ni kanog e Amorite ngorad ngar chuwgad ko ngiyal' ni kar pired ni kari gel e kireb rorad ni dabisiy ni ngan gechig nagrads."

¹⁷ Ma fa'ani aw e yal' nike nep', me m'ug ba tafen e nifiy ni bod ya'an ba th'ib ni be yib e ath u langgin, me m'ug ba mol' ni be daramram ni be yan u thilin fa yu raba' i gamanman. ¹⁸ Chirofen nem e ngongliy SOMOL reb e m'ag u thilrow Abram, ni ga'ar, "Nggog ngom ni bay gu pi' e re nam ney ni ga'ngin ngak e pi'in owchem, ni mus ko fare lul' ni bay ko mathil u Egypt nge yan i mada' ko fare lul' ni ba ga' ni Eufrates fithingan, ¹⁹ nib mu'un e yungi binaw ni tafen fapi girdi' ni kanog e Kenite ngorad, nge Kenizzite, nge Kadmonite, ²⁰ nge Hitite, nge Perizzite, nge Refaim, ²¹ nge Amorite, nge Kanaanite, nge Girgashite, nge Jebusite."

16

Hagar nge Ishmael

¹ Ma le'engin Abram ni aram Sarai e dawori diyennag e bitir ni fak Abram. Machane bay be' ni bpin ni sib rok Sarai ni Hagar fithingan, ni re pin nem e be' nu Egypt. ² Me ga'ar Sarai ngak Abram, "Mu sap, SOMOL e ke teg ndagur diyen. Mpirew e re pin ni ba'aray ni sib rog. Ya sana rayag ni nge diyennag reb e bitir nggu fakay." ³ Ma aram me pi' Sarai Hagar ni sib rok ni be' u Egypt ngak Abram ni nge mang bpin rok. (Nrin' e re bugithin ney nga tomuren nike par Abram u Kanaan ni nga ragag e duw.) ⁴ Ma nap'an ni par Abram nge Hagar, me diyen Hagar. Ma fa'ani pir'eg Hagar rok nike diyen, me darifannag Sarai. ⁵ Ma aram me ga'ar Sarai ngak Abram, "Ren'ey ni be changar Hagar ngog nga but' e gur e kireb rom. I gag e gu pi' e sib

rog ngom, ma ka nap'an ni pir'eg rok nike diyen ma aram e be changar ngog nga but'. I SOMOL e bayi turguy e arodow ni ir e bfel'." ⁶ Me fulweg Abram ni ga'ar, "Kefel', re bpin nem e gur e bay u tan pa'am ya ir e sib rom; mu rin' ngak e tin ga ba'adag." Ma aram me tabab Sarai i gafgownag Hagar, me mil Hagar.

⁷ Me m'ug fare engel rok SOMOL ngak Hagar ko fare alublub ni bay u lan e ted ni *desert*, ma re alublub nem e bay u to'oben e wo' ni yan ko binaw nu Shur, ⁸ me ga'ar fare engel, "Hagar, ni sib rok Sarai, kamub u uw, ma uw e ga be sor ngay?" Me fulweg ni ga'ar, "Gu be mil rok Sarai ni ug pigpig ngak." ⁹ Me ga'ar ngak, "Mu sul ngak Sarai ngam munguy ngak nge mang ir e i gagiyeg nigem." ¹⁰ Miki ga'ar ngak Hagar, "Bay gu pi' ngom owchem ni pire' ni pire' ndabiyag ni ngan the'egrad. ¹¹ Ke chugur ni ngam gargeleg bochi pagel, ma ngam tunguy fithingan ni Ishmael,* I SOMOL e ke rung'ag lamam u fithik' e gafgow nike yib ngom. ¹² Machane chi cha'nem ni fakam e bay i par ni bod ba dongki ni malboch; bayi par ni be togopluw ngak urngin e girdi', ma urngin e girdi' ni bay ur pired ni yad be togopluw ngak. Bayi chuw u fithik' urngin girdi'en nge yan i par ngabang ni go' ir."

¹³ Me fith Hagar u wan' ni ga'ar, "Gur cha'ney ni kug guy e irera' fa'anem nma guyeg?" Ma aram me tunguy fithingan SOMOL ni ga'ar, "Ba Got ni Ma Guy." ¹⁴ Aram fan nma yog e girdi' fithingan

---

* **16:11** ISHMAEL: Re ngachal ney ni Hebrew e fan e "Got e ma rung'ag."

fare luwed ni bay u thilin yu Kadesh nge yu Bered ni “Luwed rok Fa’anem ni be Par Nib Fos Ma Be Guyeg.”

¹⁵ Me gargeleg Hagar fachi pagel ni fak Abram, me tunguy Abram fithingan ni Ishmael. ¹⁶ Ma ngiyal’nem e meruk e ragag nge nel’ e duw yangren Abram.

17

Maad’ad ni pow ko M’ag

¹ Nap’an ni mereb i ragay nge merab e duw yangren Abram, me yib i m’ug SOMOL ngak me ga’ar ngak, “I gag Got ni Gubin ma Rayag Rog. Mu par ni ga be fol rog u n’umngin nap’an e yafos rom ngam par ni dariy thibngim. ² Bay gu ngongliy e m’ag u thildow mu gu pi’ owchem nge yib ni pire’.” ³ Me ragbug Abram nge yan i yip’ owchen nga but’, me ga’ar Got, ⁴ “Ba’aray fare m’ag ni bay gu tay u thildow: nggog ngom ni gur e bayi mmang chitamngin bo’or e nam. ⁵ Ma fithingam e dabki par ni Abram, ya ke par ni Abraham,* ya bay gu tem ni gur chitamngin bo’or e nam. ⁶ Bay gu pi’ owchem ni pire’ ma boch i yad e bay ra pilunggad. Bayib owchem ni pire’ ni pire’ ngar manged girdi’en boch e nam.

⁷ “Bay gu tay u gil’ e tin kugog ni bay gu rin’ ngom nge pi’in bay rabad ni owchem ni bayi par nib m’ag ni dabi m’ay. Bay gu mang Got rom nge Got rok e pi’in owchem. ⁸ Bay gu pi’ ngom nge ngak e pi’in owchem e re nam ney ni ga be par

---

* **17:5** ABRAHAM: Re ngachal ney ni Hebrew e gowa fare bugithin ni “chitamngin bo’or e nam.” **17:5** Rom 4:17 **17:7** Luk 1:55

riy e chiney ni gab milekag. Ma nam nu Kanaan ni ga'ngin e bayi par ni tafnam ndariy n'umngin nap'an, ma bay gu par ni gag e Got rok e pi'in owchem."

⁹ Me ga'ar Got ngak Abraham, "Ku er rogon gur nthingar mu turguy u wun'um ni ngam tay e re m'ag ney u thildow nga tagil', ni gur nge pi'in bay rabad ni owchem ko tin bay yib e mfen. ¹⁰ Ba'aray e n'en ni gur nge pi'in bay rabad ni owchem e thingar mu turguyed u wun'med ni ngam rin'ed ni aram e gubin e pumo'on u fithik'med nthingar ni maad'ad[†] nagrad. ¹¹⁻¹² Chiney i yan ngaram e thingar mu maad'adgad ngak urngin pifakmed ni pumo'on ko ngiyal' ni meruk e rran yangren, nib mu'un e pi'in ni yibe gargeleg u lan e tabinaw romed ngay ni yad e sib nge pi'in ni sib nchuw'iyrad u reb e nam. Irera' e ren'en ni bayi mang pow riy ni bay ba m'ag u thilmed nge gag. ¹³ Ra be' ma thingar ni maad'ad ngak, ren'ey e bayi mang ba pow u dowmed ni be dag ni m'ag u thilig nge gimed e dabi m'ay bi'id. ¹⁴ Ma re pumo'on ndawor ni maad'ad ngak e ngan chuweg u fithik'girdi'en e nam rok, ni bochan e m'ag u thildad nde tay nga tagil'."

¹⁵ Me ga'ar Got ngak Abraham, "Dab kum pining Sarai ngak le'engim; ya ke par fithingan e chiney ni Sarah.‡ ¹⁶ Bay gu fal'eg wa'athan nge gargeleg bochi pagel ni fakam. Bay gu fal'eg wa'athan nge mang chitiningin bo'or e nam, ma pi'in ni bayra

---

17:8 Act 7:5 † **17:10** MAAD'AD: Bayach u taban downgin e pumo'on e ngan th'ab nge chu. **17:10** Act 7:8; Rom 4:11 ‡ **17:15** SARAH: Re ngachal ney ni Hebrew e fan e "Bpin ni fak e pilung."

bad ni owchen e bay boch i yad ni bayi mang pilung.” ¹⁷ Me ragbug Abraham me yip’ owchen nga but’, machane me minmin ya fa’ani leamnag me ga’ar u wan’, “Gur ku rayag ni nge fakay be’ nib mo’on nike gaman 100 e duw yangren bbitir? Gur ku rayag ni nge gargeleg Sarah bbitir ni aram rogon nike mereb i ragag e duw yangren?” ¹⁸ Me ga’ar Abraham ngak Got, “Wenig ngom, mu ayuweg Ishmael ndabi buch ban’en rok ma ga tay nib fos.” ¹⁹ Machane me ga’ar Got, “Ga be oloboch; le’engim i Sarah e bayi gargeleg ba pagel ni fakam ma ngam tunguy fithingan ni Isak. § Bay gu tay e m’ag rog u thilmow ngu thilin e pi’in owchen, ni bayi par nib m’ag ndabi math bi’id. ²⁰ Kam wenig ngog ni nggu yoror rok Ishmael, ba’aray e n’en ni bay gu rin’: bay gu ayuweg nggu pi’ e bitir ngak ni pire’ nge girdi’ ni owchen ni pire’. Bayi par ni ir e chitamngin ragag nge l’agruw i pilung, ma pi’in owchen e bay gu gagiweg nagrad ngar manged girdi’en reb e nam ni ba ga’. ²¹ Machane bay gu tay e m’ag rog u thilmow Isak ni fakam, ni bayi gargeleg Sarah ko re ngiyal’ i n’ey u lan e binem e duw.” ²² Fa’ani mu’ Got ko welthin ngak Abraham me yan.

²³ Ka chirofen nem me maad’adnag Abraham i Ishmael ni bochi pagel ni fak nge urngin e pumo’on ni sib rok, ni pi’in nni gargelegrad u tabinaw rok nge pi’in ni chuw’iyrad, ni urngin e pumo’on ni bay u lan e tabinaw rok, ni bod rogon nike weliy Got ngak. ²⁴ Mi Abraham e mereb i ragag nge mereb e duw yangren ko ngiyal’nem

---

§ 17:19 ISAK: Re ngachal ney ni Hebrew e fan e “be minmin.”

nni maad'adnag, ²⁵ mi Ishmael ni bochi cha' ni fak e ni maad'adnag nike gaman e ragag nge dalip e duw yangren. ²⁶ Yow l'agruw nta'reb e rran nni maad'adnag, ²⁷ nib mu'un urngin e pumo'on ni sib rok ngay.

18

Isak ni yog Got ni bay ni gargeleg

¹ Me yib i m'ug SOMOL ngak Abraham u Mamre ko fa gin bay fa yu ke gek'iy ni *oak* riy, ke par Abraham nga but' u langan e mab ko *tent* rok ko ngiyal' nib gel e gowel riy e chirofen nem, ² me pug owchen ngalang me guy dalip i pumo'on ni yad ba sak'iy. Ma fa'ani guyrad, me mil u langan e mab ko *tent* rok nge yan ni ngar mada'gad. Me yan i ragbug nge yan i yip' owchen nga but', ³ me ga'ar, "Ku gub ni nggu pigpig ngomed, wenig ngomed dab mmarod u to'oben e tabinaw rog ndab mu talgad nga tabinaw rog. I gag e tapigpig romed. ⁴ Mu son gad nggog ngan fek e ran i yib ngam luk nige e rifrif u ayumed ngay; rayag ni ngam gifgad u roy u tan e re ke gek'iy ney. ⁵ Bay gu fek e ggan i yib ngomed; ya ra pi' gelngimed ngam ul'ulgad ko milekag romed. Kambad nga tafnag, ere gub aray ni nggu pigpig ngomed." Miyad fulweg ni lungurad, "Kefel', mu rin' ni bod ni kamog."

⁶ Me gurnag Abraham ir ngalan e *tent* me ga'ar ngak Sarah, "Mu gur nigem, ngam fek guyey e pawn ko tin th'abi fel' e *flour* rom ngam ngongliy rogon ngam lith." ⁷ Me mil Abraham nge yan ko gin bay ba ran' i garbaw riy me fek ba fak e garbaw u fithik'rad ni kab munguy ufin ma ba sugug,

me pi' ngak ba tapigpig, me gur fare tapigpig nge ngongliy rogon. ⁸ Me fek Abraham e milik ni ka ni mugnin nag, nge milik ni kab be'ech, nge ufin, nge yib i tay nga but' u puluwon fapi pumo'on. Ma nap'an ni yad be abich, me par nib sak'iy nib chugur ngorad u tan fare ke gek'iy.

⁹ Ma aram miyad fith ni lungrad "Bu uw Sarah ni le'engim?"

Me ga'ar, "Bay u rom u lan e *tent*."

¹⁰ Me ga'ar SOMOL, "Nggog ngom ni le'engim i Sarah e ka mereb e pul me gargeleg bochi pagel, ma aram e ngiyal' ni bay gu sul ngaray." Ma ke par Sarah u langan e mab ko *tent* u keru' Abraham ni be motoyil. ¹¹ Mi Abraham nge Sarah e kari gel e pilibthir rorow, mi Sarah e ke pag e pal. ¹² Me minmin Sarah rok nike ga'ar u wan', "Chiney e kari gu pilibthir ndabkiyag ni gu diyennag e bitir, gur ngku gu pirew e pumo'on rogon ni bod ni ku gub rugod? — ya ku er rogon ni figirngig e ke pilibthir." ¹³ Me ga'ar SOMOL ngak Abraham, "Mangfan nike minmin Sarah ni be ga'ar, 'Gur ku rayag ni gu diyennag bbitir ni ara' rogon ni kari gu pilibthir?' ¹⁴ Gur bay ban'en nrib mo'maw' u puluwon SOMOL? Bayi taw nga nap'an, ni aram e ke mereb e pul ma bay gu sul, ma aram e bayi gargel Sarah ni bochi pagel." ¹⁵ Me ga'ar Sarah, "Da gu minmin." I mithag ni bochan e ke tamdag. Me fulweg SOMOL ni ga'ar, "Kam minmin."

Abraham ni wenignag yu Sodom

¹⁶ Me chuw fapi pumo'on ngranod nga bangi n'en ni yira changar riy nga but' ma yibe guy

yu Sodom, me un Abraham ngorad i yan ni nge fangichiyrad miyad yan. ¹⁷ Me ga'ar SOMOL u wan', "Dabiyag ni gu mithag rok Abraham e n'en ni bay gu rin'. ¹⁸ Pi'in owchen e bay ra manged reb e nam ni ba ga' ma ba gel, ma urngin e nam nu fayleng e bay i fel' wa'athrad ni bochan. ¹⁹ Kug mel'eg ni fan e nge ta'chiylen ngak pifak ni pumo'on nge pi'in owchen ni ngu'ur folgad ko tin kugog, ni aram e ngu'ur rin'ed e tin nib mat'aw nge tin nib yal'uw. Ma aram e ra gu rin' ngak urngin e tin kugog ni bay gu rin' ngak."

²⁰ Me ga'ar SOMOL ngak Abraham, "Rib kireb e tin kanog ngog nib togopluw ngak yu Sodom nge yu Gomorrah, denen ni yad be rin' e ke pag rogon. ²¹ Thingar gu wan ngaram nga p'ening ngug guy ko tin kanog ngog nib togopluw ngorad e riyul' fa de riyul'. Bay gu wan mu gu nang."

²² Me yan fa gali pumo'on ni yow be sor i yan nga Sodom, machane me par SOMOL rok Abraham. ²³ Me chugur Abraham i yan ngak SOMOL me fith ngak ni ga'ar, "Mog, ngari mu chagiy e pi'in ndawor ra ngongliyed e kireb ngak e pi'in kar ngongliyed e kireb ngam thang e fan rorad? ²⁴ Fa'anra bay wugem e girdi' u lan e re binaw nem ndarir ngongliyed e kireb, ma ka ga ra kirebnag e re binaw nem ni ga'ngin? Dab mu tay ndab mu kirebnag ni fan e ngam ayuweg e pogofan rok e re wugem i girdi' nem? ²⁵ Rib mudugil ndab mu chagiy e pi'in ndawor ra ngongliyed e kireb ko pi'in yad ba kireb ngam thangefan rorad. Dabiyag! Dabiyag ni ngam rin' ni er rogon. Ya ra yodor, me ere bay ni gechnag e pi'in ndawor

ra ngongliyed e kireb nta'reb rogon ngak e pi'in kar ngongliyed e kireb. Dabiyag ni nge yodor. Tapufthin ko fayleng ni polo' e ma ngongol nib yal'uw." ²⁶ Me fulweg SOMOL ni ga'ar, "Fa'an gu ra pir'eg wugem e girdi' u Sodom ndarir ngongliyed e kireb, ma dab gu kirebnag e re binaw nem ni bochan e re wugem i girdi' nem."

²⁷ Miki ga'ar Abraham, "SOMOL, wenig ngom, mu n'ag fan rog ni gu be welthin ngom ni ara' rogon. I gag e kemus ni gub girdi', dariy mat'awug ni nggog ban'en. ²⁸ Sana kemus ni aningeg i ragag nge lal e girdi' ndarir ngongliyed e kireb ma gathi wugem. Ere ga ra kirebnag e re binaw nem ni bochan e lal e girdi' nde gaman ko fare mathe'eg?"

Me ga'ar SOMOL, "Dab gu kirebnag e re binaw nem ni fa'anra gu pir'eg aningeg i ragag nge lal e girdi' ni bay u lan ndarir ngongliyed e kireb."

²⁹ Miki ga'ar Abraham, "Sana kemus ni aningeg i ragag e bay ndarir ngongliyed e kireb." Me fulweg ni ga'ar, "Fa'anra bay aningeg i ragag riy ndarir ngongliyed e kireb ma dab gu kirebnag." ³⁰ Me ga'ar Abraham, "SOMOL, wenig ngom, dab mu puwan', ya ngkug non bayay. Ma fa'anra kemus ni guyey?" Me ga'ar, "Dab gu kirebnag ni fa'anra gu pir'eg guyey." ³¹ Me ga'ar Abraham, "SOMOL, wenig ngom, mu n'ag fan rog ni gu be welthin ngom ni ara' rogon. Fa'an mang e kemus ni reliw' e ga ra pir'eg ndarir ngongliyed e kireb?" Me ga'ar, "Fa'an gu ra pir'eg reliw' ma dab gu kirebnag e re binaw nem." ³² Me ga'ar Abraham, "SOMOL, wenig ngom, dab mu puwan', ya ngkug non ta'ab yay. Ma fa'anra kemus ni ragag e ga ra pir'eg?"

Me ga'ar, "Fa'anra bay ragag ma dab gu kirebnag."
³³ Ma fa'ani mu' ko welthin ngak Abraham, me yan SOMOL, me sul Abraham nga tafan.

19

Rogon feni tadenen e pumo'on nu Sodom

¹ Fa'ani yib fa gali engel ngalan e binaw nu Sodom nike blayal', ma bay Lot nike par nga but' u to'oben e garog ko fare binaw, ko gin ni tagil' e mu'ulung rok e girdi'. Ma fa'ani guy row Lot, me sak'iy nge yan ngorow. Me yan i ragbug u p'eowcherow nike yan i yip'owchen nga but', ² me ga'ar, "Gub aray ni nggu pigpig ngomew, wenig ngomew mu unew ngog ngdarod nga tabinaw rog. Rayag ni ngam maluk nigew e rifrif u aymew mi gimew par u tabinaw rog e nep' ney, me kadbul ni kam odgow mi gimew yan." Machane me lungurow, "Danga', bay gu pirew u roy u tagil' e mu'ulung ko binaw e nep' ney." ³ Machane me par Lot ngi i wenig ngorow, me munmun miyow un ngak ngranod nga tafan. Me lith Lot e flowa nge ngongliy rogon e ggan ni bfel' ni nge kay fa gali pumo'on, miyow kay.

⁴ Dawori mol fa gali milekag, me yin' e pumo'on nu Sodom fare naun nga longob, ni urngin e pumo'on ko re binaw nem nrabad ngaram, ni tin pagel nge tin nike pilibthir. ⁵ Miyad tolulnag Lot ni yad be fith, "Bu uw fa gali pumo'on ni karbow ni ngar pirew rom e nep' ney? Mfekrow i yib ngomad nga wean nggu pired." Pi pumo'on nu Sodom nem e kar darngal niged e gali milekag nem.

⁶ Me yan Lot nga wean me ning e mab nga keru'.
⁷ Me ga'ar ngorad, "Pi tafager rog, ri gu be wenig ngomed ndab mu ngongliyed e binir e ngongol nib kireb!"⁸ Mu sapgad, l'agruw e ppin ni fakag ni bay ndawor nangew e pumo'on. Ere mu son gad nggu fekrow i yib nga wean ngomed mi gimed rin' e tin gimed ba'adag ngorow. Machane dab mu rin'ed ban'en ngak e gali pumo'on ney, ya yow e milekag ni karbow ngalan e naun rog, ere thingar gu yoror rorow."

⁹ Me lungurad, "Mu chuw u kanawo' romad, ya gab milekag ni mub ngaray! I gur mini' ni ngamog ngomad e tin nggu rin'ed? Dakumur ning e kanawo' ngomad, ya rigu rin'ed e ngongol ngom ni kab gel e kireb riy ko ngongol ni nggu ngongliyed ngorow." Miyad tay e mathur ngak Lot, miyad yan ko mab ni ngar t'ared.¹⁰ Ma fa gali pumo'on ni yow bay u naun e ra girngiyew Lot nga naun, miyow ning fare mab.¹¹ Miyow malmitnag urngin fapi pumo'on ni yad bay u wean, nge dakur pir'eged fare mab.

Lot ni chuw u Sodom

¹² Me fith fa gali pumo'on ngak Lot ni lungurow, "Kabay be' rom ngabang u roy? Mu fek pifakam ni pumo'on nge ppin mra bay be' ni girdi' rom u lan binaw ma ga fek ngam chuweg u roy,¹³ ya nggu kireb nigew e re binaw ney. I SOMOL e ke rung'ag nrib kireb e tin be rin' e girdi' ko re binaw ney, me ere ke l'oegmow ni nggu kireb nigew yu Sodom."¹⁴ Me yan Lot i guy fa gali pumo'on ni ngar mabgolgad fa gali ppin ni fak, me ga'ar ngorow, "Mu gur nigew gimew ngam chuwigow u

roy; ya SOMOL e nge kirebnag e re binaw ney.” Miyow finey ni be thin ni gosgos.

¹⁵ Ma nap'an ni be puf e woch, me tay fa gal engel e gur ngak Lot ni lungurow, “Mu gur nigem! Mu fek e bpin rom nge fa gali ppin ni fakam ngam chuwgad u roy, nge siy i un e pogofan romed ko re binaw ney ni ngan kirebnag.” ¹⁶ Me yo'oran' Lot. Machane aram rogon ma be runguy SOMOL Lot; ma aram me kol fa gali pumo'on pa' Lot, nge bpin rok nge fa gali ppin ni fak ngar pow'iyew yad nga wuru' fare binaw, miyow pagrad u rom. ¹⁷ Nap'an nra pow'iyew yad nga wuru' fare binaw, me ga'ar bagayow fa gal engel ngorad, “Mmilgad ngam ayuweged e pogofan romed! Dab mu sapgad nga tomur ma dab mu talgad u lan e loway. Mmilgad nga daken e burey, nge dab mm'ad.” ¹⁸ Machane me ga'ar Lot, “Danga'; wenig ngom. ¹⁹ Mu telim, ri ba ga' ba ayuw ni kam pi' ngog; kammagaer ni kam ayuweg e pogofan rog. Machane pi burey e ri kab mal'af; ra dawor gu taw ngaram me taw e re riya' nir ngog, nggum' ni dawor gu taw ngaram. ²⁰ Ga be guy e re binaw ni ba'aram ni ba'achig? Ba chugur nrayag ni gu thap ngay. Kam guy ni bochi binaw nib achig. Mpageg nggu wan ngay mu gu fos.” ²¹ Me fulweg ni ga'ar, “Bfel' u wun'ug e bug nir e thin; dab gu kirebnag e binem e binaw. ²² Mu gur nigem! Mmil! Dariy ban'en nrayag ni gu rin' nge mada' ko ngiyal' ni kam tawgad ngaram.” Bochan e yog Lot ni ba'achig, ma aram min tunguy fithingan e re binaw nem ni Zoar.*

---

* **19:22** ZOAR: Re ngachal ney ni Hebrew e gowa fare bugithin ni “ba'achig.”

Sodom ngu Gomorrah nni kirebnag

²³ Fa'ani yib e yal' ngalang ma ke taw Lot nga Zoar, ²⁴ me pag SOMOL e *sulfur* ni be yik' nge mul u lanelang nga daken yu Sodom nge yu Gomorrah. ²⁵ Ma aram me kirebnag SOMOL e gal binaw nem nge fare loway ni ga'ngin, nib mu'un urngin e girdi' ngay ni be par u lan fa gal binaw nge urngin ban'en nike tugul u daken e but' u rom. ²⁶ Machane me changar le'engin Lot nga tomur, me ngal' ni bangi sol nike el.

²⁷ Ri kab kadbul u reb e rran riy me gurnag Abraham ir ko fa gin'em ni sak'iy riy u p'eowchen SOMOL. ²⁸ Me changar nga daken e binaw nu Sodom ngu Gomorrah, nge re loway nem ni polo', me guy e ath ni be yib u but' ngalang, ni bod rogon ba tafen e nify ni ba ga' ni be yib e ath riy ngalang. ²⁹ Machane fa'ani kirebnag Got e gali binaw nem ni bay u lan fare loway, ma bay Abraham u wan', ma aram me pag Lot nge mil nde buch ban'en rok.

Rogon ni sum e girdi' ni kanog e Moabite ngorad nge Ammonite

³⁰ Ma bochan e be tamdag Lot ni nge par u lan e binaw nu Zoar, ma aram miyad yan fa gali ppin ni fak nga daken e burey ngranod ra pired ngalan ba yiy. ³¹ Me ga'ar e bin ba ilal ko fa gali ppin ni fak Lot ngak e bin bitir, "Be pilibthir e chitamangidow, ma dakuriy e pumo'on u roy u fayleng ni gadow ra figirngiy ngad diyen nigew e bitir ni bod ni yima rin'. ³² Ngad guyew rogon nge chingnag, nge yog nda pired ngad diyengow rok e chitamangidow." ³³ Miyow pi' e wayin ngak e

re nep' i n'em nge unum; me yan e bin ilal fa gali ppin ni fak ngar pirew e chitamangirow, ma kari balyang e chitamangirow ko rrum nde nang.

³⁴ Me reb e rran riy me ga'ar fa binem nib ilal ngak e bin bitir, "Fowngan e gu pirew e chitamangidow; ere ngad guyew rogon nge ching bayay e nep' ney ma ga yan ngam rin' ni bod ni gu rin' ngad diyengow rok." ³⁵ Ma aram miyow pi' e wayin ngak nge chingnag e re nep' i n'em, me yan e bin bitir ko fa gali ppin ni fak Lot ngak Lot ngar pirew e nep' nem. Ma ku aram rogon ni kari chingnag nde nang. ³⁶ Irera' rogon me diyen fa gali ppin ni fak Lot rok e chitamangirow. ³⁷ Me gargel e bin ilal ko fa gali ppin ni fak Lot ma bochi pagel, me tunguy fithingan ni Moab.† Ireram chitamngin e girdi' ni kanog e Moabite ngorad e bin daba' e rran. ³⁸ Ma ku er rogon e bin bitir ko fa gali ppin ni fak Lot niki gargel ma bochi pagel, me tunguy fithingan ni Benammi.‡ Ni aram e chitamngin e girdi' ni kanog e Ammonite ngorad e bin daba' e rran.

20

Abraham nge Abimelek

¹ I chuw Abraham u Mamre nge yan ko lay ni yimuch u Kanaan nge yan ni par nga thilin yu Kadesh ngu Shur. Nap'an ni be par u Gerar, me bingiyal' ² me yog ni Sarah nle'engin e walagen. Me ere yog Abimelek ni Pilung u Gerar ni ngan

---

† **19:37** MOAB: Moab ni thin ni Hebrew e gowa fare bugithin ni "yib rok e chitamag." ‡ **19:38** BENAMMI: Re ngachal ney ni Hebrew e fan e "fak be' rog."

fek Sarah i yan ngak. ³ Fa'an i reb e nep' me yib i m'ug Got u malik'ay ngak Abimelek me ga'ar, "Ga ra yim', ni bochan e re pin nir ni kam fek; yab mabgol."

⁴ Machane dawori yan Abimelek nga to'oben Sarah, me ere ga'ar, "SOMOL, i gag e bfel' e rog! Ere ga ra li'eg nge girdi' rog?" ⁵ Ya ku Abraham ma keyog ni re pin ney e walagen ma ku arrogon ni be yog e re pin ney ni yow walag. Tin kug rin' e ba tamilang u wun'ug, ni dariy ban'en ni kug rin' nib kireb."

⁶ Me fulweg Got ngak u malik'ay ni ga'ar, "Arrogon, gumnang ni mu rin' nib gapas lanin'um ngay; arfan nda gu pagem ngam denen nib togopluw ngog ma aram mug tem u orel ko re pin nir. ⁷ Ere chiney, e ngam fulweg e re pin nir ko pumo'on rok. Ya re pumo'on nir e ba profet ma bayi meybil nigem ndab mum'. Fa'anra dab mu fulweg, ma nggog ngom ni gur nge girdi' rom e gimed ra yim'."

⁸ Fa'ani reb e rran nri kakadbul, me pining Abimelek gubin e tapigpig rok nge weliy salpen ngorad, me par fapicha' ni karrusgad. ⁹ Me pining Abimelek Abraham nge fith ngak ni ga'ar, "Be mang e kafin mu rin' ngodow? Mang kireb e kug rin' ngom ni kam girengiy e biney e riya' nga dakennag nge nga daken gil'ilungug? Dariy be' nrayag ni rin' e n'en ni kam rin' ngog. ¹⁰ Mangfan ni kam yodor?"

¹¹ Me fulweg Abraham ngak ni ga'ar, "Kug rin' ni bochane ug learnag ndariy be' nma liyor ngak Got u roy ma yira li'eg ngan fek le'engig. ¹² Riyul' nre pin nir e walageg. Ya ta'reb e chitamangimow mab thil e chitiningimow, mug le'engiy. ¹³ Na'pan

ni l'oegeg Got u tafen e chitamag ni nggu wan nga boch e binaw u bang, mu gog ko bpin rog, ni lungug, 'Rogon ni ngam dag fanam yul'yul' ngog e ngu u mog ngak gubin e girdi' ni walageg gur.' "

¹⁴ Ma aram me pi' Abimelek e saf nge garbaw nge sib ni pumo'on nge ppin ngak Abraham, miki sulweg Sarah ngak. ¹⁵ Me ga'ar ngak Abraham, "Ba'aray e binaw ni tafnag. Are mu guy e gin ga ba'adag ni ngam par ngay." ¹⁶ Miki ga'ar ngak Sarah, "Nggu pi' 1000 yang e silber ngak walagem ni mich riy ko urngin e girdi' ni gimed be yan ni gur e bfel' e rom; me nang gubin e girdi' ni dariy ban'en nib kireb ni kamrin'."

¹⁷ Ma aram me meybil Abraham ngak Got, me golnag Got Abimelek, nge bpin rok nge pi sib rok ni ppin, nge yag ni kur fakyed boch e bitir bayay, ¹⁸ ya ning SOMOL tafen e bitir u yin urngin e ppin nma par ko tabnaw rok Abimelek ni bochan Sarah ni bpin rok Abraham.

21

Isak nni gargeleg

¹ Me ayuweg SOMOL Sarah, ni bod rogon ni yog, ² me diyen me gargeleg bochi pagel ni fak Abraham nike pilibthir Abraham. Chi pagel nem e ni gargeleg ko fa ngiyal' ni yog Got ni bay ni gargeleg riy. ³ Me tunguy Abraham fithingan ni Isak, ⁴ ma nap'an ni nga meruk e rran yangren, me maad'adnag Abraham fachi tir ni bod ni yog e motochiyel rok Moses, ni bod rogon nike yog Got ngak ni nge rin'. ⁵ Nap'an nni gargeleg Isak ni fak

ma ke gaman 100 e duw rok Abraham. ⁶ Me ga'ar Sarah, "Ke pi' Got e felfelan' ngog nge minmin.* Urngin e girdi' ni yad ra rung'ag murung'agen e yad ra un ngog ko minmin." ⁷ Me ul ul ngay nge ga'ar, "I mini' e susun e ra weliy ngak Abraham ni Sarah e bayi tathuthnag e bitir? Machane kug gargeleg bochi pagel ni fak ko ngiyal' nike pilibthir Abraham."

⁸ Me ilal e re tir nem, ma chirofen nda kun duruw'iy ko thuth e ngongliy Abraham ba mur ni ba ga'.

Hagar nge Ishmael nnog ngorow ni ngranow

⁹ Me reb e rran ni changar Sarah me guy Ishmael, ni fak Hagar ni fare Egyptian, ni yow be fefal Isak ni fak. ¹⁰ Me ga'ar ngak Abraham, "Mu l'oeg e re bpin ney nib sib nge fare pagel ni fak ngranow ngar chuwgow. Ya re pagel ney ni fak e re bpin nir nib sib e thangri dabi fek bang e fla'ab rom, ya Isak ni fakag e ir e nge yag ngak."

¹¹ Ri gafgow laniyan' Abraham riy, ya Ishmael e kub pagel ni fak. ¹² Machane me ga'ar Got ngak Abraham, "Dabi magafan'um ngak e re pagel nem nge Hagar ni sib rom. Mu rin' e tin keyog Sarah ngom, ya fa pi'in owchem ni gu micheg ni bay gu pi' ngom e Isak e bay rabad rok. ¹³ Ya ku bay gu pi' e bitir ni pire' ngak fare pagel ni fak fare pin nib sib, ngar manged girdi'en reb e nam. Ya ku er rogon ni ir reb e pagel ni fakam."

---

* **21:6** MINMIN: Fan e re ngachal nem ni Isak ni thin ni Hebrew e "be minmin" (ku arrogon ni bay ko 17:17-19). **21:10** Gal 4:29, 30

¹⁴ Ri kakadbul u reb e rran riy me pi' Abraham boch e ggan ngak Hagar nge ba tafen e ran nike suguy ko ran. Me tay fare tir nga daken keru' Hagar me yog ngorow ni ngranow. Me chuw Hagar u rom mi i yan u daken e ted u Beer-sheba. ¹⁵ Ma fa'ani m'ay e ran, me pag fare tir u tan boch ke gek'iy, ¹⁶ me yan rok nga orel ni gonap'an 100 e yard me yan i par nga but'. Me ga'ar u wan', "Dabiyag ni gu yaliy e re tir ney nge yim'." Nap'an ni kabay u rom nib par nga but' me tabab fare tir ko meyor.

¹⁷ Me rung'ag Got laman fare pagel ni be yor, me non fare engel rok Got u tharmiy ngak Hagar ni ga'ar, "Hagar, mang e ke magafan'um ngay? Dab mu rus. Ya Got e ke rung'ag laman fare pagel ni be yor. ¹⁸ Mu sak'iy, ngam man mu fek ma ga fal'eg laniyan'. Ya pi'in bay rabad ni owchen e bay gu ngongliyrad ngar manged girdi'en reb e nam ni ba ga'." ¹⁹ Me gagiyeagnag Got Hagar me guy ba luwed. Me yan i suguy fare tafen e ran ni bay rok nge sug me pi' boch ngak fare pagel. ²⁰ Mi Got e bay rok e re pagel nem ma aram me ilal; mi i par u daken e ted u Paran me par ni ir be' ni ba cheag ko mokol gamanman. ²¹ Me yan e chitiningin i fek be' ni bpin u Egypt nge le'ay fare pagel.

M'ag u thilin Abimelek nge Abraham

²² Ngiyal'nem me yan Abimelek nike un Fikol ngak ni be' nib tolang ko salthaw rok, me ga'ar ngak Abraham, "I Got e bay rom ko urngin e tin ga be rin'. ²³ Ere mmicheg bugithin ngog e chiney u p'eowchen Got, ni dab'um ban nigeg, nge pifakag, nge pifak pafakag. Ug par ni gu byul'yul' ngom,

ere ngam micheg ngog ni kagra yul'yul' ngog ma ngkum yul'yul' nga lungun e re nam ney ni ga be par riy ni gathi ga be' riy."

²⁴ Me ga'ar Abraham, "Kug micheg."

²⁵ Ma aram me egnag Abraham ngak Abimelek murung'agen fare luwed rok ni kelag fapi tapigpig rok Abimelek. ²⁶ Me ga'ar Abimelek, "Dagnang ko mini' e rin' e bin, ya dawor nog ngog murung'agen, ma fin irera' e som'on ni kug rung'ag." ²⁷ Me pi' Abraham boch e saf nge garbaw ngak Abimelek miyow ngongliy reb e m'ag ni nge fel' thilrow. ²⁸ Me fael Abraham medlip e saf u fithik' e gamanman rok nga bang, ²⁹ me fith Abimelek ngak ni ga'ar, "Mangfan e medlip nir e saf ni kamfael nga bang?"

³⁰ Me fulweg Abraham ngak ni ga'ar, "Nge fel' u wun'um ya ngam fek e medlip i pifak e saf ney, ya ga ra rin' ma aram e kam micheg ni gag e gu ker e re luwed ney." ³¹ Ma aram me par fithingan e gi binaw nem ni Beersheba,† ni bochan e ireram e gin'en nra michmich gow riy.

³² Tomuren ni kar ngongliyew e re m'ag nem u Beersheba, me sul Abimelek nge Fikol nga Filistia. ³³ Me yung Abraham ba ke gek'iy ni *tamarisk* u lan yu Beersheba, ni aram e gin'en ni i meybil ngak SOMOL riy, ni fare Got ni manemus. ³⁴ Me par Abraham u Filistia nib n'uw nap'an.

---

† **21:31** BEERSHEBA: Fan e Beersheba ni thin ni Hebrew e "M'ag ko fare Luwed" ara "Luwed ko Medlip" (ku errogon ni bay ko 26:33).

22

Got ni Yog ngak Abraham ni nge Pi' Isak ni maligach

¹ Me munmun me sikengnag Got Abraham; i ga'ar, "Abraham!" Me fulweg Abraham ni ga'ar, "Gu be motoyil ngom." ² Me ga'ar Got, "Mu fek fare pagel ni fakam ni Isak, ni kari maagirag rom, ma bt'uf rom, ngam marow ko fa gi binaw ni Moriah. U daken bburey ni bay fini gu dag ngom, u rom e ir e thingar mu li' riy ma ga urfiy ngam pi' ni maligach."

³ Me reb e rran riy nri kakadbul me fal'eg Abraham rogon e dongki rok, me fek Isak nge l'agruw e tapigpig rok ngranod. Me th'ab e l'ud nge fek ni fan ko fare maligach ni ngan pi', miyad sor ko fa gin'en nike yog Got murung'agen ngak.

⁴ Me chirofen ni gaman e dalip fen ngay me guy Abraham e re gin'em ni kab mal'af. ⁵ Me ga'ar Abraham ngak fa gali cha' ni tapigpig rok, "Mu pirew rok e re dongki ney u roy. Bay gu warow e cha'ney ngaram nggu meybilgow, nge mu' ma gamow sul ngomew."

⁶ Me yog Abraham ngak Isak ni nge fek e l'ud ni fan ko maligach ni nga ni urfiy, me mang ir e fek fapi kol ni fan ko nifiy, me fek e yar. Miyow yan.

⁷ Me ga'ar Isak, "Chitamag!" Me fulweg ni ga'ar, "Fakag, be mang?" Me fith Isak ni ga'ar, "Kug guy ni bay e kol nge l'ud, machane bu uw e saf ni nge mang maligach?" ⁸ Me fulweg Abraham ni ga'ar, "Fakag, i Got e bayi pi'." Ma aram miyow yan ni yow be yan u but'.

⁹ Fa'an rtawgow ko fa gin'en ke weliy Got murung'agen ngak Abraham, me ubung Abraham ba altar riy, me gad e l'ud u daken ni bfel' rogon. Me m'ag fare pagel ni fak nge tay nga daken fare altar, nike tay nga daken fapi l'ud. ¹⁰ Me fek fa gi yar ni nge li' fachi pagel ngay. ¹¹ Machane me non fare engel rok SOMOL ngak u tharmiy ni ga'ar, "Abraham, Abraham!" Me ga'ar Abraham, "Gu ba'aray." ¹² Me ga'ar fare engel, "Dab mu maad'ad ngak e chi pagel nir ara mrin' ban'en ngak. Kug nang e chiney nib magan'um ngay ni ngam fol rok Got, ya fakam ni kari maagirag rom e da mu tel rok." ¹³ Me chachangar Abraham me guy ba saf ni pumo'on nike mit e gagey rok u fithik' i papa'ngin bochi ke gek'iy. Me yan i kol, nge urfiy nge pi' ni maligach ma daki pi' fak ni maligach. ¹⁴ Me tunguy Abraham fithingan e gin'em ni "SOMOL e ma pi'." I mus ko daba' nma ga'ar e girdi', "Ma pi' SOMOL u daken e burey rok."

¹⁵ Me non fare engel rok SOMOL ngak Abraham u tharmiy ko yay ni gaman e l'agruw ngay ni ga'ar, ¹⁶ "Nggog bbugithin ngom ni bay gu rin' ni fithingag e nggu micheg ngay i Gag SOMOL e gu be non — nri bay gu fal'eg wa'atham, ni bochan e fakam ni kari maagirag rom e da mu tel rog, ¹⁷ nggog ngom ni bay gu pi' ngom e girdi' ni owchem ni bod urngin e t'uf u lanelang ara urngin e yan' ni bay u dap'el'ay. Pi'in owchem e bay ra gelgad ngak e pi'in bay ra maelgad ngorad. ¹⁸ Ma urngin e nam nu fayleng ni bay ra weniggad ngog ni nggu fal'eg wa'athrad ni bod rogon ni kug fal'eg wa'athan e

pi'in ni owchem, ni bochan e kamfol ko tin kugog ngom ni ngam rin'." ¹⁹ Me sul Abraham ngak fa gal tapigpig rok miyad sul nga Beersheba, ko gin nma par riy.

Pi'in owchen Nahor

²⁰ Fa'ani ta'boch me nang Abraham ni Milkah e ke diyennag meruk e bitir ku Nahor ni walagen: ²¹ I Uz e ir e bin nganni' me Buz e ba pagel ni walagen, Kemuel e chitamngin Aram, ²² nge Chesed, Hazo, Pildash, Jidlaf, nge Bethuel, ²³ ni chitamngin Rebeka. Milkah e diyennag e re meruk i pumo'on ney rok Nahor, ni walagen Abraham. ²⁴ Reumah ni reb e bpin rok Nahor ni ir e diyennag Tebah, Gaham, Tahash nge Maakah.

23

I yim' Sarah me chuw'iy Abraham e gin ni ngan chubgiliy riy

¹ I par Sarah nib fos nge yan i gaman 127 e duw yangren. ² Me yim' u Hebron u lan yu Kanaan, me kireban' Abraham me mowawnag.

³ Me pag fare pin rok u rom u but' nike yim', me yan ngak e pi Hittites me ga'ar ngorad, ⁴ "I gag e gub milekag ni gu be par u fithik'med; mu pi'ed bang e binaw ngog nggu chuw'iy nge yag ni gu chubgiliy le'engig riy."

⁵ Miyad ga'ar, ⁶ "Siro' mmotoyil ngomad, gamad be sap ngom ni gur be' nib ga' lungum; ngam chubgiliy le'engim ko bin th'abi fel' ko pi malangen e yam' romad ney. Gamad gubin ni gamad

ba falan' ngay ni ngan pi' ngom e bin th'abi fel' ko malangne yam' romad, ngam chubgiliy le'engim ngay."

⁷ Me siro' Abraham u p'eowchrad ⁸ me ga'ar, "Fa'anra magan'med ngay, ni nggu chubgiliy le'engig u roy, ma wenig ngomed mu ninged ngak Efron nib mo'on ni fak Zohar ⁹ nge pi' ngog nchuway' e bin u Makpela e yiy, ni fa'an ba chuchugur nga mrichlen fagi flang rok. Mu de'eriyed nge yog tolngin puluwon nggu pi' ngak u p'eowchmed, ya ngri milfan ngog nge par ngu'ug chubgil riy."

¹⁰ Efron e bpar nga but' u fithik' boch e Hittites ko gin ni yima mu'ulung riy u langan e garog ko re binaw nem; me i fulweg lungun Abraham ni be rung'ag fapi girdi' u rom, ¹¹ "Siro' mmotoyil; nggu pi' ngom e gi flang ney ni ga'ngin nge fare yiy ni bay riy. U roy u p'eowchen urngin e girdi' rog, e nggu pi' riy ngom, nge yag ni ngam chubgiliy le'engim riy."

¹² Miki siro' Abraham ngak fapi Hittites ¹³ me non ngak Efron ni nge rung'ag gubin e girdi', "Wenig ma siro' ngom, mtoyil. Bay gu chuway' e re gi flang nem ni ga'ngin. Nge magan'um ngay ngam fek puluwon, ya nggu chubgiliy le'engig u rom."

¹⁴ Me fulweg Efron ni ga'ar, ¹⁵ "Siro', gi but' nem e aningeg mir'ay yang e silber puluwon — ma mang e binem nga thildow? Mu chubgiliy le'engim riy." ¹⁶ Me pining Abraham e kefel' ngay, me thabthabelnag fare math'eg ni fa'an keyog Efron ke rung'ag fapi girdi' — ni aningeg mir'ay

yang e silber, nrogon ko thabthabel ni yima fanay ko falchuway’.

¹⁷ Aram e n’en ni rin’ me tafnay Abraham e re gi binaw nem u Makpelah u lan e ngek u Memre ni immoy nib milsuwon ngak i Efron. Nib dachug e flang ngay, nge fare yiy ni bay riy, nge gubin e gak’iy ni bay u daken e gi flang n’em nge mada’ ko mathil ko re gi binaw n’em. ¹⁸ Go’ kenang urngin e Hittites ni urmed ko mu’ulung ni gin’em e ke milsuwon ngak Abraham.

¹⁹ Ma aram me chubgiliy Abraham Sarah ni le’engin ngalan fare yiy u lan fagi flang nu Kanaan. ²⁰ Ere fare flang ni immoy nib milsuwon ngak e pi Hittites, nge fare yiy ni bay u daken, e ke tafnay Abraham ni ngi i gum’eyag riy.

24

Be’ ni bpin ni nge le’ay Isak

¹ Re ngiyal’ i n’ey e ke pilibthir Abraham, mi SOMOL e ke fal’eg wa’athan ko urngin ban’en ni i rin’. ² I ga’ar Abraham ngak e bin th’abi ilal ko tapigpig rok ni ir e bmil fan urngin ban’en rok Abraham ngak, “Mu tay baraba’ i pa’am nga tan eg, ngam micheg bbugithin ngog u p’ewchen Got. ³ Gu ba’adag ni ngamog ngog u p’ewchen SOMOL, ni ir e Got nu tharmiy ngu but’, ndab mu fek be’ u roy u Kanaan, ko gin ni gu be par riy, ni nge le’ay fakag. ⁴ Thingar mu sul ko nam rog ngam fek reb e bpin u rom nge le’engiy Isak ni fakag, ni ngam fek u fithik’ e tirog e girdi’.” ⁵ Me ga’ar fare tapigpig, “Ma fa’anra dabi digey e re pin nem e tabinaw rok nge un ngog ko biney e

nam, mrayag ni gu pi' fakam nge sul ko re nam ni ba'aram ni ir e mub riy ngaray?" ⁶ Me ga'ar Abraham, "Ngam guy rogon ndab mu pi' fakag nge sul ngaram! ⁷ I SOMOL, ni ir e Got nu tharmiy, e ir e fekeg u tabinaw rok e chitamag nge nam rok pi girdi'eg, me micheg ngog ni bayi pi' e re nam ney ngak e pi'in bayi ni owcheg. I ir e bayi pi' e engel rok nge m'on rom nge yag ni mfek be' ni bpin u rom nge le'engiy fakag. ⁸ Machane fa'anra dabun e re pin nem ni nge un ngom, ma aram e re bugithin ney ni kam micheg ni ngam rin' e dakriy u dakenam. Demturug rogon, ma thingar dab mu fulweg fakag ngaram." ⁹ Ma aram me tay fare tapigpig baraba' i pa' nga tan ay Abraham ni masta rok, me micheg ngak ni bayi rin' e n'en nike wenignag Abraham ngak ni nge rin'.

¹⁰ Me fek fare tapigpig ragag e kamel ko masta rok nge tow'ath ni pire' ni nge pi' ni bogi n'en nib tolang puluwon, me yib i fal'eg rogon nge yan ko fare binaw rok Nahor ni bay u lan yu Mesopotamia. ¹¹ Ma fa'ani taw, me guy rogon fapi kamel ngar ragbuggad nga but' u to'oben e luwed ni bay nga wuru' e re binaw nem. Ma gonowrug e ma yib e pi'in ni ppin ngaram ko re luwed nem ni ngar l'inged e ran. ¹² Me meybil fare tapigpig ni ga'ar, SOMOL, ni Got rok e masta rog i Abraham, mu ayuwegneg e daba' nge yag ngog e tin kugubnag ma ga tay nga tagil' e tin kamog ngak e masta rog ni bay mu rin' ngak. ¹³ Gub aray ko fare luwed ni irera' e gin ni bayi e rugod ko re binaw ney ngay ni ngar feked e ran. ¹⁴ Ma bayi lungug ngak bagyad, 'Wenig ngom, mu sobut'eg

e rume' rom buchu'uw ngam pi' boch e ran gu unum.' Ma fa'anra ga'ar, 'Mu unum, ma bay kug pi' e ran i unum e kamel rom,' ma aram e ir e cha' ni kam turguy ni nge le'engiy e tapigpig rom i Isak. Fa'anra yodoro', ma aram e kug nang ni kam tay nga tagil' e tin mog ngak e masta rog."

¹⁵ Ka dawori mu' ko meybil, me taw Rebekah ni bay e rume' rok u pon. Ir be' ni bpin ni fak Bethuel, mi Bethuel e be' nib mo'on ni fak Milkah, mi Milkah e le'engin Nahor ni ba pumo'on ni walagen Abraham. ¹⁶ Ba rugod nrib pidorang, ma dawori nang e pumo'on. Me yan ko fare luwed nge suguy e rume' rok, me sul nga talang. ¹⁷ Me mil fare tapigpig i yan ngak me ga'ar, "Wenig ngom, mu pi' buchu'uw e ran ko rume' rom nggu unum." ¹⁸ Me gurnag fare pin ir nge chuweg e rume' rok u pon me ga'ar, "Mu unum," me kol fare rume' me unum fare mo'on e ran riy. ¹⁹ Ma fa'ani mu' ko mu'un ran, me ga'ar Rebekah, "Bay ku gu fek e ran i yib nge unum e kamel rom ni urngin ni yad ba'adag." ²⁰ Me gurnag ir nge pu'og e tin ke magey ko fapi ran ngalan ban'en nma unum e gamanman e ran riy, me mil nge yan ko fare luwed nge l'ing boch e ran, i rin' ni aram rogon nge pi' e ran i unum urngin fapi kamel rok fare mo'on. ²¹ Me par fare mo'on nde non ngi i yaliy fare pin ni nge nang ko ke fulweg SOMOL taban e meybil rok fa dawor.

²² Fa'ani pi' e ran ngak e kamel nge mu', me fek fare mo'on ba luwaw nib gol nib tolang puluwon nge tay nga p'ethungun, nge l'agruw gaf i bachal ni gol ma baga' nge yuy' nga pa'. ²³ Me fith ni ga'ar, "I mini' e chitamam? Mog, bay e singgil u naun rok

e chitamam nrayag ni gu pired e pi pumo'on ney riy e nep' ney?" ²⁴ Me fulweg ni ga'ar, "Fak Bethuel gag, mi Bethuel e be' ni fak Nahor nge Milkah. ²⁵ Bo'or kenggin e *grain* nge gan e gamanman ni bay u tabinaw romad, ma ku bay bang ni gimed ra par riy." ²⁶ Me ragbug fare mo'on nga but' nge meybil ngak SOMOL ²⁷ ni ga'ar, "SOMOL, ke sorom, i gur fare Got rok e masta rog i Abraham, i gur e ri gab yul'yul' ya kam tay nga tagil' e tin mog ngak e masta rog ni bay mu rin'. I SOMOL e ke pow'iyeg nga tafen fare mo'on ni walagen e masta rog."

²⁸ Me mil fare rugod i yan nga tafen e chitiningin nge weliy ngak urngin ban'en nike rin'. ²⁹ Me Laban, ni be' nib mo'on ni walagen Rebekah e mil nga wean nge yan ko fare luwed ko gin ni bay fare mo'on riy. ³⁰ Ya ke gu' fare luwew ni yima tay nga p'ethunguy, nge fa yu gaf i n'em u pa' fare pin ni walagen, ma ke rung'ag nike weliy e tin nike yog fare mo'on ngak me yan ko fa gin nib sak'iy fare tapigpig rok Abraham riy u to'oben e kamel rok ko fare luwed. ³¹ Me ga'ar, "Moy nga darow nga tabinaw. I gur be' nike fal'eg SOMOL wa'atham. Mang ni kam sak'iy u wean, ya kug ngongliy tagil'im u naun, bay e gin ni ga ra par riy nge gin ni nge par e gamanman rom riy." ³² Me yan fare mo'on ngalan e naun, me fek Laban e chugum ni bay u daken e kamel nga but' me durwi'iyrad ko pan nge gerger. Me fek e ran i yib ko fare tapigpig rok Abraham nge fapi pumo'on ni yad be un ngak ni ngar lukniged e rifrif u ayrad ngay. ³³ Fa'an nni fek e ggan i yib ngorad, me

ga'ar fare mo'on, "Ra gu weliy e tin kugub ni nggu weliy nge mu' ma aram e fin gu ra abich." Me ga'ar Laban, "Mu welthin."

³⁴ Me tabab ni ga'ar, "I gag e tapigpig rok Abraham. ³⁵ I SOMOL e kari fal'eg wa'athan e masta rog ke tay ni be' ni bfel' rogon. Ke pi' ngak yu ran' i saf nge kaming, nge garbaw, nge silber, nge gol, nge sib ni pumo'on nge ppin, nge kamel, nge dongki. ³⁶ I Sarah, ni le'engin e masta rog, e gargeleg bochi pagel ni fak e masta rog, ni gargeleg nnap'an nike pilibthir. Ma masta rog e ke pi' urngin ban'en rok ngak e cha' ni fak nem. ³⁷ I yog ngog ni nggu micheg ngak u p'eowchen Got ni nggu fol ko tin nike yog ngog ni nggu rin' ni ga'ar, 'Dab mu fek reb e bpin u fithik' e ppin ko re nam ney nu Kanaan, ni ir e gu be par riy, nge le'engiy fakag. ³⁸ Mman ngak girdi'en e chitamag ni girdi' rog ngam fek reb e bpin u fithik'rad nge le'engiy fakag.' ³⁹ Me lungug ngak e masta rog, 'Ma fa'anra dabi ga'aran' ni nge un ngog?' ⁴⁰ Me ga'ar ngog, 'I SOMOL ni ir e gu be fol rok ni gubin ngiyal', e bayi pi' e engel rok nge un ngom me ayuwegnem nge yag. Ngam fek be' ni bpin u fithik' girdi'en e tabinaw rok e chitamag nge le'engiy fakag. ⁴¹ Ga ra rin' ni ara' rogon, ma aram e re bugithin ni kam micheg ngog e dakuriy u dakenam; ma fa'an ga ra yan ngak girdi'en e tabinaw rog me lungurad ngom e dabiyaq, ma ku aram rogon ni re bugithin ni kam micheg ngog e dakuriy u dakenam.' ⁴² "Ere fa'an gub ko fare luwed e daba', mu gu meybil ni lungug, 'SOMOL, ni gur e Got rok e masta rog i Abraham, wenig ngom, mu ayuwegneg nge yag e tin gu be

muruwliy. ⁴³ Gub aray ko re luwed ney. Ra yib reb e rugod ngaray ni nge fek e ran, ma bay gu de'eriya ni nge pi' boche ran u rume' rok nggu unum. ⁴⁴ Ma fa'anra m'ag u wan' miki yog ni nge pi' boche ran i unum e kamel rog, ma aram e ke yan i aw ni ir e cha' ni kam turguy ni nge le'ay fare pagel ni fak e masta rog.' ⁴⁵ Dawor gu mu' ko meybil u lanin'ug, me yib Rebekah nike yin' e rume' rok nga daken pon, me yan ko re luwed nem ni nge l'ing e ran. Me lungug ngak, 'Wenig ngom, mu pi' e ran nggu unum.' ⁴⁶ Me gurnag ir nge feke rume' u pon nga but' me ga'ar ngog, 'Mu unum, mu ku gu pi' e ran nge unum e kamel rom.' Ma aram mu gu unum, me ki pi' e ran nge unum fapi kamel rog. ⁴⁷ Me lungug ngak, 'I mini' e chitamam?' Me ga'ar, 'Fak Bethuel gag, mi Bethuel e be' ni fak Nahor nge Milkah.' Ma aram mu gu tay fare luwaw nga p'ethungun mu gu yuy' fa yu gaf i bachal nga pa'. ⁴⁸ Mu gu ragbug nggu meybil ngak SOMOL, mu gu pining e sorok ngak, ni SOMOL ni ir fare Got ko masta rog i Abraham, ni ir e ke pow'iyeg nrif fel' rogon i yib ngak be' nib mo'on ni walagen e masta rog, ko gin ni kug pir'eg riy ba rugod ni fak ni nge le'ay fare pagel ni fak e masta rog. ⁴⁹ Ere fa'anra ngamu rin'ew e tin mat'owmew ngak e masta rog, me ere kammagaer gow mognew ngog; ma fa'anra danga', mi gimew yog nrogon mu gu duwgily e tin nggu rin'."

⁵⁰ Me fulweg Laban nge Bethuel ni lungurow, "Re bugithin ney e ke yib rok SOMOL, ere gathi gamow e nggu duwgilyew e tin ngan rin'.

⁵¹ Ba'aray Rebekah; mfek ngam marow nge le'ay e

cha' ni be'er ni fak e masta rom, ni bod rogon nike yog SOMOL." ⁵² Ma fa'ani rung'ag fare tapigpig rok Abraham e thin ni ka rognaw, me paraw nga but' nge meybil ngak SOMOL. ⁵³ Me fek e silber nge gol nge nunuw nib tolang puluwon, nge mad nge pi' ngak Rebekah. Miki pi' boch e tow'ath nib tolang puluwon ngak fare pumo'on ni walagen Rebekah nge ngak e chitiningin Rebekah.

⁵⁴ Fare tapigpig rok Abraham e ra abichgad fapi pumo'on nra uned ngak miyad garbod, miyad par u rom e nep' nem. Fa'anra odgad ni kadbul me ga'ar, "Nggul sul ko masta rog." ⁵⁵ Me ga'ar e chitiningin Rebekah nge fare pumo'on ni walagen, "Mpag e re rugod ney nge par romad ta'reb e wik ara ragag e rran mfini un ngom." ⁵⁶ Machane me ga'ar, "Dab mu telew gag. SOMOL e ke ayuwegneg ko milekag rog ke yan i aw nga rogon; ere mpagew gag nggul sul ko masta rog." ⁵⁷ Mi yow fulweg ni lungurow, "Nggul piningew Rebekah ngad nanged e tin nge yog." ⁵⁸ Ma aram mi yow pining Rebekah nge lungurow ngak, "Mog, gab adag ni ngam un ngak e re mo'on ney?" Me ga'ar, "Nggul'un ngak." ⁵⁹ Ma aram miyad pag Rebekah ni walagrad nge be' ni bpin ni tapigpig rok ngar unew ko fare tapigpig rok Abraham nge fapi pumo'on. ⁶⁰ Miyad yibilay Rebekah ni lungurad,

"I gur walagmad e ngam mang chitiningin bo'or e biyu' e girdi'.

Ma pi'in ni owchem e ngar gelgad ngak e pi to'ogor rorad ngar feked e pi binaw rorad."

⁶¹ Me fal'eg Rebekah rogon nge pi'in rugod ni yad ma ayuweg miyad af nga daken fapi kamel ngar

uned ngak fapi pumo'on; ni aram e ke un ngak fare tapigpig rok Abraham.

⁶² Ma ke yib Isak nga daken e ted ko fare luwed ni kanog fithingan ni "Luwed Rok Fa'anem ni be Par Nib Fos Ma Be Guyeg," mma par u ba' ni yimuch u Kanaan. ⁶³ I yan nike gonowrug u daken e flang i yan, me guy bogi kamel ni be yib. ⁶⁴ Me gu' Rebekah Isak. Me yib u daken e kamel rok nga but', ⁶⁵ me fith ngak fare tapigpig rok Abraham ni ga'ar, "I mini' e re mo'on ni ba'aram u daken e flang ni be yib i yib ngodad?" Me fulweg fare tapigpig ni ga'ar, "Ir e masta rog." Me fek Rebekah bangi mad nma upunguy owchen ngay nge upunguy owchen. ⁶⁶ Me weliy fare tapigpig ngak Isak urngin e tin nike rin'. ⁶⁷ Me fek Isak Rebekah i yan ngalan e *tent* ni i par Sarah ni chitiningin riy, ma aram me par Rebekah ni kemang le'engin Isak. Isak e rib t'uf Rebekah rok, aram me achig boch e kirban' rok ngak e chitiningin nike yim'.

25

Ku boch e pi'in owchen Abraham (1 Kronics 1:32, 33)

¹ Miki le'engiy Abraham reb e bpin, ni Keturah fithingan. ² Me diyannag boch e bitir rok Abraham ni Zimran, Jokshan, Medan, Midian, Ishbak nge Shuah. ³ Jokshan e chitmangin Sheba nge Dedan. Ma pi'in owchen Dedan e Asshurim, Lethushim nge Leummim. ⁴ Ma pagel ni fak Midian e Efah, Efer, Honoch, Abida nge Eldaah. Yad urngin u gubin ni yad e pi'in owchen Keturah.

⁵ Me thum'nag Abraham ngak Isak urngin e tin nib mil suwon ngak: ⁶ Machane nap'an ni dawri yim' Abraham, mi i pi' boch e tow'ath ngak boch e pagel ni fakrad yugboch e ppin rok. Me l'ograd ngranod ra pired ko binaw ni bay ko ngek, ni ngar paloggad rok Isak ni fak.

Yam' ni tay Abraham nge gum'eyag rok

⁷ Arayrogon epi rran ko yafos rok Abraham ni 175 e duw. ⁸ Ma aram me aw e fan rok ni aram yangren, minfek ngak pi girdi'en ni kakrom. ⁹ Me k'eyag Isak nge Ishmael Abraham ni chitmangrow u lan e yiy nu Makpelah, u daken e flang rok Ephron ni fak Zohar nib Hittite, ni bay ngalan e ngak u Memre. ¹⁰ Ireram fare flang ni chuwi'y Abraham rok e Hittite; Abraham nge le'engin i Sarah e ni k'eyag row u rom. ¹¹ Tomuren nike yim' Abraham, me fal'eg Got wa'athan Isak ni fak Abraham, nima par u charen fare "Luwed rok Fa'nmem ni be Par Nib Fos Ma Be Guyeg."

*Pi'in owchen Ishmael
(1 Kronics 1:28-31)*

¹² Ismael, ni fak Hagar nu Egypt ni sib rok Sarah, e ndiyennag rok Abraham, ¹³ irera' e pi pagal, ni fak Ishmael ni tabab ko bin nganni' nge mada' ko bin wen: Nebaioth, Kedar, Adbeel, Mibsam, ¹⁴ Mishma, Dumah, Massa, ¹⁵ Hadad, Tema, Jetur, Nafish nge Kedamah. ¹⁶ Yad e pi chitmangin ragag nge l'agruw e ganong, ma fithngarad e ni tunguy nga fithingan e binaw rorad nge yungi n'en ni ur n'ufed e tent rorad riy. ¹⁷ Me yim' Ishmael nike gaman e 137 e duw rok. ¹⁸ Me par e pi'in owchen Ishmael u bang i binaw ni bay u thilin yu Havilan

nge Shur, ni bay ko ngek u Egypt ni kanawo' nga Assyria. Kar pired ni yad bpalog rok e tin ba'aram e girdi' ni ku yad owchen Abraham.

Gargel ntay ngak Esau nge Jakob

¹⁹ Irera' murung'agen Isak ni fak Abraham.

²⁰ Isak e aningeg i ragag e duw yangren mi yow mabgol Rebekah, ni be' ni bpin ni fak Bethuel, (ni ir reb fapi girdi' ni kanog e Aramean ngorad, ni yad ma par u Mesopotamia) ma walagen Laban.

²¹ Ma de diyen le'engin Isak, ma aram me meybil Isak ngak SOMOL ni fan ngak le'engin. Me diyen Rebekah, ni aram taban e meybil rok Isak nike fulweg SOMOL. ²² I diyen nib athlog ma kayow bay u mayal ma yow ma wagey ngorow, me ga'ar fa en ni chitiningirow, "Mang nike buch e biney rog?" Me yan i meybil ni be de'eriy SOMOL. ²³ Me ga'ar SOMOL ngak fare pin,

"L'agruw e nam ni bay u yal rom,
ni gal raba' i girdi' nem ni bay mu gargeleg e bay
ur tagenginggow ngorow;
bagayow e bayi par nib gel ngak bagayow,
ma en nib ilal e bayi par ni ir e tapigpig rok e en
nib bitir."

²⁴ Me taw nga nap'an ni nge gargel, me gargeleg l'agruw i athlog. ²⁵ Bin som'on e pagel nni gargeleg e ba dake row, ma biyach u downgin e bod ba mad ni bay bunu'en, ma aram fan ntunguy fithingan ni Esau.* ²⁶ Ma fa'an nni gargeleg e bin ba'aram e pagel ni walagen, ma ke kol wurilen ay Esau nike

---

* **25:25** ESAU: Re ngachal ney e be yip' fan fare bugithin ni Sier, Sier e gowa fare bugithin ni Hebrew ni fan e "bo'or bunu'en."

chichi'iy pa' riy, ma aram fan ntunguy fithingan ni Jakob.† Mi Isak e nel' i ragag e duw yangren nap'an nni gargelegrow.

Esau ni pi' nchuguay' mat'wun ni fen e en nganni'

²⁷ Me ilal fa gali pagel, me par Esau ni ir be' nib cheag ko mokol gamanman, ni be' ni ba'adag e yan u daken e flang i yan, machane Jakob e be' nder ma non ma yug ma par u tabinaw. ²⁸ Mi Isak e ba t'uf Esau rok, ni bochan e ba'adag ni be longuy e gamanman ni be li' Esau, machane Rebekah e ba t'uf Jakob rok.

²⁹ Reb e rran ni be lith Jakob e sup ko mame, me sul Esau ko mokol gamanman, ma kri yim' ko bilig ³⁰ me ga'ar ngak Jakob, "Ku gum' ko bilig; mpi' buchuuw e pi n'ir nib row nggu way." (Aram fan ntunguy Edom‡ ngak.) ³¹ Machane me fulweg Jakob ni ga'ar, "Bay gu pi' ngom ni fa'an ga ra pi' ngog mat'wum ni gur e gab nganni'." ³² Me ga'ar Esau, "Kefel' ya ke chugur ni nggum'; susun e be mang e ren'en ni bfel' nra rin' mat'awug ngog?" ³³ Me ga'ar Jakob, "Som'on e ngamog ngog u p'eowchen Got ni ngam pi' ngog mat'awum." Ma aram me yog Esau u p'eowchen Got ngak Jakob nike pi' ngak mat'wun ni bay rok ni fan e ir e nganni', ni aram e ke pi' ni puluwon fapi ggan. ³⁴ Me pi' Jakob ngak e flowa nge mame nike lith. Me abich nge garbod, nge mu' me yan. Kari mus e n'en nrib ga'fan u lanyan' Esau, re mat'wun nem ni ir e ba nganni'.

---

† 25:26 JAKOB: Re ngachal ney ni Hebrew e gowa fare bugithin ni "wurilen ay." ‡ 25:30 EDOM: Re ngachal ney ni Hebrew e gowa fare bugithin ni fan e "row."

26

Isak nge Abimelek

¹ I yib reb e uyngol ko re binaw nem nga to-muren e bin ni yib nsom'on nnap'an Abraham. Me yan Isak ngak Abimelek, ni pilung ko Filistine, u Gerar. ² Me yib i m'ug SOMOL ngak Isak me ga'ar, "Dabman' nga Egypt; mu par ko gi but' ney, ko gin bay gog ngom ni ngam par riy. ³ Mu par u roy ni ga ba milekag, ma bay gupar rom, mug fal'eg wa'atham. Ngggu pi' ngom nge pi'in ni bayib ni owchem ga'ngin e re gi but' ney. Bay gu tay u gil' e n'en ni kug michegew Abraham ni chitamam. ⁴ Bay gu yo'ornag e pi'in bayib ni owchem ni bod rogon e t'uf u lanelang, mug pi' ngorad ga'ngin e gi but' ney. Ma urngin e nam nu fayleng ni bay ra ninged ngog ninggu fal'eg wa'athrad ni bod ni kug fal'eg wa'athan e pi'in owchem. ⁵ Gu ra tow'ath nigem ni bochan e fol Abraham rog, ma i tay e mtochiyel rog nge thin rog u gil'.

⁶ Ma aram me par Isak u Gerar. ⁷ Ma nap'an ni fith e pi pumo'on nu rom murung'agen e bpin rok, me yog ni re bpin nem e walagen. De yog ni iraram le'engin ya be rus nri cheal e pi pumo'on nem ngar li'ed ngar feked Rebekah, ni le'engin nrib pidorang. ⁸ Nap'an nike par Isak u rom ke n'uw nap'an boch, me reb e rran me sap Abimelek ni Pilung u winda rok nga but' me guy Isak nge Rebekah ni yow be ngongol ni rogon e mabgol. ⁹ Me mulwol Abimelek ni nge yan Isak i guy me ga'ar ngak, "Ere iraram le'engim! Mangfan ni mog ni ireram walagem?"

Me fulweg Isak ni ga'ar, "Gu leamnag ni yira thang e fan rog ni fa'anra gog ni ir le'engig."

¹⁰ Me ga'ar Abimelek, "Fin mang e kam rin' ngodad? Fa'an mang e par reb e pi pumo'on ney nge le'engim, mari gur tapgin e kireb nra aw nga dakenmad." ¹¹ Me non Abimelek ngak urngin e girdi' ni ga'ar, "Cha' nra math pa' ko re pumo'on ney ara le'engin e ran thang e fan rok."

¹² Me woldug Isak ko fare binaw, ma ka re duw nem me t'ar wom'ngin e woldug rok ni ra'ay yay ni bo'or nga urngin ni yung ni bochan e SOMOL e be tow'athnag. ¹³ Ma aram me ifel' rogon i yan, nge yan i mang rebe madangdang nib yo'or ban'en rok. ¹⁴ I awan' epi Filistine ngak ni bochan e ba yo'or yu ulung i saf, garbaw, nge tapigpig rok. ¹⁵ Me'ere rsuguyed ko but' lan gubin e luwed ni fa'ani ker e tapigpig rok Abraham nnap'an ni kabfos.

¹⁶ Me ga'ar Abimelek ngak Isak, "Muchuw ko nam romad. Ya ke gal gelngim ngomad." ¹⁷ Ma aram me chuw Isak nge yan i n'uf e tent rok ngalane loway u Gerar, ni aram e gin ni i par riy bochngiyal'. ¹⁸ Me tabab bayay i ker fapi luwed ni ba'ram nu'un ker nnap'an Abraham, ni fa'an ni suguy e Filistine langgin ko but' u tomuren ni yim' Abraham. Isak e tunguy fithingan fapi luwed ni wod rogon fithingan ni fa'ani tunguy e chitmangin.

¹⁹ Pi tapigpig rok Isak era kired ba luwed u lan e re loway nem miyad pat ko ran riy. ²⁰ Pi tagafal saf u Gerar e ra malu'agthin gad e girdi ni magfaliy e saf rok Isak ni murung'agen fare luwed ni yad be

ga'ar, "Re ran ney e fanmad." Ma aram me tunguy Isak fithngan fare luwed ni "Malu'agthin."

²¹ Miki fu'og e pi tapigpig rok Isak reb e luwed. Mukun tugthin ni bochan e binem e luwed, miki tunguy Isak fithngan ni "Togopluw." ²² Me chuw u rom nge yan i ker reb e luwed. Madakun malu'agthin ni bochan e binem, ere tunguy fithngan ni "Pufmat'won." Me ga'ar, "Chiney e ke pi' SOMOL mat'awdad ni ngad pired ko giney, ni irera' e re gi binaw ni bayi fel' rogdad riy i yan.

²³ Me chuw Isak u rom nge yan nga Beersheba. ²⁴ Ma fa'ani nep' riy me yib i m'ug SOMOL ngak me ga'ar, "I Gag e Got rok e chitmam i Abraham. Dab mu tamdag; ya gu bay rom. Bay ug tow'ath nigem mug yo'ornag e pi'in bayib ni owchem, ni bochan e arregon ni gumcheg ngak Abraham ni tapigpig rog." ²⁵ Me toy Isak ba altar u rom ngi i liyor ngak SOMOL riy. Me n'uf e pi *tent* rok u rom, miki ker e pi tapigpig rok reb e luwed.

Isak nge Abimelek ni fel' thilrow

²⁶ Ma aram me yib Abimelek u Gerar ni yad Ahuzzath ni en nma fanownag, nge Fikol ni en ga' ko solthaw rok ni ngar guyed Isak. ²⁷ Me ere fithrad Isak, "Mang ni kafin mubad ni ngam guyedgag, ya som'on faram ma dubmedgag, me gimed chuwegeg?"

²⁸ Miyad fulweg, "Chiney e kug nanged ni bay SOMOL rom, me ere kug leam nigned ni nge fel' thildad. Gamad ba'adag ni ngam micheg ²⁹ ni dab mu chamgad ngomad ni bod gamad ni da gurin'ed ban'en ngomed nib kireb. Ya gamad ba gol ngom mug paged gur ngam man u fithik' e gapas. Rib

gagiyal e chiney ni SOMOL e ke fal'eg wa'atham.”
³⁰ Me fal'eg Isak bochi abich ni fan ngorad, miyad abich ma yad be garbad'. ³¹ Bin migid e rran nri kakadbul mra reb fapi pumo'on me michmicheg ngak bagyad ni nge fel' thilrad. Ma aram me fangichiyrad Isak miyad yan u fithik' e gapas.

³² Kre rran nem me yib e pi tapigpig rok Isak nga rogned ngak murung'agen fare luwed ni kar kired. Ra ga'argad ngak, “Kug patgad ko ran.”
³³ Me tunguy fithingan fare luwed ni “Mow.” I-
 era' e n'en ni rin' fare binaw nu Beersheba* min tunguy fithingan ni arregon.

Pi'in ni ppin rok Esau ni gathiyad e girdi' nu rom.

³⁴ Nap'an aningeg i ragag e duw rok Esau, me leengiy l'agruw e ppin nu Hittite, ni aram e Judith ni fak Beeri nge Basemath ni fak Elon. ³⁵ Miyow gathay lanyan' Isak nge Rebekah ndaki ayal e par rorow.

27

Isak ni fal'egwa'athan Jakob

¹ Ma ke pilibthir Isak, nike malmit. Me l'oeg e thin nge yan ngak Esau ni bin nib ilal ko fa gali pagel ni fak, me yib me ga'ar ngak, “Fakag!” Me fulweg ni ga'ar, “Gub aray.” ² Me ga'ar Isak, “Kam gu' ni kug pilibthir ni sana dabki n'uw nap'an mu gum'. ³ Wenig ngom, mu fek talin e cham rom, ni gat'ing rom nge gan ngam man nga daken e flang ngam li' ba gamanman gu longuy. ⁴ Ma ga ngongliy rogon e ggan ni bfel' lamem ni bod faram

* **26:33** BEERSHEBA: Re ngachal ney ni Hebrew e fan e “Luwed ko Mow” ara “Luwed ko Medlip” (ku arregon ni bay ko 21:31).

ni ga ma ngongliy ngam fek i yib ngog, ya nggu way, nge mu' mu gu yibilayem u m'on ndawor gum'."

⁵ Ma be motoyil Rebekah ko ngiyal' ni be welthin Isak ngak Esau ni fak. Fa'ani yan Esau nga daken e flang ko mokol gamanman, ⁶ me ga'ar Rebekah ngak Jakob, "Dawori n'uw nap'an ni kug rung'ag e thin nike yog e chitamam ngak Esau nike ga'ar, ⁷ Mfek ba gamanman i yib ngog, ma ga lith ni fan ngog. Ya nggu way nge mu', mu gu yibilayem ngak SOMOL u m'on ndawor gum'. ⁸ Fakag, mfol rog ngam rin' e tin nggog. ⁹ Mman ko fare ran' i kaming ngam mel'eg l'agruw u fithik' nib sugsug ma kab bitir ngam fek i yib ngog, nggu lith mu gu ngongliy boch fapi ggan ni ba'adag e chitamam. ¹⁰ Ma ga fek i yan ngak e chitamam nge kay, me yibilayem ngak SOMOL u m'on ndawori yim'."

¹¹ Me ga'ar Jakob ngak e chitiningin, "Ga man-ang ni Esau e be' nib mak' piy downgin, me gag e de mak' piy dowag. ¹² Sana ra yib i math e chitamag ngog me nang ni gu be bannag; mu gu girengiy nga dakenag e buchwa'athan ma gathi fel'ewa'ath." ¹³ Me ga'ar e chitiningin, "Fakag, mpag e buchwa'athan ni bayib ngom riy nge mang gag e yib nga dakenag; mu rin' ni bod ni kugog, mman ngam fek fa gali kaming i yib ngog." ¹⁴ Me yan i fek fa gali gamanman i yib ngak Rebekah, me lith Rebekah e ggan ni ba'adag e chitamngin fare pagel. ¹⁵ Me fek Rebekah e bin th'abi fel' e mad rok Esau, ni be cha'riy Rebekah u naun, nge yin' nga daken Jakob. ¹⁶ Me fek keru' e kaming nge tay nga daken pa' Jakob nge nga daken

belel'ugun ndariy e piy riy. ¹⁷ Me pi' Rebekah fapi ggan ni bfel' lamen nge flowa nike lith ngak Jakob.

¹⁸ Me yan Jakob ngak e chitamngin me ga'ar ngak, "Chitamag!" Me fulweg ni ga'ar, "I gur e bin ngan ko fa gali pumo'on ni fakag?" ¹⁹ Me fulweg Jakob ni ga'ar, "I gag Esau ni fa bin nganni' i fakam; kug rin' ni bod ni kamog ngog. Wenig ngom, mu suwon ngam koy boch e ufin e gamanman ni kug fek i yib ni ngam koy, ma ga yibilayeg." ²⁰ Me ga'ar Isak, "Fakag, uw rogon ma ga pir'eg e gamanman ni er feni machreg?" Me ga'ar Jakob, "I SOMOL ni Got rom e ke ayuwegneg kug pir'eg." ²¹ Me ga'ar Isak ngak Jakob, "Wenig ngom, mu chugur ngara' nggu math nga dowam. Mog, ri gur Esau ni fakag?" ²² Me chuchugur Jakob i yan ngak e chitamngin, me math e chitamngin nga downgin me ga'ar, "Lamam e bod laman Jakob, machane daken pa'am e bod daken pa' Esau." ²³ Ma de pow Jakob rok, ni bochan e bo'or e piy u daken pa' ni bod daken pa' Esau. Me fal'eg rogon ni nge yibilay, ²⁴ machane me fith ngak ni ga'ar, "Mog, ri gur Esau ni fakag?" Me fulweg Jakob ni ga'ar, "I gag." ²⁵ Me ga'ar Isak, "Mfek boch e ufin ni kam ngongliy rogon i yib ngog nggu way nge mu' mu gu yibilayem." Me fek Jakob i yib ngak, me ki fek e wayin i yib ngak ni nge unum. ²⁶ Me ga'ar e chitamngin ngak. "Fakag, mu chugur ngog ngam faray owcheg." ²⁷ Ma fa'ani chugur ni nge faray owchen, me farabon Isak bon e mad rok, ma aram me yibilay ni ga'ar: "Bon downgin fakag e bfel' ni bod bon bangi woldug ni SOMOL e be ayuweg. ²⁸ I Got e nge pi' e wa'angachal nu tharmiy ngom, me

yong'olnag e milay' rom, me pi' ngom e *grain* nge wayin ni pire'.²⁹ Ma pi nam e ngar manged tapig-pig rom, ma girdi'en e pi nam e ngu'ur siro'gad ngom. Ma ga par ni gur e masta rok e girdi' rom, mi i siro' ngom e pi'in ni owchen e chitinam. Ma pi'in yad ra yibilayem ni nge buch wa'atham, e nge buch wa'athrad, ma pi'in yad ra yibilayem ni nge fel' wa'atham, e nge fel' wa'athrad."

Esau ni wenig ni ngan yibilay

³⁰ Me yibilay Isak Jakob, nge mu' me yan Jakob ni kachingiyal' nem; me taw Esau ni walagen nike sul ko mokol gamanman. ³¹ Miki ngongliy e ggan ni bfel' lamem nge fek i yan ngak e chitamngin. Me ga'ar, "Chitamag, wenig ngom, mu suwon ngam koy boch e ufin e gamanman ni gag fakam e kug fek i yib ngom, ma ga yibilayeg." Me fith Isak ngak ni ga'ar, ³² "I gur mini'?" Me fulweg ni ga'ar, "I gag Esau ni bin nganni' i fakam." ³³ Ma aram me t'on Isak nreb me fith ni ga'ar, "I mini' fa'anem nike li' ba gamanman ke ngongliy rogon ke fek i yib ngog ni nggu way? Ya ka fini gu mu' i kay ma kam taw. Ere kug yibilay, ma ke par riy ni aram rogon ndariy n'umngin nap'an." ³⁴ Fa'ani rung'ag Esau ni aram rogon, me pag laman ngalang nge yor me ga'ar, "Chitamag, kum yibilayeg!" ³⁵ Me ga'ar Isak, "Ke yib walagem i ban nigeg. Ke fek e tow'ath ni gur e nggu yibilayem nge yag ngom." ³⁶ Me ga'ar Esau, "Ke gaman e l'agruw yay ko yaney nike ban nigeg. Arfan ngay ni fithingan e Jakob.* Ke fek mat'awug ni bay rog ni bochan e gag e gub

---

* **27:36** JAKOB: Re ngachal ney e gowa fare bugithin ni Hebrew ni "bannag."

nganni', ke chiney ma ke feke meybil ni gag e ngan tay ngog. Ere dakuriy reb e meybil ni kam tay ni ngam yibilayeg ngay?" ³⁷ Me ga'ar Isak ngak Esau, "Kug mu' i yibilay ni nge par ni ir e masta rom, ma kug yibilay ni urngin e tirok e girdi' ni ngar pired ni tapigpig rok. Ma kug yibilay ni nge yag e *grain* nge wayin ngak. Ere be mang e kabay ni gu ra pi' ngom, i gur fakag?" ³⁸ Me par Esau ngi i wenig ngak e chitamngin ni be ga'ar, "Mog, kari mus ni ta'reb e meybil ni bay rom?" Me ga'ar, "Chitamag, kum yibilayeg," me pag laman ngalang nge yor. ³⁹ Me ga'ar Isak ngak:

"Dabi yib e wa'angachal u tharmiy ni fan ngom, Ma dariy bang e flang rom nib yong'ol.

⁴⁰ Saydon rom e bayi pi' e ggan ngom, ma bay mu par ni gur e tapigpig rok walagem. Machane ga ra togopluw ngak, ma ga par ndabki gagiyege nigem."

⁴¹ Me fanenikay Esau Jakob, ni bochan e ke fal'eg e chitamngin wa'athan, me yog u wan' ni ga'ar, "Dabki n'uw nap'an mi ni mowawnag e chitamag nike yim'; ma aram e bay gu thang e fan rok Jakob." ⁴² Machane me rung'ag Rebekah murung'agen e n'en ke tanomnag Esau, me l'oeg e thin nga ni yan ni pining Jakob nge yib me ga'ar ngak, "Mmotoyil ngog, i Esau ni walagem e ke learnag ni nge fulweg ngom e kireb ni kam rin' ngak ni nge thang e fan rom. ⁴³ Fakag, mu rin' e tin nggog. Mu fal'eg rogom ngam mil ngak walagege i Laban ni bay u Haran. ⁴⁴ Ma ga par boch u rom nge mada' ko ngiyal' nike m'ay e damumuw rok walagem, ⁴⁵ me pag talin e n'en ni kam rin' ngak.

Ma aram mu gu l'oeg be' nge yib i guyem ngam sul. Ya gathi mang ni nge mul galfakag u pa'ag u lan ta'reb e rran."

Isak ni l'oeg Jakob nge yan ngak Laban

⁴⁶ Me ga'ar Rebekah ngak Isak, "Ke ngochn-gochan'ug ma ke chalbag ko fapi ppin rok Esau ni bogi ppin u boch e nam. Fa'an ku ra le'engiy Jakob reb e bpin ni girdi'en e re nam ney ni kanog e Hittite ngorad, ma kabfel' ni ngum'."

28

¹ Me pining Isak Jakob nge welthin ngak ni bfel', ni ga'ar ngak, "Dab mu le'engiy reb e bpin nu Kanaan. ² Mu fal'eg rogom ngam man nga Mesopotamia, nga tafen Bethuel, ni chitamngin e chitinam. Mu le'engiy reb e bpin u rom, ni reb i fak Laban ni walagen e chitinam. ³ I Got ni Gubin ma Rayag Rok e nge fal'eg wa'atham ko mabgol rom nge pi' ngom e bitir ni pire', ngam mang chitamngin bo'or e nam. ⁴ Me fal'eg wa'atham nge pi'in ni owchem ni bod rogon ni fal'eg wa'athan Abraham, ma ga tafnay e re nam ney ni ga be par riy, ni Got e pi' ngak Abraham." ⁵ Me l'oeg Isak Jakob nge yan nga Mesopotamia ngak Laban, ni be' nib mo'on ni fak Bethuel ni ir reb fapi girdi' ni yima yog e Aramean ngorad. Laban e walagen Rebekah, ni chitiningin Jakob nge Esau.

Esau ni Le'engiy be' ni bpin ni fak Ishmael

⁶ Me nang Esau nike yibilay Isak Jakob ke mu' ma keyog ngak ni nge yan nga Mesopotamia nge le'engiy reb e bpin u rom. Miki nang ni fa'ani yibilay me yog ngak ndabi le'engiy reb e bpin nu

Kanaan. ⁷ Me nang ni Jakob e ke fol rok e chitamngin nge chitiningin, ke yan nga Mesopotamia. ⁸ Ma fa'ani nang Esau ni Isak ni chitamngin e de fel' u wan' e ppin nu Kanaan, ⁹ me yan ngak Ishmael ni fak Abraham nge le'engiy be' ni bpin ni fak ni Mahalath fithingan, ma walagen Nebayoth.

Lik'ay rok Jakob u Bethel

¹⁰ Me chuw Jakob u Beersheba nge yan nga Haran. ¹¹ Me taw nga bangi n'en me par riy, ya ke aw e yal'. Me pag ir nga but' nge teyey' ngab malang. ¹² Me lik'ay nike guy ba tawo' ni yan u but' nge mada' nga lanelang. Ma be yan e pi engel rok Got riy ngalang ma yad be yib riy nga but'. ¹³ Me guy SOMOL nib sak'iy u to'oben. Me ga'ar ngak Jakob, "I Gag SOMOL, ni Got rok Abraham nge Isak. Bay gu pi' ngom nge pi'in owchem e re nam ney ni kam pagem riy nga but'. ¹⁴ Pi'in owchem e bay ra boded urngin e fiyath nu fayleng. Ma bay ra ga' niged e nam rorad i yan ko lel'och, nge yimuch, nge ngek, nge ngal, ma urngin e pi nam nu fayleng e bay i fel' wa'athrad ni bocham nge bochan e pi'in owchem. ¹⁵ Dab mu pag talin, ni bay ug un ngom ngu'ug yoror rom ko yungi n'en ni ga be yan riy, ma bay gu fulwegnem ko re nam ney. Dab gu pagem nge mada' ko ngiyal' ni kug ngongliy urngin e tin kugog ngom ni bay gu rin'."

¹⁶ Me od Jakob me ga'ar, "I SOMOL e riyul' ni bay u roy, ma da ug nang." ¹⁷ Me tamdag, me ga'ar, "Rib kandugwen e gin'ey! Dabisiy ni naun rok Got ma garog nga tharmiy."

¹⁸ Me od Jakob nri kakadbul. Me fek fare malang ni teyey' ngay nge suwonnag ni nge mang malang

ko puguran. Me pu'og e gapgep nga daken fare malang me pining e magaer ngak Got. ¹⁹ Me tunguy fithingan e gin'em ni Bethel.* (Re binaw nem e immoy fithingan ni Luz ko som'on.) ²⁰ Me micheg Jakob bbugithin ngak SOMOL ni Got ni ga'ar, "Fa'anra um un ngog ngu'um yoror rog ko re milekag ney, mu um pi' e ggan nge mad ngog, ²¹ mu gu sul nga tafen e chitamag ndabi buch ban'en rog, me ere ga ra mang Got rog. ²² Re malang ney ni kug suwonnag ni nge par nib malang ko puguran e bayi mang naun rom ni ngu'un meybil ngom riy, mu gu pi' ngom ragag e pasent ko pin'en ni ga be yagnag ngog."

29

Jakob ni taw nga tafen Laban

¹ Me ul ul Jakob ko milekag ni be tay ni be sor i yan ngalan e ngek. ² Me guy ba luwed u daken e ted ni bay dalip ran' i saf ni kar pired nga but' u to'oben. Yu ran' i saf nem e yibe pi' e ran ngorad ko re luwed nem, ni bay ba malang ni ba ga' ni ka ni upunguy ngay. ³ Nap'an nra yib urngin e yu ran' i saf nem ngaram, me yib e pi'in yad ma gafaliy e saf ra chuweged e re gaf i malang nem u langan e re luwed nem ngar pi'ed e ran ngorad. Miyad fulweg e re gaf i malang nem nga tagil'."

⁴ Me fith Jakob ngorad ni ga'ar, "Pi tafager, u uw e kambad riy?" Me lungurad, "Kugbad u Haran."
⁵ Me fithrad ni ga'ar, "Gimed manang Laban ni be' nib mo'on ni fak Nahor?" Me lungurad, "Gamad

---

* **28:19 BETHEL:** Fan e re ngachal ney ni Hebrew e "naun rok Got."

manang.” ⁶ Me fith ni ga’ar, “De m’ar?” Me lungurad, “De m’ar. Mu sap, ke yib Rachel ni be’ ni bpin ni fak nike un nga ba ran’ i saf ni fak e chitamngin.” ⁷ Me ga’ar Jakob, “Chiney e kab tamilang, dawori taw ngal’an ni ngan fek e yu ran’ i saf ney nga taferad, mang ndab mu pi’ed e ran ngar unumed mi gimed fulwegrad ngar ked e pan?” ⁸ Me lungurad, “Dabiyag ni gu dorgad, ya ra mu’ulung urngin e yu ran’ i saf ngara’ min chuweg e re gaf i malang ney; ma aram mfin gu pi’ed e ran ngorad.”

⁹ Nap’an ni ka be non Jakob ngorad, me taw Rachel nike fek fa ran’ i saf rok e chitamngin. Ir e ma gafaliy e saf rok e chitamngin. ¹⁰ Fa’ani guy Jakob Rachel ni karbad fa ran’ i saf ni fak Laban ni walagen e chitiningin, me yan ko fare luwed, nge pug fare gaf i malang, me pi’ e ran ngak fapi saf. ¹¹ Ma aram me faray owchen fare pin, me yornag e felfelan’. ¹² Me weliy ngak Rachel ni ga’ar, “Fak Rebekah gag ma be’ rog e chitamam.” Me mil Rachel nge yan ni nge weliy ngak e chitamngin. ¹³ Ma fa’ani rung’ag Laban murung’agen Jakob ni fak Rebekah ni walagen, me mil i yib ni ngar mada’gow, me yib i gumuchmuch ngak nge faray owchen, me fek i yib ngalan e naun rok. Me weliy Jakob ngak Laban salpen ni urngin. ¹⁴ Me ga’ar Laban ngak Jakob, “Gadow ta’ab racha’.” Me par Jakob u rom nreb e pul.

Jakob ni pigpig ngak Laban ni bochan Rachel nge Leah

¹⁵ Me ga’ar Laban ngak Jakob, “Be’ rog gur, machane dab mmaruwel rog ndariy puluwom.

Uw urngin puluwom ni ga ba'adag ni nggu pi' ngom?" ¹⁶ Ma l'agruw e ppin ni bay ni fak Laban; bin ilal e Leah, ma bin bitir e Rachel. ¹⁷ Mi Leah e gathi rib pidorang; mi Rachel e rib fel' i tay kenggin ma ba pidorang. ¹⁸ Ma ba'adag Jakob Rachel, me ga'ar Jakob, "Bay gu maruwel rom ni medlip e duw, ma ga pi' Rachel ni bin bitir e bpin ni fakam nggu le'engiy." ¹⁹ Me ga'ar Laban, "Kabfel' u wun'ug ni gu ra pi' ngom ko bin ni gu ra pi' ngak yugu reb e pumo'on, ere mpar rog." ²⁰ Me maruwel Jakob ni medlip e duw ni bochan Rachel, me finey nsusun e ri in e rran, ni bochan e ri ba'adag Rachel.

²¹ Me ga'ar Jakob ngak Laban, "Ke taw ko fa ngiyal' ni mog ngog; ere mpi' fare pin ni fakam ngog nggu le'ay." ²² Ma aram me ngongliy Laban ba mur ni fan ko mabgol nge pining urngin e girdi' ngay ko gin'em. ²³ Machane re nep' i n'em, me fek Laban Leah i yan ngak Jakob, me pag Rachel, me par Jakob nge Leah nrogon e mabgol. (²⁴ Me pi' Laban be' ni bpin ni sib rok ni aram Zilpah ngak Leah ni fak.) ²⁵ Ma fa'ani reb e rran riy ni kadbul me pir'eg Jakob ni Leah e ka ni pi' ngak. Me ga'ar ngak Laban, "Mang ni kam rin' e biney e pa' ngog? Kug maruwel rom ni bochan e nge yog Rachel ngog. Ere mang ni kam ban nigege?" ²⁶ Me ga'ar Laban, "Gathi yalen u roy ni nga ni fek e bin bitir e bpin ni fakay nga ni pi' ko mabgol ndawori mabgol e bin ilal. ²⁷ Mu son nge m'ay e re wik ni baara' ni yibe madnomnag e mabgol rom riy, mu gu pi' Rachel ngom ni fa'an ka ga ra maruwel rog ni medlip e duw." ²⁸ Me fel' u wan' Jakob, ma

faani m'ay fare wik ni yibe madnomnag e mabgol riy, me pi' Laban Rachel ni fak ngak Jakob nge le'engiy. (²⁹ Me pi' Laban be' ni bpin ni sib rok ni aram Bilhah ngak Rachel ni fak.) ³⁰ Miki par Jakob nge Rachel nrogon e mabgol, ma ka ba'adag Jakob Rachel ngak Leah. Me maruwel rok Laban ni ku medlip e duw.

Pi bitir ndiyennag rok Jakob

³¹ Ma fa'ani guy SOMOL ni gathi rib adag Jakob Leah, me ayuweg ngi i diyen rok Jakob, me par Rachel nde yog ni nge diyen. ³² Me diyen Leah me gargel ni bochi pagel. Me ga'ar, "I SOMOL e ke guyeg ni gu be gafgow, chiney e bayi adageg e pumo'on rog"; me tunguy fithingan ni Ruben.* ³³ Me diyen nge gargel bayay ni ku reb e pagel. Me ga'ar, "I SOMOL e ku ke pi' e chi pagel ney ngog, ya ke rung'ag nde adageg e pumo'on rog"; ma aram me tunguy fithingan ni Simeon.† ³⁴ Me diyen nge gargel bayay ni ku reb e pagel. Me ga'ar, "Chiney e bayi gel e pagan' rok e pumo'on rog ngog, ni bochan e kug gargeleg dalip i pagel ni fak"; me tunguy fithingan ni Levi.‡ ³⁵ Me diyen nge gargel bayay ni ku reb e pagel. Me ga'ar, "Yaney e nggu pining e magaer nge sorok ngak SOMOL"; me tunguy fithingan ni Judah.§ Me tal ndaki diyen.

---

* **29:32** RUBEN: Gowa fare bugithin ni Hebrew ni "mu gguy, ba pumo'on ni fakay, mu guy e gafgow rog." † **29:33** SIMEON: Gowa fare bugithin ni Hebrew ni "rung'ag." ‡ **29:34** LEVI: Gowa fare bugithin ni Hebrew ni "michigiy." § **29:35** JUDAH: Re ngachal ney ni Hebrew e gowa fare bugithin ni "magaer nge sorok."

30

¹ Ma fa'ani nang Rachel nder diyennag e bitir ni fak Jakob, me awan' ngak Leah ni walagen, me ga'ar ngak Jakob, "Mpi' e bitir ngog, ya fa'anra danga' ma nggum'." ² Me puwan' Jakob ngak Rachel ni ga'ar, "Dabiyag ni nggu wan nga luwan Got. Ir e en ni be tem ndamur diyen." ³ Me ga'ar Rachel, "Ba'aray' fare pin ni Bilhah ni sib rog; mpirew nge yag ni diyennag reb e bitir nggu fakay. Ara' rogon mu gu mang chitiningin reb e bitir u daken." ⁴ Ma aram me pi' Bilhah ngak e pumo'on rok, mi yow par. ⁵ Me diyen Bilhah nge gargeleg bochi pagel ni fak Jakob. ⁶ Me ga'ar Rachel, "I Got e ke rin' ngog e tin nib mat'aw. Ke rung'ag e meybil rog, ke pi' reb e pagel gu fakay", me tunguy fithingan ni Dan.* ⁷ Me diyen bayay Bilhah ni sib rok Rachel, nge gargeleg e bin migid e pagel ni fak Jakob. ⁸ Me ga'ar Rachel, "Kug tagenging gow walageg ni bpin, ma kug gel"; me tunguy fithingan ni Naftali.†

⁹ Ma fa'ani gu' Leah nike tal ko diyen, me pi' e sib rok ni Zilpah ngak Jakob ngar pirew ni mabgol. ¹⁰ Me gargeleg Zilpah bochi pagel ni fak Jakob. ¹¹ Me ga'ar Leah, "Bfel' wa'athag; me tunguy fithingan ni Gad.‡ ¹² Miki gargeleg Zilpah reb e pagel ni fak Jakob, ¹³ me ga'ar Leah, "Kar gu felan'! Chiney e bayi yog e pi'in ni ppin ni kug felan' "; ma aram me tunguy fithingan fachi pagel

---

* **30:6** DAN: fan ni Hebrew e "turug nib mat'aw." † **30:8**
 NAFTALI: Re ngachal ney ni thin ni Hebrew e "cham." ‡ **30:11**
 GAD: Re ngachal ney ni thin ni Hebrew e "wa'athan."

ni Asher. §

¹⁴ Ngiyal' ni yibe kunuy wom'ngin e *wheat* ni ngan tay nga naun, me yan Ruben nga daken e milay' me pir'eg e *mandrakes** me fek i yib ngak Leah ni chitiningin. Me ga'ar Rachel ngak Leah, "Wenig ngom, mpi' boch e *mandrakes* rok fakam ngog." ¹⁵ Me ga'ar Leah, "Dawori fel' u wun'um ni kam tel figirngig rog? Ma ga be guy rogon e chiney ni ngam fek e *mandrakes* rok fakag." Me ga'ar Rachel, "Fa'an ga ra pi' e *mandrakes* rok fakam ngog, ma rayag ni ngam mol rok Jakob e nep' ney." ¹⁶ Ma fa'ani sul Jakob u milay' nike blayal', me yan Leah i guy me ga'ar ngak, "Thingar mmol rog e nep' ney, ya kug fek e *mandrakes* rok fakag kug pi' ni puluwom." Mi yow par e nep' nem. ¹⁷ Me diyen Leah, ni aram taban e meybil rok nike fulweg Got, me gargeleg ba pagel ni fak Jakob, ni aram e bin ni gaman e lal ngay. ¹⁸ Me ga'ar Leah, "Got e ke pi' puluwog, ni bochan e kug pi' e sib rog ngak figirngig"; me tunguy fithingan fachi pagel ni fak ni Issakar. † ¹⁹ Miki diyen Leah bayay nge gargelnag e bin nel' e pumo'on ni fak Jakob. ²⁰ Me ga'ar, "I Got e ke pi' ba tow'ath ngog nrrib fel'. Bay gu fel' e chiney u wan' figirngig, ya nga nel' e pumo'on ni kug gargeleg ni fak"; me tunguy fithingan ni Zebulun. ‡ ²¹ Me tomur me gargeleg

§ **30:13** ASHER: Re ngachal ney ni thin ni Hebrew e "felfelan'."

* **30:14** MANDRAKES: Bmit e woldug ni yima learnag ni bay gelngin nra ayuwegey ngan diyen, ma ku bay gelngin nra ayuwegey nge adagey e pumo'on ara ppin. † **30:18** ISSAKAR: Re ngachal ney ni thin ni Hebrew e "be' ni ka ni pi' puluwon ni nge maruwel" ara "bay labgen." ‡ **30:20** ZEBULUN: Re ngachal ney ni thin ni Hebrew e "kefel' u wun'uy" nge "tow'ath."

bochi pin, me tunguy fithingan ni Dinah.

²² Me leamnag Got Rachel; me ayuweg nge diyen, ni aram e ke fulweg taban e meybil rok. ²³ Me diyen nge gargel ni bochi pagel. Me ga'ar, "I Got e ke chuweg e tamra' rog ni bochan e dagur diyen. ²⁴ Manga ki pi' SOMOL ngog bochi reb e pagel"; me tunguy fithingan fa binem ni Josef. §

Liyab ku Jakob ngak Laban

²⁵ Tomuren ni kan gargeleg Josef, me ga'ar Jakob ngak Laban, "Mu pageg nggu wan, nge yag ni gu sul nga tabinaw rog. ²⁶ Mu pi' fagal ppin rog ngog nge pifakag nge yan nga labgen e maruwel ni kugta' rom, ya nggu wan. Gur ma gamanang rogon fani ayal e tin kug maruwliy ni fan ngom."

²⁷ Me fulweg Laban ni ga'ar, "Siro' ngom, ba'aray ban'en ni nggog ngom: kug nang u rogon e tin kan thagthagnag ngog ni Got e ke fal'eg wa'athag ni bocham. ²⁸ Mog ngog urngin puluwom, mug pi' ngom."

²⁹ Me fulweg Jakob, "Gamnang rogon e maruwel ni ug tay rom nge gamanman rom nike yo'or ni bochan e ug chathowliyrad. ³⁰ Tin immoy rom nib lich e nap'an ni gub mri yo'or, ma ke fal'eg SOMOL wa'atham ni bochag. Are chiney e ke taw nga nap'an ni gag e nggu leamnag rogon e tabnaw rog."

³¹ Me ga'ar Laban, "Mang e nggu pi' ni puluwom?"

Me fulweg Jakob, "De m'ag u wan'ug ni ngam pi' puluwog. Ya bay kug ul ul ngay nggu ayweg

---

§ **30:24** JOSEF: Re ngachal ney ni thin ni Hebrew e gowa fare bugithin ni "manga ki pi' reb" nge "ke fek ke chuweg."

e gamanman rom ni fa'anra m'ag u wan'um e rebug i thin ni ba'aray: ³² Mu pageg e daba' nggu wan u fithik' e gamanman rom nggu fek urngin e saf nib talmor, nge gubin e tin nib wupwupnun' nge myolyol, nge urngin e kaming nib talmor, nge wupwupnun' nge myolyol. Kemus puluwog aram ni gu ba'adag. ³³ Ya nge daken reb e kadbul mag ra pir'eg ni ug yul'yul'. Nap'an ni ga ra yib ni ngam guy puluwog, ma fa'anra bay reb e kaming rog nde myolyol ara wupwupnun' fa reb e saf nde talmor, mag ra nang ni kan iring.

³⁴ Me ga'ar Laban, "Bm'ag u wan'ug. Gadow ra rin' ni bod ni kamog." ³⁵ Kare rran nem me chuweg Laban e tin pumo'on e kaming ni ba myolyol nge wupwupnun' nge urngin e tin ni ppin ni ba myolyol nge wupwupnun' ara bay e wech u dowrad; miki chuweg urngin e saf nib talmor. Me tay e pi pumo'on ni pifak ni nge mang yad e ur guyed fapi gamanman, ³⁶ ma aram me chuw nge yan rok Jakob nib mu'un e re ran' i gamanman ney ngak nge yan u n'umngin yang nrayag ni nge yan riy u lan dalip e rran. Miki chathowliy Jakob e tin ni magey ko yu ran' i gamanman rok Laban.

³⁷ Me fek Jakob yuley i papa'ngin e gek'iy ni *poplar*, *almond*, nge gubin papa'ngin e gek'iy ni *pine*, nge fathiy yu yangi keru' fa yuley i gek'iy nge par ni kem'ug yu thal i wechwech riy. ³⁸ Me tay fa yuley i gek'iy nga puluwon fapi gamanman ko gin ni bay e dabiyy riy ni yad ma unum e ran riy. I tay e yuley i gek'iy ney u rom, ni bochan e ireram e gin macheg e gamanman riy nge diyen u nap'an ni karbad ni ngar unumed e ran. ³⁹ Ra cheag e

kaming ni ngar diyen gad u puluwon fayu ley i gek'iy, ma aram e ra yib pifakrad ma ba myolyol ara ba wupwupnun' fa bay e wach u downgirad.

⁴⁰ Me chuweg Jakob e saf u fithik' e kaming nge sapegrad ko gin bay e yu ran' i gamanman rok Laban riy nib myolyol nge talmor. Ara' rogon ni yo'ornag Jakob e gamanman rok me ki'egrad ko tirok Laban e gamanman.

⁴¹ Rataw nga nap'an ni nge diyen e tin nib felfel' rogon ko fapi gamanman, me tay Jakob fa yuley i gak'iy nga pulworad ko fa gin bay e dabiy riy ni yad ma mu'un ran riy, ya nge yag ni ngar diyen gad ko gin bay e yuley i gek'iy nem riy. ⁴² Machane da i tay e yuley i gek'iy nga puluwon fa tin nde felfel' rogon e gamanman. Aram fan ni munmun me par e tin nde felfel' rogon e gamanman ku Laban me par e tin nib felfel' rogon rok Jakob. ⁴³ Ara' kanawo'en mri fel' rogon Jakob. I yo'or yu ran' i gamanman rok, nge sib, nge kamel, nge dongki.

31

Jakob ni mil rok Laban

¹ Jakob e rung'ag ni be yog fapi pagel ni fak Laban ni yad be ga'ar, "I Jakob e kefek urngin tin nib mil suwon ko chitamangidad. Kefel' rogon ko tirok e chitamangidad." ² Ma ke guy ni cha'anem i Laban e gathi rikabgol ngak ni bod ko som'on. ³ Ma aram me ga'ar SOMOL ngak, "Mu sul ko binaw rok e pi chitmam nge pi girdi'em. Ma bay gu'un ngom."

⁴ Me'ere pi' Jakob e thin nge yan ngak Rachel nge Leah ni ngar mada'gad ngalan fagi flang ni bay e yu ran' i gamanman rok riy. ⁵ Me ga'ar ngorow, "Kug guy ni chitamangimew e gathi kargon nib gol ngog ni bod ko som'on; machane Got rok e chitamag e bay ni be un ngog. ⁶ Gimew mnang ni gu ma maruwel ko chitamangimew ni kri musmus chirogog. ⁷ Ma yug aram rogon ma ke sasalap ngog ke thilthilyeg puluwog ni ragag yay. Machane de pag Got ni nge buch ban'en rog. ⁸ Ngiyal i n'en nma yog Laban ngog nma ga'ar, 'Kaming nib wupwupnun' e nge mang puluwom,' ma urngin yu ran' i gamanman e yad ra gargel mab wupwupnun'. Ma nap'an nra ga'ar, 'Pi kaming nib myoyol e aram puluwom,' ma urngin e yu ran' i gamanman e ra gargel ma ba myoyol. ⁹ Got e kefek e yu ran' i gamanman u pa' e chitamangimew ke pi'rad ngog.

¹⁰ "Ngil'an e gamanman nma cheg nge diyen mug tay ba lik'ay, ni gguy e tin pumo'on e kaming nib bay e myoyol u downgirad ma boch i yad e ba wupwupnun' nge ku boch nib ga' e wech u downgirad. ¹¹ Ma aram me non ba engel rok Got ngog u malk'ay ni ga'ar, 'Jakob!' mug fulweg, 'Gu ba'aray.' ¹² Me ga'ar, 'Amchangar, urngin e kaming ni pumo'on ni yad be cheag ko tin ni ppin e yad ba myolyol, nge wupwupnun', ma bochiyad e ba gagang' e wech u downgin. I gag e kug yodroynag ya kug guy urngin e tin be rin' Laban ngom. ¹³ I gag fare Got ni gu m'ug ngom u Bethel, ko gin ni mu yiblay fare malang riy nib puguran ngam pi' ngog ma ga pu'og e gapgap nga daken ni nge mang m'ag ko tha' rodow. Are chiney e

ngam ngongliy rogom ngam sul ko fare nam nni gargaleg nem riy.’ ”

¹⁴ Me fulweg Rachel nge Leah ngak Jakob ni yow be ga’ar, “Dariy ban’en nike magay rok e chitamangimow nra mang gayog romow. ¹⁵ Rogon e ngongol rok ngomow e gowa gamow l’agruw ni’ u bang. Ke pi’ mow ni chuway’, ma chiney e ke wereg gubin e salpiy nni pi’ ngak ni puluwmmow. ¹⁶ Urngin e machaf nike fek Got u pa’ e chitamangimow e bmil fan ngodad nge pifakdad. Ere ngan rin’ e tin keyog Got ngom ni demturug ko mang.

¹⁷ Ma aram me af Jakob nge fa gali ppin ni le’engin nge bitir rorad nga daken bogi kamel ngar chuwgad ¹⁸ ni ngar sulod ko binaw rok Isak ni chitamngin u Kanaan. Ma ke fek Jakob e gamanman rok nge urngin e tin ni yag ngak u Mesopotamia. ¹⁹ U m’on ni chuw Rachel u nap’an ndemo’ Laban u tabnaw rok ya ke yan ni nge thethab buni’en e saf rok, me iring Rachel fapi liyos ni thothupen e tabnaw rok Laban. ²⁰ I Jakob e bannag Laban ya de tamilangnag ngak ni nge chuw. ²¹ I fek urngin ban’en nib milfan ngak nge chuw u rom ni gurgur. Nge yan nge thab’ fare lul’ nu Eufrates nge sor i yan ko binaw nu Gilead nib m’ak burey.

Laban ni lol’oeg Jakob

²² I yan dalip e rran me taw e thin ngak Laban nike mil Jakob. ²³ Me fek e tirok e girdi’ nge lol’oeg Jakob u lan medlip e rran me pir’eg u bangi ban’en u Gilead ni go’ burey. ²⁴ Mra nep’ nem me yib i m’ug Got ngak Laban u malik’ay me ga’ar ngak, “Mguy rogon ni dab mu k’aring e murus ngak

Jakob u ban'en." ²⁵ I Jakob e ke n'uf e *tent* rok u daken reb e burey, me Laban nge girdi' rok e ra n'ufed e *tent* rorad u Gilead ni go' burey.

²⁶ Me ga'ar Laban ngak Jakob, "Mangfan ni kam ban nigeg kam fek fakag ni ppin ni wod e ppin ni kan iring u tan e mael? ²⁷ Mangfan ni kam ban nigeg kam lu'ur kam mil rog ndamog nem ngog? Ya fa'an mang e mognem ngog, ma gu ra pagem ngam man u wo'em ni gab felfelan' ma ga be tang ma ga be musik ko *tambourines* nge *harps*. ²⁸ Mus ni nggu pi' e falen' ngak gal fakag nge pifakrow mug fingichiyrad u m'on ni ngam marod ma dam pageg nggu rin. Ran'nir ni ka mu rin' e rib kireb! ²⁹ Bay gelngig nrayag ni nggu li'em, machane fowngan e Got rok e chitamam e yog ngog ni dab gu rin' ban'en nra k'aring e marus ngom. ³⁰ Kug nang ni kam chuw ni bochan e karmum' ni bochan ni ngam sul nga tafnam, ma mangfan ni kam iring e pi liyos ni thothupen e tabnaw rog?"

³¹ Me fulweg Jakob, "Kug rus ni bochan e richey mag fek e gali ppin ni fakamney rog. ³² Ma fa'an gara pir'eg be' uroy ni bay e liyos ni thothupen e tabnaw rom rok, ma thingar ni li' ngem'. Mu saptag e tin nib milfan ngom, ngam fek e tirom, uroy u mit e girdi' rodow ni yad e mich riy." Jakob e de nang nike iring Rachael e pi liyos ni thothupen Laban.

³³ Me yan Laban ngi i saptag u lan e *tent* rok Jakob; nge mu' me yan ngalan e *tent* rok Leah nge ngalan e *tent* rok la'ruw i sib ni ppin, ma de pir'eg fapi liyos ni got rok. Ma aram meyan ngalan e

tent rom Rachel. ³⁴ Ma kefek Rachel fapi liyos ni thothupen e tabnaw rok Laban ke tay ngalan e tutuw ko kamel ke par nga daken. Me'ere i gaweg Laban u gubin yang u lan fare *tent* ma de pir'eg. ³⁵ Me ga'ar Rachel ngak e chitmangin, "Chitmag, dab mu puwan' ngog ya dabi bung rogog ning gu sakiy u p'eowchem; ya gub pal." Miki gaweg Laban fapi liyos ni thothupen e tabnaw rok made pir'eg.

³⁶ Mada ki kadan' Jakob ya ke damumuw me fith ni ga'ar, "Ba mang oloboch e kug rin'? Mang motochiyel e kug th'ab nike pi' mat'awmed ni ngam tulfedgag? ³⁷ Chine' ni kammarod u fithik' urngin e chugom rog, mang ban'en nib milfan ko tabnaw rom ni kam pat ngay? Mu tay aray ko gin ra guy e girdi' rom nge girdi' rog riy, nge mang yad e ra turguyed ko mini' rodow e bfel' e rok. ³⁸ Kug par rom nike gaman ril'iw e duw; ma saf nge pi kaming rom e detal ko diyen, ma ku da gu languy reb e saf ni pumo'on u fithik' e pi gamanman rom nem. ³⁹ Gubin ngiyal nra li' e gamanman ni malboch reb e saf rom, ma gag e ma aw ni nggu pi' puluwon. Dagur ma fek i yib ngom, nggu dag ni gathi gag e kireb rog. Ma gabe gelnag lungum ni nggu pi' puluwon e tin ni yibe iring nnep' nge rran. ⁴⁰ Ba gel ba gafgow ni ug tay ni rran ko gowal nge ulum nnep'. Ni mus ko mol mada i yag. ⁴¹ Aram rogon ni ug par rom u lan rliw' e duw. Ragag nge aningeg e duw e gu maruwel rom ni nge yag fa gal ppin ni fakam ngog, ma nel' e duw ni ug gafaliy e gamanman rom. Ni yug aram rogon e tin ug rin' ni fan ngom, ma mus nga puluwog ma ragag yay

nim thilyeg. ⁴² Fa'an manga da imoy Got rog, ni fare Got rok pi ga' rog ni kakrom ni aram Abraham nge Isak, ma rib mich ni chiney e ga ra pageg nggu wan ndariy ban'en u pa'ag. Ma Got e be guy e tin be buch rog nge maruwel ni ku ug tay nib gel, me fowngan me ginangngem rog."

Tha' u thilin Jakob nge Laban

⁴³ Me fulweg Laban ngak Jakob ni ga'ar, "Gali ppin ney e fakag; ma bitir rorow e bmilfan ngog nge pi gamanman rorow. Bin riyul', e urngin e tin gabe guy uroy e bmilfan ngog. Ma irera' ni dakriy ban'en nrayag ni nggu rin' ngay miki par rog gal fakag nge pifak row. ⁴⁴ Ere ke m'ag u wun'ug ni nge sum ba tha' nga thildow. Are ngad ulungyew bu'ulung i malang ngi i pugworan ngodow ere tha' rodow ney.

⁴⁵ Me suweg Jakob reb e malang ngalang nib puguran. ⁴⁶ Me yog ko tirok e girdi' ni ngar kunyed boch e malang ngar ubunguyed ngalang. Ma aram miyad abich u to'oben fa ulung i malang. ⁴⁷ Me tunguy Laban fithingan fare ulung i malang ni Jegar Sahadutha,* machane Jakob e tunguy fithingan ni Galeed.† ⁴⁸ Me non Laban ngak Jakob, "Ulung i malang ney e ir e ngi i par nib puguran ngodow ko re tha' ney." Arfan ni re gin'em e Galeed fithingan. ⁴⁹ Miki ga'ar Laban, "I SOMOL e ngi i guydow ko ngiyal' ni kad wear gow nra bagdow ma gin bay riy." Ere ku reb i fithingan e

---

* **31:47** JEGAR SAHADUTHA: Re ngachal ney ni Aramaic e fan e "bu'ulung i n'en nib puguran ngodad." † **31:47** GALEED: Fan e re ngachal ney ni Hebrew e "bu'ulung i n'en nib puguran ngodad."

regi binaw ney e Mizpah.‡ 50 Miki ul ul ngay ni ga'ar, "Fa'anra dab um t'ufeg e gali ppin ni fakag ney, fa mu le'engiy yug boch e ppin, ni yug aram rogon ni da'an gu nang ban'en riy, ma dab i m'ay u wun'um' ni be guydow Got. 51 Ba'aray fapi malang ni kug ubung ngalang u thildow, ma ba'aray fare malang ni pugoran. 52 Re ulung i malang ney, nge fare war e nge par ni ngi i puguran fare tha' u thildow. Dab guthum' nga barba' ni nggu cham ngom, ma dab mu th'um nga barba' riy ni ngam cham ngog. 53 Fare Got rok Abraham nge Got rok Nahor§ e bayi pufthin nagdow." Ere u daken fithingan fare Got ni i liyor Isak ni chitamngin ngak, me michmicheg Jakob ni nge tay u gil e tin ke ognag. 54 I li' ba gamanman, ni ir e mang maligach rok u daken e burey, me pininge girdi' rok ko abich, ma nap'an ramu'gad ko abich, miyad par e re nep' i n'em u rom u daken fare burey. 55 Me reb e rran riy nri kakadbul me pi' Laban e felan' ngak fa gali ppin ni fak nge pifak row me fal'eg wa'athrad, ma aram me pagrad nge sul nga tabinaw rok.

32

Jakob ni fal'eg rogon ni ngar mada'gow Esau

¹ Me yan Jakob, miyad mada' bogi engel rok Got.
² Ma fa'ani guyrad me ga'ar, "Baraba' i salthaw rok Got e picha' ney"; me tunguy Mahanaim* ko

‡ 31:49 MIZPAH: Re ngachal ney ni Hebrew e gowa fare bugithin ni "fare gin'en ni ngu'un yaliy." § 31:53 ABRAHAM . . .

NAHOR: Abraham e tutuw rok Jakob ma Nahor e tutuw rok Laban.

* 32:2 MAHANAIM: Fan e re bugithin ney ni Hebrew e "ruw raba' i salthaw."

gin'em.

³ Me l'oeg Jakob boch e girdi' ngar mon'od rok ngranod ngak Esau ni be' nib mo'on ni walagen, ni be par u bangi binaw ni kanog yu Seir ngay, ni bay ko nam nu Edom. ⁴ Me yog ngorad ni nge lungurad ngak Esau, "I gag Jakob ni tapigpig rom nma fol rom e nggu weliy salpeg ngom i gur Esau, ni masta rog, ug par rok Laban nda gu sul ke mada' ko chiney. ⁵ Bay e garbaw ni fakag, nge dongki, nge saf, nge kaming, ma ku bay e sib rog. Kug pi' e thin ke yib ngom ni ngam runguyeg."

⁶ Ma fa'ani sul fa pi'in ni l'oegrad Jakob, me lungurad, "Kug warod ngak walagem i Esau, ere be yib ni ngam mada'gow. Ma 400 e pumo'on ni yad be yib." ⁷ Me par Jakob ni kari rus ma be wagagey laniyan'. Me ruw raba'nag e girdi' ni yad be un ngak, ma ku er i tay e saf rok nge kaming, nge garbaw, nge kamel ngar pired ni yad ruw ulung. ⁸ Tafinaynag ni ga'ar, "Fa'anra yib Esau ncham ngak e bin ni bay nga m'on e ulung, ma sana rayag ni nge mil e bin tomur e ulung."

⁹ Me meybil Jakob ni ga'ar, "Got rok e tutuw rog i Abraham ma Got rok e chitamag i Isak, mu rung'ag lamag! SOMOL, i lungum ngog, Mu sul ko nam rom nge girdi' rom, ma bay gu ayuweg-nem nge yal'uw urngin u puluwom. ¹⁰ I gag e tapigpig rom e dariy rogog nga urngin e runguy nge yul'yul' rom ni kam dag ngog. Gu th'ab e lul' ni Jordan nga baraba' ndariy ta'a ban'en rog, ya kemus ni sog rog e bay u pa'ag, ma chiney e kug sul ni l'agruw ulung e girdi' nge gamanman nike un ngog. ¹¹ Wenig ngom, mu ayuwegneg

rok Esau ni walageg. Kug rus ngak ya richey nge yib i li'mad ni gamad gubin, nib mu'un e ppin nge bitir ngay. ¹² Mu tafinaynag fapi thin ni mog ngog ni lungum, 'Bay gu yal'uweg urngin ban'en u puluwom ma bay gu pi' ngom owchem ni pire' ni bod e yan' u dap'el'ay, ni dabyag i the'egrad ngafen ra yo'orgad.' "

¹³ Me par ko gin'em nge kadbul, ma ba'aray e pin'en ni mel'eg u fithik' e tin bay rok ban'en ni nge pi' ni tow'ath rok Esau ni walagen, ¹⁴ ni aram e 200 e kaming ni ppin ma rliw' e kaming ni pumo'on, ma 200 e saf ni ppin ma rliw' e saf ni pumo'on, ¹⁵ ma guyey e kamel ni bay pifakrad ni yad be tathuthnag, ma aningeg i ragag e garbaw ni ppin ma ragag e garbaw ni pumo'on, ma rliw' e dongki ni ppin ma ragag e dongki ni pumo'on. ¹⁶ Mra ba ran' e pi gamanman nem me pag fan ngak reb e tapigpig rok, me ga'ar ngorad, "Mfeked e pi gamanman ney ngam mon'od rog, mi gimed tay thilin e yu ran' i gamanman ney ni nge m'on ba ran' me lay ba ran'." ¹⁷ Me ga'ar ngak e bin ni nge m'on e tapigpig, "Fa'anra mada' nigem walageg i Esau me fithem ni ga'ar, 'I mini' e masta rom? Mu uw e ga be sor ngay? Mini' e fak e pi gamanman nir ni bay nga m'on rom?" ¹⁸ Ma thingar mu fulweg ni nge lungum, 'I Jakob ni tapigpig rom e fak. Ke pi' ni tow'ath rok e masta rok i Esau. Mi Jakob e be yib ni be lekmad.' " ¹⁹ Ma ku aram rogon e thin ni yog ngak e en ni migid, nge en ni migid, nge ngak urngin e pi'in nra bagayad ma be lay u keru' ba ran' fapi gamanman ni ga'ar, "Gimed ra mada' Esau ma ba'aray e n'en ni ir e thingar mogned

ngak. ²⁰ Thangri lungumed ngak, ‘Tapigpig rom i Jakob e be yib ni be lekmad.’ ” I ga’ar Jakob u wan’, “Tow’ath rok ni kug pi’ ke m’on rog e ra fal’eg laniyan’, ma nap’an ni gamow ra mada’, ma dabisiy nra n’ag fan u wan’ e kireb ni gu rin’ ngak.” ²¹ Me m’on e pi tow’ath nem nike pi’, me par e re nep’ i n’em u rom.

Jakob ni fathael u Peniel

²² Re nep’ i n’em e od Jakob, me fek fa gali ppin ni le’engin, nge fa gali ppin ni sib, nge fa ragag nge ta’reb i bitir ni fak ngar th’abed fare lul’ ni Jabbok fithingan nga baraba’ ko gin ni yima thum’ riy nga baraba’. ²³ Ma nap’an ni thapegrad nga baraba’, miki pi’ urngin e tin bay rok ban’en ngan thapeg nga baraba’ fare lul’. ²⁴ Me par u baraba’ ni go ir.

Me yib be’ nib mo’on ngak ngar fathaelgow nge kadbul. ²⁵ Ma fa’ani nang fare mo’on nder gel, me gad pa’ nga chagiye Jakob, nge thil e yil riy, ni ka yow be fathael. ²⁶ Me ga’ar fare mo’on, “Mpageg nggu wan, ya ke yib e tamilang.” Machane me ga’ar Jakob, “Fa’anra dab mu fal’eg wa’athag, ma dab gu pagem ngam man.” ²⁷ Me ga’ar fare mo’on, “Mini’ fithingam?” Me ga’ar, “Jakob.” ²⁸ Me ga’ar fare mo’on, “Dabki par fithingam ni Jakob. Kam fathael ngak Got nge ngak e girdi’, ma kam gel; ere nge par fithingam ni Israel.† ²⁹ Me ga’ar Jakob, “Wenig ngom, mog fithingam ngog.” Me ga’ar, “Mang ni ga be fith fithingag?” Ma aram me tay fa’anem Jakob ni ngi i fel’ wa’athan.

† **32:28** ISRAEL: Re ngachal ney ni Hebrew e gowa fare bugithin ni “ke fathael ngak Got” ara “ke fathael Got.”

³⁰ Me ga'ar Jakob, "Kug guy Got nga owcheg, ma ku gub fas"; ma aram me tunguy fithingan e gin'em ni Peniel.‡ ³¹ Me m'ug e yal' ngak Jakob ko ngiyal' ni ba'aram ni nge chuw u Peniel, me yan ni be gulep ni bochan chagiyen. ³² Aram fan ni pi'in owchen Israel e ke mada' ko bin daba' e rran ndarir ked e ufin ni bay u daken e ul ul u chagiyen e gamanman; ni bochan e ireram e gi ufin u downgin Jakob ni gad Got pa' ngay.

33

Jakob nra mada'gow Esau

¹ Me guy Jakob Esau nike yib ni yad fa 400 i pumo'on, me f'oth e bitir rok Leah, nge Rachel, nge fa gali ppin ni sib. ² Me tay fa gal sib nge pifakrow nga m'on, me tay Leah nge pifak nga tomur rorad, me tay Rachel nge Josef nga th'abi tomur. ³ Me m'on Jakob rorad me siro' ni dalip yay me mada' ngak fare pumo'on ni walagen. ⁴ Me mil Esau i yib ngak, me yib i gumuchmuch ngak, me faray owchen. Mi yow l'agruw ni yow be yor. ⁵ Fa'ani sap Esau ni guy fapi ppin nge bitir, me fith ni ga'ar, "Mini' e pi cha'nir ni kambad?" Me ga'ar Jakob, "Pi cha'ney e bitir nike runguyeg Got ke pi' ngog." ⁶ Me yib fa gali ppin ni sib ni yad pifakrow ngarbad ra siro'gad ngak; ⁷ me yib Leah nge pifak ngar siro'gad, me yib Josef nge Rachel u tomur ngar bow ra siro'gow ngak.

⁸ Me ga'ar Esau, "Ma fa tinem e girdi' ni kug mada'gad mang farad?" Me ga'ar Jakob, "Farad e

---

‡ **32:30** PENIEL: Re ngachal nem e gowa fare bugithin ni Hebrew ni "owchen Got."

bochan e ngam runguyeg.”⁹ Machane me ga’ar Esau, “Walageg, ba gaman e tin bay rog ban’en, mu tay rom e tin bay rom ban’en.”¹⁰ Me ga’ar Jakob, “Wenig ngom, fa’anra kam runguyeg me ere mfek e tow’ath rom ni kug pi’. Ya owchem ni kug guy e gowa kug guy owchen Got, ya ri gab gol ngog.”¹¹ Wenig ngom, mfek e re tow’ath rom ni kug fek i yib ni fan ngom; ya Got e ke runguyeg ke pi’ ngog urngin e tin nge yag ngog.” Me wenig i wenig ngak ma aram me fek.

¹² Me ga’ar Esau, “Ngad fal’eged rogodad ngadarod. Bay gu m’on romed.”¹³ Me ga’ar Jakob, “Ga manang ni pi’in ni bitir e yad bme’waer, ma thingar gu tafinaynag e saf nge garbaw nge pi-fakrad. Ya ra ni gur ngorad ni reb e rran, miyad yim’ ni yad urngin.”¹⁴ Wenig ngom, mm’on rog, ya bay ug saf’og i yib, ni bay gub ni gu be fol u payngin e garbaw nge bitir, nge mada’ ko ngiyal’ ni bay gu taw ngom nga Seir.”¹⁵ Me ga’ar Esau, “Ere nggu tay boch e pi pumo’on rog ney rom.” Me ga’ar Jakob, “Kammagaer, machane kayag, ya yugu rayag rogomad ko wub.”¹⁶ Ma karofen nem me sul Esau nga Seir.¹⁷ Me yan Jakob nga Sukkoth, me toy ba naun u rom ni fan ngak nge boch e naun ni fan ko garbaw rok. Aram fan ntunguy yu Sukkoth* ko re gin’em.

¹⁸ Me taw Jakob nga Shekem ni bay u lan e nam nu Kanaan nde buch ban’en rok, ni aram e ke sul u Mesopotamia. Me n’uf fapi *tent* rok u daken bangi flang ni ba chugur ko fare binaw.¹⁹ Me chuw’iy

---

* **33:17** SUKKOTH: Fithingan e re gin’em ni thin ni Hebrew e fan e “bogi naun.”

e re gi flang nem rok e pi'in owchen Hamor, ni chitamngin Shekem, ni 100 yang e silber e pi' ni puluwon. ²⁰ Me ubung ba altar u rom, me tunguy El ngay, ni aram e ke ga'ar, altar rok fare Got nu Israel.

34

Dinah nni kol u gelngiy

¹ Reb e rran, e Dinah ni bochi pin ni fak Jakob nge Leah, e yan ni nge mda'nag boch e ppin nu Kanaan. ² Nap'an ni guy Shechem, nib pagel ni fak Hamor ni ir e ba ga' lungun ko Hivite, Dinah me yan i kol nge moleg u gelngin. ³ Me pir'eg rok ni ba'adag Dinah ma ke t'uf rok me guy rogon ni ngki magan' Dinah ngak. ⁴ Me yan i yog ko chitmangin ni Hamor ni be ga'ar, "Gub adag ni ngam fek Dinah nggu le'engiy."

⁵ Me rung'ag Jakob ni kan m'aynag fan Dinah ni fak, ma ngiyal'in'em e fapi pagel ni fak e yad bay ko gin bay e gamanman rok riy, ere de rin' ban'en ngay nge taw nga nap'an ni kar sulod nga tabinaw. ⁶ Me yan Hamor ni chitamngin Shekem nge yan i non ngak Jakob, ⁷ ma aram e ngiyal' nike taw fapi pagel ni fak Jakob ni karbad ko fa yung i flang. Ma fa'an rrung'aged e n'en' nike buch, mri dada' lanin'rad ngay ma kri kireb u lanin'rad nike rin' Shekem ban'en ni aram rogon nib yaba' ngak piyu Israel ko ran'em ni kan kol fak Jakob ni bpin u yargal. ⁸ Me ga'ar Hamor ngak Jakob, "I Shekem ni fakag e ke par fakam nga taban lanyan'; are wenig ngom mu pag nge le'engiy fakam. ⁹ Ere nge m'agan'dad ngay; ni nge par ngi i mabgol e

gal ke girdi' rodadney. ¹⁰ Ma aram me yag ni ngam pired romad u roy ko binaw romad; me yag ni ngam mel'eged e gin ngam pired riy ni gimed ba'adag, mu um falchuway'gad nib puf rogmed me milsuwon bang e binaw ngomed."

¹¹ Me ga'ar Shekem ngak e chitmangin Dinah nge pi walagen ni pumo'on, "Wenig ngomed, mu faned lanin'ug, ma demturug e n'en ni gimed ba'adag mug ra pi' ngomed. ¹² Mogned ngog ko mang e gimed ba'adag ni nge yag ngomed, mi gimed tay puluwon e re pin nir ni rogon tolngin ni gimed be leamnag, ma demturug ko mang e gimed ra yog mu gu ra pi', ni fa'an gimed ra pi' e re pin nir nggu le'engiy."

¹³ Ma fapi pagel ni fak Jakob e ra lifithed l'ugunrad ngak Shekem nge Hamor ni chitamngin, ni bochan Dinah ni walagrad ni kan dariy fannag. ¹⁴ Roged nra ga'argad, "Dabiyag ni nggu paged walagmad nge figirngiy be' ni pumo'on ndawor ni maad'adnag; binem e ra ma'nag famad. ¹⁵ Ra fel' u wun'mad ni kemus ni fa'anra gimed ra bod gamad ni ngan maad'adnag urngin e pumo'on romed. ¹⁶ Fin aram e gamad ra pining e kefel'ngay ni ngi i mabgol e gal ke girdi' rodadney. Ma gamad par u fithik'med ngad ta'ab girdi'gad. ¹⁷ Ma fa'anra dabi fel' u wunmed rogon ni kug duwgiliyed ni ngan maad'ad nagmed ma aram e gamad ra fek e re pin nir nggu chuwgad romed."

¹⁸ Me mat'aw u wan' Hamor nge Shekem e tin karogned, ¹⁹ ma fare pagel i Shekem e da ki ayal ya kachingiyal' nem me rin e tin kannog, ni bochan e ke aliliynag fare rugod ni fak Jakob. Ma cha'nem i Shekem e ir e cha' ni ri yima tayfan u tabnaw rok.

²⁰ Me yan Hamor nge Shekem ni fak ko gin'en ni yima mu'ulung riy u langan e garog ko fare binaw mi yow non ko pumo'on ko fare binaw nra ga'ar gow, ²¹ "Picha' ney e riyad ba gol; ngad paged yad ngar pired rodad u daken tafedad ngu'ur malek-aggad nib puf matow'rad. Ya but' e ba ga' nib gaman' ni gadad ra fel' riy. Me bung rogon ni ngi i mabgol pifakdad. ²² Ma pi pumo'on ney e ra fel u wun'rad ni ngar pired u fithik'dad miyad ta'ab girdi' ngodad ni kemus ni fa'anra ni maad'adnag gubin e pumo'on rodad, ni bod yad. ²³ Gathi aram e rayag ngodad gubin e gamanman rorad nge urngin e tirorad ban'en? Ere nge m'ag u wan'dad me yag ni ngad pired u ta'bang." ²⁴ Gubin girdi'en fare binaw ni ta'reban'rad ngak Hamor nge Shekem ko n'en ni yow be yog, ma aram e gubin e pumo'on u lan fare binaw nni maad'ad nagra.

²⁵ Dalip e rran nga tom'ren, ma kab m'ar fapi pumo'on ko fare maad'ad ni kan tay ngorad, ma l'agruw ni' ni fak Jakob, ni Simeon nge Levi, ni walagen Dinah, e ra fekew e saydon rorow nib smamith, ngranow ngalan fare binaw ngar li'ew urngin e pumo'on riy, ²⁶ nib mu'un Hamor nge Shekem ni fak ngay. Ma aram miyow fek Dinah u naun rok Shekem ngranod. ²⁷ Tomuren fare cham me yib boch i pifak Jakob ni pumo'on ngar giliw naged fare binaw ni yad be filbeyen walagrad ni bpin ni kan dariy fannag. ²⁸ Rab ra koled yu ran' i saf, kaming, dangki, mar feked gubin e tin bay u lan fare binaw nge tin u daken e pi flang. ²⁹ Mar feked urngin e tin nib fafalel' ban'en, nge urngin e ppin nge bitir, miyad fek u yargal urngin e tin bay

u naun.

³⁰ Me ga'ar Jakob ngak Simeon nge Levi, “Kam tew e oloboch nga puluwog; ni aram e bayi dabuyeg piyu Kanaan, nge Perizzites, nge gubin e girdi' ko re binaw ney. Ma gadad buchu'uw; mra chey ni ta'reb lungrad ni ngar togopluwgad ngar chamgad ngog, ma ga'ngin e re ke girdi' rodad ney nra math owcharad.”

³¹ Miyow fulweg, “Dabiyag ni nggu pagew walagmow ni bpin ngan dariy fannag ni bod be' ni bpin ni ba gathar.”

35

Got ni fal'eg waathan Jakob u Bethel

¹ Me ga'ar Got ngak Jakob, “Man nga Bethel ni kachine', ngam par u rom. Ngam toy ba altar u rom ni fanag, gag fare Got ni gu m'ug ngom u nap'an ni ga be mil rok Esau ni walagem.”

² Ere yog Jakob ngak chon e tabinaw rok nge urngin e girdi' ni yad be par rok ni ga'ar, “Ngam n'iged e tin be'er e got rok piyu bang ni bay romed; ngam machalbog nged gimed migmed yin' e mad nib be'ech. ³ Ngad chuwgad u roy ngdarod nga Bethel, ko gin ni bay gu toy ba altar riy ni fen Got ni ir e ayuwegneg u nap'an ni yib e gafgow ngog me un ngog u gubin yang ni ug wan riy.” ⁴ Ma aram miyad pi' gubin fapi got rok piyu bang ngak Jakob nge talbuch u telrad, me k'eyag ni urngin nga tan bake gek'iy ni *oak* ni bay u charen yu Shekem.

⁵ Ma nap'an ni deg Jakob nge pifak ni ngranod, me yib e marus nib gel ko girdi' nma par ko yochi binaw nib chuchugur ngaram, mdeyag ni ngar tulfedrad. ⁶ Me yib Jakob nge fapi girdi' rok ni

gubin nga Luz, ni chiney e aram yu Bethel, ni bay u lan e binaw nu Kanaan. ⁷ Me toy ba altar u rom me tunguy fithngan e re gin'em ni fen e Got rok yu Bethel, ni bochan e Got e m'ug ngak u rom u nap'an ni i mil rok walagen. ⁸ Yarif rok Rebekah ni Deborah e yim' min k'eyag ngatan bake gek'iy ni *oak* ko yumuch u Bethel. Ma aram min tunguy fithngan ni "*Oak* ko miyor."

⁹ Nap'an ni sul Jakob u Mesopotamia, me yib i m'ug Got ngak bayay miki faleg wa'athan. ¹⁰ I ga'ar Got ngak, "Fithingam e Jakob, machane chiney i yan ngaram e Israel." Ma aram me tunguy Got fithingan ni Israel. ¹¹ Miki ga'ar Got ngak, "I Gag Got ni Gubin Ma Rayag rog. Bayi pire' pifakam. Girdi'en e pi nam e gur e bay rabad rom, ma gur e bay mmang chitamngin e pi pilung. ¹² Bay gu pi' ngom fare gi binaw ni gu pi' ngak Abraham nge Isak, ma ir e bay kug pi' ngak e pi'in owchem ni bay kurbad nga tomrem." ¹³ Ma aram me pag Got Jakob. ¹⁴ Mu rom, ko gin ni non Got riy ngak, e suweg Jakob reb e malang riy nib puguran me thothupnag ni pu'og e wayin nge gapgef ni *olive* nga daken. ¹⁵ Me tunguy fithingan e gin'em ni Bethel.

Yam ni tay Rachel

¹⁶ I Jakob nge chon e tabnaw rok ni rchuwgad u Bethel, nap'an ni kayad bay nga orel u Efrath, me taw nga nap'an ni nge gargel Rachel, ma be momaw' rogon ni nge gargel. ¹⁷ Ma nap'an ni kari gel e amith ngak, me ga'ar fare bpin ni yarif rok ngak, "Rachel, dab kumrus ya ku reb e pagel." ¹⁸ Machane ngiyal'nem e be th'ab Rachel e fan rok,

me tunguy fithingan fare pagel ni fak ni Benoni,* machane chitamngin fare tir e tunguy fithingan ni Benjamin.†

¹⁹ Nap'an ni yim' Rachel min k'eyag nib chuchugur ko kanawo' ni sor nga Efrath, ni aram yu Bethlehem e chiney. ²⁰ Me suweg Jakob reb e malang ngalang ni pugoran u rom, miki par ni pow ko malangne yam' rok Rachel ke mada' ko daba'. ²¹ Ma aram me ul ul Jakob ko melekag rok me yan i toy e *tent* rok nga barba' e wilyang ni tafen e damit nu Eder.

Pi'in pagel ni fak Jakob
(1 Kronicles 2:1, 2)

²² Ngiyal' ni bay Jakob u rom ko re binaw nem, me moleg Ruben i Bilhah, ni reb fapi pin rok e chitmangin; ma fa'an ni rung'ag Jakob mri mus feni damumuw.

Jakob e ragag nge l'aruw e pagel ni fak. ²³ Pi pagel ni fak Leah e Ruben (ni bin nganni' i fak Jakob), Simeon, Levi, Judah, Issachar, nge Zebulun. ²⁴ Ma pagel ni fak Rachel e Josef nge Benjamin. ²⁵ Ma pagel ni fakrow Bilhah ni yarif rok Rachel e Dan nge Naftali. ²⁶ Ma pagel ni fak Zilpah ni yarif rok Leah e Gad nge Asher. Pi pagel ney ni fak Jakob ni yad urngin e go' ni gargalegrad u Mesopotamia.

Yam ni tay Isak

²⁷ Me yan Jakob ngak Isak ni chitmangin nga Memre, u charen yu Hebron, ni aram e gin i par

---

* **35:18** BENONI: Fan e re ngachal ney ni Hebrew e "fakag u fithik' e gafgow rog." † **35:18** BENJAMIN: Fan e re ngachal ney ni Hebrew e "fakag nra ga' lungun."

Abraham nge Isak riy. ²⁸ I par Isak nib fos nge gaman e 180 e duw yangren. ²⁹ Me yim' ni kari labthir; ma gal pumo'on ni fak ni Esau nge Jakob e yow e ra k'eyaggew.

36

Pi'in owchen Esau (1 Kronicles 1:34-37)

¹ Ba'aray e pi'in owchen Esau, ni ku yima yog Edom ngak. ² I le'engiy Esau be' ni bpin nu Kanaan: ni Adah ni fak Elon nib Hittite; nge Oholibamah, ni be' ni bpin ni fak Anah nib mo'on ni chitmangin e Zibeon nib Hivite; ³ nge Basemath ni be' ni bpin ni fak Ishmael ni bay walagen ni bpin ni Nebayoth. ⁴ Adah e diyannag Elifaz; ma Basemath e diyannag Reuel; ⁵ me Oholibamah e diyannag Jeush, Jalam, nge Korah. Urngin e pi pagel ney e go' ni diyan nagrađ rok Esau u lan e binaw nu Kanaan.

⁶ Ma aram me fek Esau fapi ppin ni le'engin, nge urngin pifak ni pumo'on, nge ppin nge urngin e girdi' nma par u tafen, nib mu'un urngin e gamanman nge urngin e tin ni yag ngak u lan e binaw nu Kanaan, nge chuw nge yan nga reb e binaw nib orel rok Jakob ni walagen. ⁷ I chuw ni bochan e fare gi binaw ni yow be par Jakob riy e dab kur gaman gad riy; ya kay gi pag urngin e gamanman rorow ni dabkiyag e par rorad u ta'bang. ⁸ Ere Esau e i par u fithik' e burey u Edom.

⁹ Irera' e pi'in owchen Esau, ni ku yad e chitamngin e Edomite. ¹⁰⁻¹³ I Adah ni le'engin Esau e ta'reb e bitir ni pagel ni diyannag ni fak Esau, ni Elifaz, ma Elifaz e diyannag lal e pagel: Teman,

Omar, Zefo, Gatam, nge Kenaz. Ma Timna ni ku reb i le'engin, e ku ra diyen nagew ta'reb e pagel ni Amalek.

Basemath ni ku reb i le'engin Esau e ki diyannag ta'reb e pagel ngak Esau, ni Reuel, me Reuel e fakay aningeg e pagel: Nahath, Zerah, Shammah, nge Mizzah.

¹⁴ Oholibamah ni ku reb i le'engin Esau e diyannag dalip e pagel: Jeush, Jalam, nge Korah, ni re bpin ney e chitamngin e Anah nib mo'on ni fak Zibeon.

¹⁵ Irera' e pi ganong ni yib rok Esau. Fa bin ni nganni' e pagel ni fak Esau ni Elifaz e ir e chitamngin e tin ba'aray e ganong: ni Teman, Omar, Zefo, Kenaz, ¹⁶ Korah, Gatam, nge Amalek. Picha' ney e yad owchen Adah ni le'engin Esau.

¹⁷ Reuel ni fak Esau e ir e chitamngin e tin ba'aray e ganong: Nahath, Zerah, Shammah, nge Mizzah. Picha' ney e yad owchen Basemath ni le'engin Esau.

¹⁸ Tin ba'aray e ganong e rsumgad rok Esau nge Oholibamah ni le'engin, ni be' ni bpin ni fak Anah: I Jeush, Jalam, nge Korah. ¹⁹ Urngin e tiney e ganong e rsumgad rok Esau.

Pi'in owchen Seir
(1 Kronics 1:38-42)

²⁰⁻²¹ Pi'in nri girdi'en e binaw nu Edom e yad yuke girdi' ni rsumgad rok pifak Seir, ni be' ko fare ke girdi' ni Horite: ni irara' fapi ganong ni Lotan, Shobal, Zibeon, Anah, Dishon, Ezer, nge Dishan.

²² I Lotan e ir e chitamngin l'agrow ke girdi' ni Hori nge Heman. (Lotan e bay walagen ni bpin ni Timna.)

23 Ma Shobal e ir e chitamngin e yuke girdi' ni Alvan, Manahath, Ebal, Shepho, nge Onam.

24 I Zibeon e immoy l'agruw i pagel ni fak, ni Aiah nge Anah. (Anah e facha' ni pir'eg bogi alublub nib gawel e ran riy u lan e ted u nap'an ni be chathowliy e dongki rok e chitamngin.) 25-26 I Anah e ir e chitamngin Dishon, me Dishon e chitamngin e yuke girdi' ni Hemdan, Eshban, Ithran, nge Cheran. Anah e ki immoy be' ni bpin ni fak ni Oholibamah.

27 Ezer e ir e chitamngin e yuke girdi' ni Bilhan, Zaavan, nge Akan.

28 Ma Dishan e ir e chitamngin e gal ke girdi' ni Uz nge Aran.

29-30 Irera' e pi ganong ko girdi' ni Horite u lan e binaw nu Edom: Lotan, Shobal, Zibeon, Anah, Dishon, Ezer, nge Dishan.

*Pi Pilung nu Edom
(1 Kronics 1:43-54)*

31-39 U m'on ni daworisum reb e pilung ni nge yog e thin u lan yu Israel, ma ba'aray e pi pilung ni ur gagiyeg niged e binaw nu Edom:

Bala nib pagel ni fak Beor ko binaw nu Dinhabah
Jobab nib pagel ni fak Zerah ko binaw nu Bozrah
Husham ko nug nu Teman

Hadad nib pagel ni fak Bedad ko binaw nu Avith (i
gel rok pi Midanite ko mael u lan e nam nu
Moab)

Samlah ko binaw nu Masrekah

Shaul ko binaw nu Rehoboth-u daken-fare Lul'

Baal Hanan nib pagel ni fak Achbor

Hadad ko binaw nu Pau (le'engin e Mehetabel, ni be' ni bpin ni fak Matred ma tutuw rok Mezahab)

⁴⁰⁻⁴³ Esau e ir e chitamngin e tin ba'aray e ganong nu Edom: Timna, Alvah, Jetheth, Oholibamah, Elah, Pinon, Kenaz, Teman, Mibzar, Magdiel, nge Iram. Ra reb e pi ganong ney ma fithngan e ku er fithngan e binaw nma par riy.

37

Josef nge fapi pagel ni walagen

¹ Mi i par Jakob u lan e nam nu Kanaan ko gin ni i par e chitamngin riy. ² Irera' murung'agen Jakob.

I Josef e ba pagel ni ragag nge medlip e duw yangren, ni i un ngak piwalagen ngu'ur gafaliyed e saf nge kaming, ma pi pagel nem ni walagen e pi-fak Bilhah nge Zilpah ni yow l'agruw e bpin rok e chitamngin Josef. I weliy Josef ngak e chitamngin e pin'en nib kireb nike rin' fapi cha' ni walagen.

³ Israel e kab t'uf Josef rok ngak urngin e tin kabay e pumo'on ni pifak, ni bochan e ni gargeleg ngak nike pilbithir. Me ngongliy ba wuru' e mad ni fen Josef nib n'uw pa'. ⁴ Ma fa'ani guy pi walagen Josef ni kab gel feni t'uf Josef rok e chitamangirad, miyad fanenikay Josef ni walagrad ndakur nonod ngak nrogon nma non e girdi' ni bfel' thilrad.

⁵ Bay ba ngiyal' ni lik'ay Josef, me weliy ngak pi walagen e lik'ay rok. Ma aram me ri gel e fanenikan rorad ngak Josef ni bochan e re lik'ay rok nem ni weliy ngorad. ⁶ I ga'ar Josef ngorad, "Mu telmed ko lik'ay rog. ⁷ Gu lik'ay ni gadad gubin ni gadad bay u milay' ni gadad be thumnag e wheat,

me suwon e thumi rog. Me yib e yu thumi romed i longobiy e thumi rog ngar siro'gad ngay." ⁸ Me fith pi walagen ngak ni lungurad, "Ga be finey ni gur e bay um gagiyeg nagmad? Ga be finey ni bay mang gur e um tay murung'agmad?" Ma aram e ri gel e fanenikan rorad ngak, ni bochan e tin ni weliy ngorad ni murung'agen e lik'ay rok. ⁹ Me ki lik'ay Josef bayay, me weliy ngak fa pi'nem ni walagen ni ga'ar, "Kug lik'ay bayay, ni kug guy e yal' nge pul nge ragag nge ta'reb i t'uf ni kar siro'gad ngog." ¹⁰ I weliy e lik'ay rok ngak e chitamngin nge ngak pi walagen, me puwan' e chitamngin ngak ni ga'ar, "Be mang lik'ay e bin? Ga be finey ni chitinam, nge pi walagem ni pumo'on nge gag e bay gu bad gu siro'gad ngom?" ¹¹ Me par pi walagen Josef nike awan'rad ngak, machane me par e chitamngin ni be learnag murung'agen e tin nike weliy Josef.

Josef nni pi' nchuway' nga Egypt

¹² I yan pi walagen Josef nga Shekem ni ngar gafaliyed ba ran' i gamanman ni fak e chitaman-girad, ¹³ me ga'ar Israel ngak Josef, "Piwalagem e ka ranod nga Shekem ni yad be gafaliy fare ran' i gamanman. Mu fal'eg rogom, ya nggu l'ugem ngam man mu guyrad." Me ga'ar Josef ngak, "Kug mu' i fal'eg rogog." ¹⁴ Me ga'ar e chitamngin ngak, "Mman, ngam guy pi walagem ngam nang salprad ma ga nang ko kabfel' rogon e gamanman fa danga'; ma ga sul ngamog ngog." Ma aram me l'oeg e chitamngin Josef u lan e loway u Hebron nge yan.

Fa'an ni taw nga Shekem, ¹⁵ me yib be' nib mo'on i pir'eg ni be yan u daken e pi flang i yan, me ga'ar ngak Josef, "Mang e ga be gay?" ¹⁶ Me ga'ar Josef, "Gu be gay pi walageg. Wenig ngom, mog ngog e gin'en ni yad bay riy ni yad be gafaliy ba ran' i gamanman." ¹⁷ Me ga'ar fare mo'on ngak, "Kar chuwgad u roy; ma kug rung'ag rorad ni yad be yog ni ngranod nga Dothan." Ma aram me lek Josef fa pi'in walagean me yan i piri'egrad nga Dothan.

¹⁸ Fa'anra guyed nga orel ndawori chugur ngorad, miyad t'ar liybean ngar turguyed ni ngar li'ed ngem', ¹⁹ ma be lungurad rorad, "Ke yib fare ta lik'ay. ²⁰ Ngad li'ed ma gadad yin' ngalan reb fapi low; ya rayag ni nga dogned ni ba gamanman ni malboch e ke li'. Ma aram ma gadad guy ko mang e bay yib ko pi lik'ay rok."

²¹ Me rung'ag Ruben e tin karogned me guy rogon ni nge ayuweg Josef u pa'rad. Me ga'ar Ruben ngorad, "Dab da thanged e pogofan rok. ²² Dab mu li'ed ngem'. Mon'ed ngalan e re low ney u roy u daken e ted, machane dab mu maad'adgad ngak." I yog ni aram rogon ya be learnag ni nge ayuweg u pa'rad me guy rogon nge pi' nge sul ngak e chitamngin. ²³ Fa'ani taw Josef ngak pi walagen, miyad luf fare mad rok u daken, nib mad nib n'uw ma ba n'uw pa'. ²⁴ Miyad kol nga ron'ed ngalan ba low ndariy e ran riy.

²⁵ Nap'an ni yad be abich, miyad guy bogi ni' ni kanog e Ishmaelite ngorad ni karbad u Gilead. Ma kar suguyed daken keru' e kamel rorad ko florida nge spices, ni yad be fek i yan nga Egypt. ²⁶ Me ga'ar Judah ngak pi walagen, "Fa'an gadad ra li'

walagdad nge yim' ma gadad mithag ni gadad e kad li'ed, ma be mang e ren'en ni bfel' nra yib riy ngodad? ²⁷ Ngad pi'ed ngak e pi Ishmaelite ney nchuway'. Ya gadad ra rin' ni aray rogon ma dab kud maad'adgad ngak; ya ir be' ni walagdad, ni bang u dowdad ma gadad ta'ab racha'." Me fel' u wan' pi walagen ni nge par ni aram rogon. ²⁸ Ma fa'ani yib bogi ni' ntachuway' ni kanog e Midianite ngorad, miyad girengiy Josef u lan fare low ngalang ngar pi'ed nchuway' ngak fapi girdi' ni kanog e Ishmaelite ngorad, mi ni pi' reliw' yang i silber ngorad ni puluwon, miyad fek Josef nga Egypt. ²⁹ Ma fa'ani yib Ruben ko fare low, me pir'eg nde moy Josef u rom, me guchthuy e mad rok ni aram e ke dag e kireban' nike tay. ³⁰ Me sul ngak pi walagen me ga'ar ngorad, "Fa'anem i Josef e de moy u lan fare low! Ere mang e nggu rin'?"

³¹ Miyad li' ba kaming ngar ted fare mad rok Josef nga fithik' i rachaen. ³² Miyad fek fare mad i yan ngak e chitamangirad. Me lungurad, "Ba'aray ba mad ni kug pir'eged. Mu guy ko mad rok fakam fa danga'." ³³ Me poy Israel ni ireram fare mad, me ga'ar, "Ir e fen. Ba gamanman ni malboch e ke li'. Fakag i Josef e kan popof!" ³⁴ Me guchthuy Jakob e mad rok me bachiy bangi mad ni yima fanay ko tutuw nga lukngun ni aram e ke dag gelngin e kireban' nike tay. Ma ba n'uw nap'an ni i par nib kireban' ma be yornag fak. ³⁵ Me yib urngin pifak ni pumo'on nge ppin ngak ni ngar fal'eged laniyan', machane dabun ni ngan fal'eg laniyan', me ga'ar, "Bay ug par ni be kireban'ug ngak fakag nge mada' ko ngiyal' ni bay gum' mu gu wan ngak

ko binem e tamilang ni tafen e pi'in ni karm'ad." Ma aram mi i par ni be kireban' ma be yornag Josef ni fak. ³⁶ Ma ngiyal'nem u Egypt e ke pi' fapi Midianite Josef ni chuway' ngak Potifar, ni ir reb e salthaw rok Farao nib tolang, ni ir e kapten rok e pi salthaw nma matanagiy tafen Farao.

38

Judah nge Tamar

¹ Bangiyal' ko ngiyal'nem me chuw Judah rok pi walagen ni pumo'on nge yan i par ngak be' nib mo'on ni Hirah fithingan, ni be' ko binaw nu Adullam. ² U rom e mda'nag Judah bochi pin nu Kanaan riy ni chitamngin e Shua. Me leengiy fachi pin, ³ me diyannag fare pin bochi pagel ni fak, me tunguy Judah fithingan ni Er. ⁴ Miki diyen fare pin bayay me gargeleg ku reb e pagel min tunguy Onan ngak. ⁵ Miki fakay reb e pagel bayay min tunguy Shelah ngak. Nap'an nni gargeleg e re pagel nem ma bay Judah u Achzib.

⁶ I Judah e fek reb e bpin ni Tamar fithingan nge le'engiy Er ni bin nganni' i fak. ⁷ Ngongolen Er e de mat'aw, ni de m'ag u wan' SOMOL, ma aram me thang SOMOL e fan rok. ⁸ Ere ga'ar Judah ngak Onan ni walagen Er, "Man ngam munfangich rok fare pagel ni walagem nike yim', ngam pirew fare pin rok, ya nge yag ni for owchen walagem." ⁹ Machane manang Onan ni re tir nra yib e dabi milsuwon ngak. Ere nap'an nra pirew fare pin me guy rogon ni nge dabi diyen fare pin, ya nge dabi for owchen walagen. ¹⁰ Ran'em ni rin' e de mat'aw u p'ewchen SOMOL, ma aram miki thang SOMOL

e fan rok. ¹¹ Aram me ga'ar Judah ngak Tamar ni le'engin fak, "Mu sul nga tafan e chitmam ngam par ni gab muchugbil nge taw ko ngiyal' nike ilal Shelah ni fakag." Keyog ni ara' rogon ni bochan e ke rusnag nri kun thang e fan rok Shelah, ni bod rogon fa gal pumo'on ni walagen, ma aram me sul Tamar nga tafan.

¹² Me munmun me yim' le'engin Judah. Nap'an ni mu' ko mowaw, miyow yan Hirah ni fager rok ni be' nu Adullem nga Timnah, ni gin ni yima th'ab bunu'en e saf rok riy. ¹³ Me yog be' ngak Tamar nike yib facha' ni chitamngin fare pumo'on rok ni nge yan nga Timnah ni nge th'ab bunu'en e saf rok. ¹⁴ Me thilyeg Tamar e mad rok nge chuweg fare mad u daken ni i chuw ngay ni mad ko ppin nike yim' figirngin, me upnguy bang i mad nga owchen. Me yan i par nga langan e garog nga Enaim, ni kanawo' nga Timnah. Ya manang rok, ni ngiyal'nem e fa'anem i Shelah ni wen u fak Judah e ke pumo'on, ma dawor ni pithig e thin ngorow ni ngar mabgolgow.

¹⁵ Ma nap'an ni sap Judah ni guy fare pin, me leamnag ni be' ni bpin nma pi' ir ni chuway', ni bochan e ke upnguy owchen. ¹⁶ Me sor i yan ngak fare pin nga barba' e kanawo' me ga'ar ngak, "A mog, uw urngin puluwom ni ga ma fek?" (Denang ni aram fare bpin rok fak.)

Me ga'ar fare bpin, "Mang e gara pi ngog?"

¹⁷ Me fulweg ni ga'ar, "Bay gu fek reb i fak e kaming u fithik' e gamanman rog nggu pi' ngom."

Me ga'ar fare bpin, "Ra fel' ni fa'an gara pi' bochi ban'en ngog ni nggu cha'riy ni mich ko thin rodow

nge taw ko ngiyal' ni kam pi' e kaming.”

¹⁸ Me fith fare pumo'on, “Mang e nggu pi' ngom ni mich ko thin rodow?”

Me fulweg fare bpin ni ga'ar, “Ngam pi e hang rom nib mu'un gufan ngay nge re sog ni be'er u pa'am ni ga be fek.” Me pi' fa pin'em ngak. Aram miyow par, me yib i diyen Tamar. ¹⁹ Me sul Tamar nga tabnaw, me luf fagi mad ni i upnguy nga owchen, me yin' madan e ppin ni keyim figirngirad nga daken bayay.

²⁰ Me l'oeg Judah i Hirah ni fager rok ni nge fek e kaming nge yan i pi' ko fare bpin me fulweg fa pin'em ni pi' ni mich ko thin rorow, machane de pir'eg Hirah fare bpin. ²¹ Me fith boch e pumo'on nu Enaim ni ga'ar, “Bu uw fare bpin nma pi' ir ni chuway' ni immoy u roy u charen e kanawo'?”

Miyad ga'ar, “Dariy reb e bpin u roy nma pi' ir ni chuway.”

²² Me sul ngak Judah me ga'ar ngak, “Dag pir'eg fare bpin. Ma pumo'on u rom e yad be yog ni dariy reb e bpin u rom nma pi' ir ni chuway'.”

²³ Me ga'ar Judah, “Ngan pag fa pin'em nge par rok. Ya dubdow nra minmin e girdi' ngodow. Ya kug guy rogon ni ngan pi' puluwon, ma be'er nida mu pir'eg.”

²⁴ Gonap'an dalip e pul nga tomuren me ga'ar be' ngak Judah, “Fare bpin i Tamar ni i le'engiy fakam e ki i ngongol ni bod e bpin nib gathar, ya chiney e ke diyan u muchugbil.”

Me pi' Judah e thin nge yan ni be ga'ar, “Ngan fek e re bpin nir nga wuru' e binaw ngan orfeg nge yim.”

²⁵ Ma nap'an e yibe fek i yib, me pi' fare bpin e thin nge yan ko fare pumo'on ni chitmangin figirngin ni be ga'ar: "I gag e kug diyan rok be' nib pumo'on nib milfan e pin'ey ngak. Ere mu changar ngay ngam guy ko mini' e fen ere hang ney ni bay gafan nge re sog ney."

²⁶ Me poy Judah fa pin'en me ga'ar, "Ir e bfel' e rok. I gag e dag yul'yul' ko tin gu micheg ngak ni nggu pi' fare pagel ni fakag i Shelah nge figirngiy." Ma aram e daki moleg Judah bayay fare bpin.

²⁷ Fa'ani taw ko ngiyal' ni nge gargel fare bpin, min pir'eg nra gargel ma athlog. ²⁸ Ma nap'an ni be fal amith fare bpin me yib pa' reb fa gali bitir nga wean; me kol e yarif rok pa' fare tir, nge m'ag boch yil' i gaf ngay nib row nge m'ag, me ga'ar, "Irrera' e cha' ni som'on ni aw." ²⁹ Machane me girengiy fare tir pa' nge fulweg, me mang en ni ba'aram ni walagen e ir e aw ni som'on. Ma aram me ga'ar fare yarif, "Ara' rogon ni kam for nga tamilang!" Me'ere ntunguy fithingan fachi pagel ni Perez.* ³⁰ Mfini aw fabin ba'aram e pagel ni walagen ni bay e gaf u pa' nib row, min tunguy fithingan ni Zerah.†

39

Josef nge le'engin Potifar

¹ Me fek fa pi Ishmaelite Josef nga Egypt ngar pi'ed ni chuway' ngak Potifar, i Potifar e ir reb e salthaw rok Farao nib tolang, ya ir e kapten rok

* **38:29** PEREZ: Fan e re ngachal ney ni Hebrew e "For nga wean."

† **38:30** ZERAH: Re ngachal ney e gowa fare bugithin ni "woch ni puf nib row ra'en."

e pi salthaw nma matanagiy tafen Farao. ² Ma bay SOMOL rok Josef, me ayuweg nge par nib yal'uw urngin nga puluwon. Mi i par u tabinaw rok e masta rok ni be' u Egypt. ³ Me guy e masta rok ni bay SOMOL rok Josef, ni urngin ban'en nra muruwliy Josef mra fel' ni bochan e bay SOMOL rok ni be ayuweg. ⁴ Me par Josef ni bfel' u wan' Potifar nge rogon ni be pigpig Josef ngak; ma aram me tay Josef ni ir e ke milfan e tabinaw rok ngak nge urngin ban'en rok. ⁵ Me fal'eg SOMOL rogon e tabinaw rok fa'anem nu Egypt ni bochan Josef. I fal'eg SOMOL rogon urngin ban'en ni bay u lan e tabinaw rok fa'anem nge tin bay u daken e milay' rok. ⁶ Potifar e pag fan urngin ban'en rok ngak Josef, ndakuriy ban'en ni tel ni de pagfan ngak, me par ni kemus ni ggan ni nge kay e ir e ka be un i leamnag.

Mi Josef e bfel' rarogon ni girdi' ma ba picho'ay. ⁷ Me munmun mi i changar le'engin e masta rok Josef ngak. Josef ni be yim' ni bochan; me pining ni ngranow nga chob rok. ⁸ Me siyeg Josef fare pin me ga'ar ngak, "Dakuriy ban'en u roy u naun ni be magafan' e masta rog ngay, ni bochan e gu bay u roy. Ya urngin ban'en ni bay rok e gag e ke pag fan ngog. ⁹ Ba ga' lungug u lan e re naun ney ni ta'reb rogog ngak, ma dariy ban'en nike tel ndawori pag fan ngog, kemus ni le'engin, ni gur, e dawori pag fam ngog. Ere uw rogon ni nggu ngongliy e binir e ngongol nib kireb nib denen nib togopluw ngak Got?" ¹⁰ I wenig ngak Josef ni gubin e rran, machane dar pirew, ya de fol Josef ko tin be yog.

¹¹ Machane me reb e rran me yan Josef ngalan

e re naun nem ni nge ngongliy e maruwel rok, ma dariy bagayad fapi pumo'on ni tapigpig u rom; ¹² me yib fare pin i kol e mad rok Josef me ga'ar, "Moy ngdarow nga chob rog." Machane me mil Josef rok nga wean, me magey e mad rok u pa' fare pin. ¹³ Ma fa'ani guy nike magey e mad rok Josef u pa' ma ke mil Josef ke yan nga wean ¹⁴ me pining fapi pumo'on ni yad ma maruwel u naun rok me ga'ar ngorad, "Mu sapgad ko re mad ni ba'aray! Figirngig e fek fare Hebrew i yib nga naun romow ma chiney e be darifan nagmow. Ke yib ngalan e singgil rog keb i wenig ngog ni nggu pirew, machane mu gu tolul ni kari musmus ga'ngin lungug. ¹⁵ Ma fa'ani rung'ag lungug ni kug tolul, me pag wuru' e mad rok u to'obeg, me mil nge yan nga wean."

¹⁶ Me cha'riy fare mad nge mada' ko ngiyal' ni ba'aram nike sul e masta rok Josef nga tabinaw. ¹⁷ Miki weliy ngak fare bugithin ni ga'ar, "Fare sib ni ba Hebrew ni gur e mfek i yib ngaray e yib nga singgil rog nike finey ni nge darifan nigeg. ¹⁸ Machane fa'an gu tolul, me mil nga wean me pag wuru' e mad rok u to'obeg."

¹⁹ Mri damumuw e masta rok Josef nnap'an ni ga'ar le'engin ngak, "Irrera' e n'en ke rin' e sib rom ngog." ²⁰ Me yog ni nga ni yan ni fek Josef nga nin' nga kalbus ko gin ni kan tay e pi'in ni kalbus rok e en ni pilung ngay, ma aram me par u rom. ²¹ Machane bay SOMOL rok Josef ni be ayuweg, ma aram fan ni fel' Josef u wan' e cha' nib milfan e kalbus ngak. ²² Me tay fa'anem Josef ni ir e ke milfan urngin fapi kalbus ngak ma ku ir e ke

milfan ngak urngin ban'en ni yibe rin' u lan e kalbus. ²³ Ma fa'anem nib milfan e kalbus ngak e yan i par ndakuriy fan ni ngi i guy e pin'en nike pag fan ngak Josef, ni bochan e bay SOMOL rok Josef, ni be ayuweg Josef be fel' urngin ban'en ni be ngongliy.

40

Josef ni weliy fan e lik'ay rok ruw i kalbus

¹ Cha' nma pu'og e wayin nge pi' ngak e en ni pilung nu Egypt nge en ni ir pilungen e lum flowa e taw nga ba ngiyal' miyow kirebnag laniyan' e masta rorow. ² I damumuw Farao ngak e gali cha'nem ni l'agruw i tapigpig rok nib tolang, ³ me ta'row nga kalbus ngalan e naun rok e cha' ni ir e kapten rok girdi'en e matanag ko gin ni bay Josef riy. ⁴ Ma fa'anem ni kapten rok girdi'en e matanag e pi' Josef ni ngi i pigpig ngak e gali cha'nem. Mi yow par u kalbus nib n'uw nap'an.

⁵ Me reb e nep' u rom u kalbus, me lik'ay fa'anem ni ir e i pu'og e wayin nga kap rok e en ni pilung, ma ku eritay fa'anem ni ir pilungen e lum flowa rok e en ni pilung nu Egypt. Ra bagayow ma bay e birook e lik'ay ni tay nge fan. ⁶ Fa'ani yib Josef ngorow ni kadbul, me guy ni bay ban'en nike magafan'row ngay. ⁷ Me fithrow ni ga'ar, "Mang nib kirban'mew e daba?" ⁸ Me lungurow, "Ra bagamow ma ke lik'ay, machane dariy be' u roy nrayag ni nge weliy fan e lik'ay." Me ga'ar Josef, "I Got e ma tamilang nigey u fan e lik'ay. Mu weliyew e lik'ay romow ngog."

⁹ Me weliy fa'anem ni i pu'og e wayin ngalan e kap rok e en ni pilung e lik'ay rok ni ga'ar, "Gu lik'aynag ba ke *grapes* ni bay u puluwog nga m'on ¹⁰ ni bay pa'ngin ndalip pa'. Ma nap'an ni yib yuwan, me yib e floras riy, me lol wom'ngin. ¹¹ Ma bay e kap rok Farao u pa'ag, mu gu fek fapi *grape* nggu uduy ngalan fare kap, mu gu pi' ngak Farao." ¹² Me ga'ar Josef, "Ba'aray fan: fa dalip pa' i pa'ngin e aram e dalip i rran. ¹³ Ka dalip e rran me chuwegem Farao u kalbus me n'ag fan e kireb rom u wan', me fulwegem ko maruwel rom; bay um pi' ngak Farao e kap rok ni bod rogon ni um rin' faram ko fa ngiyal'nem ni um pu'og e wayin nga kap rok. ¹⁴ Machane ra yan i fel' rogom ma ga leam nigege, ma ga runguyeg ngam weliy murung'agege ngak Farao, nge chuwegnege u roy u kalbus. ¹⁵ Ya ni fekege ko nam rok e Hebrew nda nnangege, mu roy e da gu rin' ban'en nib kireb riy ni gomanga ir tapgin ni ngan teg nga kalbus."

¹⁶ Fa'ani guy fa'anem ni pilungen e lum flowa ni fan fare lik'ay ni kanog e bfel', me ga'ar ngak Josef, "Ku er rogon gag ni kug lik'ay; ni bay dalip i dug u daken lolugege. ¹⁷ Bin th'abi lang e dug e bay urngin mit e ggan riy ni kan lith ni gan Farao, machane be kay e arche'." ¹⁸ Me ga'ar Josef, "Ba'aray fan: dalip i dug nir e dalip i rran. ¹⁹ Ka dalip e rran ma aram e bayi chuwegem Farao u roy u kalbus me yog ngan th'ab k'angam. Me tiningem nga ba ley i gek'iy ma aram e bay yib e arche' i longuy e ufin u dowam."

²⁰ Ma rofen ni gaman e dalip ngay, ma aram e rofen nike taw ko rran nni gargeleg Farao, me ngongliy Farao e mur ni fen urngin e pi tolang

ni yad bay u tan pa'; me fek fa'anem nma pu'og e wayin nga kap rok i yib nga p'eowchen fapi tolang, nge fa'anem ni ir pilungen e lum flowa rok. ²¹ Ma fa'anem nma pu'og e wayin nga kap e fulweg ko maruwel rok; ²² me yog ni ngan tining fa'anem ni pilungen e lum flowa ngalang. Me yan i aw nga rogon ni weliy Josef fan e lik'ay rorow. ²³ Machane fa'anem nma pu'og e wayin ngalan e kap rok Farao e daki leamnag Josef — ke pag talin murung'agen.

41

Josef ni weliy fan e lik'ay rok Farao

¹ Ma l'agruw e duw nga tomuren, me lik'ay Farao nib sak'iy u to'oben e lul' ni Nile, ² me yib medlip i garbaw ni bfel' rogon ma ba sugrug u lan fare lul' ngalang miyad tabab i kay e pan. ³ Miki yib medlip e garbaw u lan fare lul' ngalang nib m'ugm'ug yilrad ma ba manan'ug ya'arad. Rabad ra sak'iygad nga to'oben fa tinem e garbaw u charen e lul'. ⁴ Me longuy fapi garbaw nib m'ugm'ug yilrad fa medlip i garbaw nib sugrug; me od Farao. ⁵ Me mol bayay miki lik'aynag medlip punug e *grain* nib gagang' punug nike el, ni ta'ab kenggin e ra k'ufgad riy. ⁶ Me yib i m'ug medlip punug e *grain* nib achig punug ma ke mororoy ni bochan e nifeng nib gowel ni be yib ngay u daken e ted ni *desert*, ⁷ me ful' fa yu punug i *grain* nib achig fa medlip punug nem nib gagang' punug. Me od Farao me nang nike lik'ay. ⁸ Ma fa'ani kadbul me par nike magafan', me l'oeg e thin nge yan ngak urngin e pi tamerong nge

pi'in ni gonop u Egypt ni ngarbad ngak. Me weliy ngorad e lik'ay rok, machane dariy bagayad ni yag rok ni nge weliy fan ngak.

⁹ Ma aram me ga'ar fa'anem nma pu'og e wayin nga kap rok Farao, "Thingar gu weliy ngom e daba' ni kug rin' ban'en nde fel'. ¹⁰ Mu damumuw ngomow e gal tapigpig rom ni gag nge en ni pilungen e lum flowa, ma ga taymow nga kalbus ni bay u naun rok e cha' ni ir e kapten rok girdi'en e matanag. ¹¹ Me reb e nep' ma gamow lik'ay. Ra bagamow me lik'ay, ni bay fan e birook e lik'ay. ¹² Ma bay ba pagel ni Hebrew romow, ni ir e sib rok e en ni kapten rok girdi'en e matanag, ma gamow weliy ngak e lik'ay romow. Me weliy fan ngomow, nra bagamow me weliy fan e birook e lik'ay ngak. ¹³ Me yib i m'ug ni bod rogon ni yog fan ngomow, ya nsulwegneg ko maruwel rog, ma ga thang e fan rok fa'anem nma lum flowa."

¹⁴ Me l'oeg Farao e thin nge yib ngak Josef, min yan ni fek Josef u kalbus ni papay ni nge yib. I puy raben nge mu' me thiliyeg e mad rok, me yib nga p'eowchen Farao. ¹⁵ Me ga'ar Farao ngak Josef, "Kug lik'ay, ma dariy be' nrayag rok ni nge weliy fan. Ma kanog ngog ni yira weliy e lik'ay ngom, ma rayag ni mu weliy fan." ¹⁶ Me fulweg Josef ni ga'ar, "Gathi gag! I Got e bayi dag ngom e tin ni bfel'." ¹⁷ Me ga'ar Farao, "Gu lik'ay ni gub sak'iy u to'oben e lul' ni Nile, ¹⁸ me yib medlip i garbaw ni bfel' ya'an ma ba sugug u lan e lul' ngalang miyad tabab i kay pan. ¹⁹ Miki yib medlip i garbaw u lan fare lul' ngalang ni yad ba yaf nib mug'mug' yilrad. Ma bmanan'ug ya'arad ndawor

gguy e garbaw u lan yu Egypt ni aram rogon. ²⁰ Me longuy fapi garbaw nib m'ugm'ug yilen fa tinem e garbaw nib sugrug. ²¹ Machane ra longuyed nge mu' ma dariy be' nra nang, ya ka yugu rogon ya'arad ni ba manan'ug ni bod ko som'on. Ma aram mu gu od. ²² Ma fare lik'iy rog e kug gguy riy medlip punug e *grain* ni ba gagang' punug nike el, ni ta'ab kenggin e ra k'ufgad riy. ²³ Me yib i m'ug medlip punug e *grain* nib achig, ma ke mororoy ni bochan e nifeng nib gowel ni be yib ngay u daken e ted ni *desert*. ²⁴ Ma fa yu punug i *grain* nib achig e ra ful'ed fa medlip punug nem nib gagang'. Kug weliy e re lik'ay ney ngak e pi'in ni tamerong, machane dariy bagayad nrayag rok ni nge weliy fan ngog."

²⁵ Me ga'ar Josef ngak Faraon, "Gali lik'ay nir e ta'reb fan; ke weliy Got ngom e n'en ni nge rin'. ²⁶ Re medlip i garbaw nib sugrug nem e medlip i duw, ma fa medlip punug i *grain* ni ba ga' e ku er rogon ni medlip i duw; ta'reb rogon fan. ²⁷ Ma fa medlip i garbaw ni yib i m'ug ko tomur, nge fa medlip punug i *grain* nib achig nike mororoy ko nifeng nib gowel ni be yib u daken e ted ni *desert* e medlip i duw ni nge yib e uyongol. ²⁸ Bod rogon ni kugog ngom: ke dag Got ngom e n'en ni bay rin'. ²⁹ Medlip e duw ni bayi par e nam nu Egypt ni polo' nib pire' e ggan riy. ³⁰ Me mu', me yib medlip e duw ni uyongol e bay riy, ma urngin fapi duw ni bfel' ni immoy e bay ni pag talin u Egypt; ya re uyongol nem e bayi kirebnag e nam nu Egypt. ³¹ Re ngiyal' i n'en ni ba'aram ni pire' e ggan riy e bay ni pag talin, ni bochan e uyongol ni bay yib

nga tomuren e rib gel e gafgow ni yira tay riy. ³² Ma fan e re lik'ay nem ni yib ngom ni l'agruw yay, i gur Farao, e aram e kem'ay i turguy rok Got, ni dabki n'uw nap'an me taw.

³³ “Ere chiney e thingar mu duwgiliy be' nib mo'on ni ba llowan' ma ba gonop ngam tay ni nge milfan yu Egypt ngak. ³⁴ Ma thingar kum turguy boch e girdi' ngar maruwelgad u daken e nam, ni ngar kunuyed ta'ab guruy u lal guruy e ggan ni be yib ko woldug u lan fa medlip i duw ni pire' e ggan riy. ³⁵ Thingar ra kunuyed urngin e ggan u lan e pi duw ni ba'aram ni bfel' ni bay yib. Ma thingar ra maruwelgad u tan e thin rom ngar kunuyed e *grain* ni nge mang ggan u lan e pi binaw i yan, miyad tay e matanag riy. ³⁶ Ya re ggan nem e nge par ni talpen e ggan ni nge m'ay u daken e nam u lan e medlip i duw ni ba'aram ni bay yib e uyongol nga Egypt, ya nge dabi yim' e girdi' nu Egypt ko ngiyal'nem ni bay yib e uyongol.”

Josef ni tay ni ir e nge gagiyegnag yu Egypt

³⁷ Me fel' u wan' Farao nge pi'in ntolang e tin nike yog Josef ni ngan rin', ³⁸ me ga'ar Farao ngo-rad, “U uw e gomanga gadad ra pir'eg reb e mo'on riy ni bod e cha'ney, ni bay gelngin Got rok?” ³⁹ Ma aram me ga'ar Farao ngak Josef, “Bochan e ke dag Got ngom urngin e pin'ir, me ere dakuriy be' ni kab llowan' fa kab gonop ngom. ⁴⁰ Bay gu tem ni gur e nge milfan e nam rog ngom, ma urngin e girdi' ko nam rog ni gur e ngu'ur folgad ko pin'en ni ga be yog ni ngan rin'. Ma bay gu par ni kemus ni gag e gub tolang ngom ni bochan e gag e pilung.”

⁴¹ Miki ga'ar Farao ngak Josef, “Kam guy, chiney

e kug duwgiliyem ni gur e kam mang governor ko nam nu Egypt ni ga'ngin.” ⁴² Me luf Farao e luwew u bugul i pa' ni bay e pow rok riy nge tay nga bugul i pa' Josef; me yin' e mad nib tolang puluwon nga daken Josef, me the' ba kiy i chen ni gol nga bebel'ugun Josef. ⁴³ Me pi' e bin l'agruw e *chariot* ngak ni fen e en ni migid ngak e pilung ni nge yan riy, ma ke m'on e matanag rok ni be tayfan ni be tolul ni be ga'ar, “Mbinged e kanawo!” Josef e ni duwgiliy ni ir e governor u ga'ngin e nam nu Egypt. ⁴⁴ Me ga'ar Farao ngak, “I gag e pilung; machane dariy be' u daken e nam nu Egypt ni ga'ngin ni nge pug baraba' i pa' ngalang ara rifrifen ay ni fa'anra dab mpining e kefel' ngay.” ⁴⁵ Me tunguy fithingan Josef ni Zafenath Paneah. Me pi' Asenath ngak ni nge le'engiy, mi Asenath e be' ni bpin ni fak Potifera, ni ir e prist ko binaw nu On. Me milekag Josef u lan e nam nu Egypt.

⁴⁶ Guyey e duw yangren Josef ko ngiyal' ni ba'aram ni pigpig ngak Farao, ni pilung nu Egypt. I milekag Josef u lan e nam nu Egypt i yan. ⁴⁷ Ma fa medlip i duw ni ba'aram ni bo'or gan yu Egypt e pire' e ggan ni i yib ko woldug. ⁴⁸ Mu lan e re medlip i duw nem ni bo'or e ggan u Egypt e kunuy Josef urngin e ggan nge cha'riy u lan e pi binaw i yan. Ra reb e binaw me kunuy e ggan riy ni be yib ko yu yang i milay' nib longobiy fare binaw nge tay nga naun u lan fare binaw. ⁴⁹ Bo'or e *grain* ni cha'riy nga naun ni yan i par ni gowa yan' u maday. Re *grain* nem ni cha'riy e pire' nib pire' me tal ndaki tay urngin nga babyor ya dabkiyag.

⁵⁰ Dawori taw fare uyongol, ma ke gargeleg

Asenath l'agruw i pagel ni fak Josef. ⁵¹ Me ga'ar Josef, "I Got e ke ayuwegneg kug pag talin urngin e gafgow ni kug tay nge urngin e girdi' u tabinaw rok e chitamag"; ma aram me tunguy Manasseh.*

⁵² Miki ga'ar, "Re nam ni kug pir'eg e gafgow riy, e ir e ke pi' Got e bitir ngog riy"; ma aram me tunguy fithingan e bin l'agruw e pagel ni fan ni Efraim.†

⁵³ Ma fa medlip i duw ni i par yu Egypt ni bfel' rogorad ni bochan e pire' garad e m'ay, ⁵⁴ me tabab fa medlip i duw ngay ni aram e ke yib e uyongol, ni bod rogon ni fa'ani yog Josef ni bay taw ngay. Miki yib e uyongol ko tin kabay e nam, machane ga'ngin yu Egypt ni bay e ggan riy. ⁵⁵ Ma fa'ani thamiy e nam nu Egypt ni ga'ngin e uyongol, me wenig e girdi' ngak Farao ni nge pi' e ggan ngorad. Me ga'ar ngak urngin e girdi' nu Egypt, "Mmarod ngak Josef mi gimed rin' e tin bayi yog ngomed."

⁵⁶ Ma nap'an ni garer e uyongol u daken e re nam nem, me bing Josef urngin e naun ni kan cha'riy e *grain* ngay me pi' e *grain* ngak piyu Egypt ni chuway', ya re ngiyal' i n'em e kari gel e uyongol u daken e nam nu Egypt. ⁵⁷ Me yib e girdi' u gubin yang u fayleng nga Egypt ni ngar chuwayed e *grain* rok Josef, ya gubin yang u fayleng e ke yib e uyongol riy nib gel.

42

Pi'in ni pumo'on ni walagen Josef nra leked e ggan nga Egypt

---

* **41:51** MANASSEH: Re ngachal ney ni thin ni Hebrew e gowa fare bugithin ni "tapgin mi ni pag talin." † **41:52** EFRAIM: Re ngachal ney ni Hebrew e gowa fare bugithin ni "bitir ni kan pi'." **41:54** Act 7:11

¹ Fa'ani nang Jakob ni bay e *grain* u Egypt, me ga'ar ngak fapi pumo'on ni fak, "Mangfan ni kayigum pired ndariy ban'en ni gimed be rin?"
² Kug rung'ag ni bay e *grain* u Egypt; mmarod ngam chuwiyed boch ngodad nge dab da m'ad ko uyongol nriyul'." ³ Me yan ragag fapi pumo'on ni walagen Josef nga Egypt ko chuway' *grain*. ⁴ Ma de pi' Jakob Benjamin nge un ko yan, ya be rusnag nrichey min li' ngem', ya Benjamin e yow Josef nga yal.

⁵ Fapi pumo'on ni fak Israel e ra ma'athukgad nga fithik' e girdi' ngarbad ni ngar chuwiyed e *grain*, ya ke yib e uyongol u lan e nam nu Kanaan.
⁶ Mi Josef, ni ir e governor u ga'ngin e nam nu Egypt, e i pi' e *grain* nchuway' ngak urngin e girdi' nu fayleng. Ma aram me yib fapi pumo'on ni walagen Josef, marbad ra siro'gad ngak nge yan i math owcherad nga but'. ⁷ Ma fa'ani guy Josef fapi pumo'on ni walagen me poyrad, machane me dake susun e de nang owcherad. Me yog e thin ngorad nib gel ni ga'ar, "U uw e kambad riy ngaray?" Me lungurad, "Kugbad u Kanaan ngaray ni nggu chuwiyed e ggan."

⁸ Ya Josef e ke poy fapi pumo'on ni walagen, machane yad e dawor ra poyed Josef. ⁹ Me yib ngan' Josef fa gal lik'ay ni tay ni murung'agrad, me ga'ar, "Gimed e damit; kambad ni ngam guyed e gin'en nib me'waer e nam romad riy." ¹⁰ Me lungurad, "Danga', kugbad ni gamad e tapigpig rom, ni nggu chuwiyed e ggan. ¹¹ Gamad ba um i walag. Gathi gamad e damit, ma gamad be yog

e tin riyul'." ¹² Me ga'ar Josef ngorad, "Danga'! Kambad ni ngam guyed e gin'en nib me'waer e nam romad riy." ¹³ Me lungurad, "Gamad ragag nge l'agruw u gubin, ni gamad pifak be' nib mo'on ko nam nu Kanaan. En ni th'abi bitir e bay rok e chitamangimad, ma reb e ke yim'." ¹⁴ Me ga'ar Josef, "Ri bod rogon faram ni kugog. Gimed e damit. ¹⁵ Ba'aray rogon ni ngan sikeng nagmed: nggu micheg u fithingan Farao ndab ni pagmed ngam sulod ni fa'anra dabi yib e bin th'abi bitir i walagmed ngaray. ¹⁶ Mol'oged bigimed nge yan i fek ngaray. Ma pi aromed ni bayi par e bay ni tay e matanag ni nge matanagiyrad nge yan i mada' ko ngiyal' ni bay nnang e tin riyul'. Ya fa'anra danga', me ere rogon feni mich ni bay Farao nib fos, e aram feni riyul' ni gimed e damit." ¹⁷ Ma aram me tayrad nga kalbus ni dalip e rran.

¹⁸ Me gaman e dalip fen riy me ga'ar Josef ngorad, "I gag be' ni bay madgun Got u wun'ug, ere bay gu ayweg e pogofan romed ni dabi thay ni fa'an gimed ra rin' e re bugithin ni ba'aray: ¹⁹ Fa'anra gimed be yog e tin riyul', me ere ta'ab gimed e nge par u kalbus u lan fare naun ni kan taymed riy; mi gimed fek e *grain* ni kam chuw'iyed ngam sulod nga tafenmed, ya ke yim' e girdi' romed ko uyongol. ²⁰ Thingar mfeked i yib ngog e bin th'abi bitir i walagmed ni pumo'on, ni nge mang mich riy nriyul' e tin kam weliyed ngog, ma aram e dab ni thang e pogofan romed." Me lungurad, "Kefel'." ²¹ Me lungurad rorad, "Gadad ba kireb ko tin drin'ed ngak fa binem ni walagdad; da guyed gelngin e gafgow ni tay ko fa ngiyal'nem ni

fa'ani wenig ngodad ni ngad ayuweged, machane dad folgad ko tin ni wenignag ngodad. Aram fan nike yib e biney e gafgow ngodad e chiney.”

²² Me ga'ar Ruben, “Gog ngomed faram ndab mu maad'adgad ngak, machane da mfolgad rog. Ere chiney e ka ni fulweg ngodad labgen e yam' ni tay.” ²³ Ma be nang Josef fan e n'en ni yad be yog, machane dar nanged, ya ur nonod ngak ni bay be' ni be afweg e thin rorad. ²⁴ Me chuw Josef rorad nge yan i par ngi i yor. Ma fa'ani yag rok ni ngki welthin ngorad bayay, me sul ngorad, me fek Simeon u fithik'rad nge fal nga bang, me m'ag u p'eowcherad.

Fapi pumo'on ni walagen Josef nra sulod nga Kanaan

²⁵ Me yog Josef ni ngan suguy e tutuw rorad ko *grain*, ma nge bagayad min fulweg e salpiy rok nga nin' ngalan e birook e tutuw, mi ni pi' e ggan ngorad ni fan ko milekag; min rin' ngorad ni aram rogon. ²⁶ Miyad af fa yu tutuw i *grain* ni kar chuw'iyed nga daken e dongki rorad, miyad yan. ²⁷ Miyad taw ko gin nra pired riy e re nep' i n'em, me pithig bagayad langan e birook e tutuw ni nge duruw'iy e dongki rok, me pir'eg e salpiy rok u daken e *grain* u lan e tutuw rok. ²⁸ Me ga'ar ngak pi walagen, “Kan fulweg e salpiy rog ngog. Ba'aray u lan e tutuw rog.” Me ri yib e marus ngorad nib gel, mra bagayad me changar ngak bagayad me lungurad, “Mang e biney nike ngongliy Got ngodad?”

²⁹ Nap'an nrabad ngak Jakob ni chitamangirad nga Kanaan, miyad weliy ngak urngin e tin kan rin' ngorad ni lungurad, ³⁰ “En ni governor ko

re nam nem e ba gel e thin ni yog ngomad, i yog ni gamad e damit ni kug warod ko re nam nem. ³¹ Ma gamad yog ngak ni gamad be yog e tin riyul', ni gathi gamad e damit. ³² Ma gamad ragag nge l'agruw u gubin, ni ta'reb e chitamangimad. Bagamad e ke yim' ma en nth'abi bitir e kabay rok e chitamangimad u Kanaan. ³³ Me ga'ar e re mo'on nem, 'Ba'aray rogon mu gu nang ni gimed be yog e tin riyul': nge par bigimed rog u roy; mi gimed fek e *grain* ni nge kay girdi'en e tabinaw romed ni karm'ad ko uyongol, mi gimed yan. ³⁴ Mi gimed fek i yib ngog e en nth'abi bitir romed. Ma aram e gu ra nang ni gathi gimed bogi damit, ya gimed be yog e tin riyul'; ma aram mu gu pi' ngomed walagmed, ngu'um pired nrayag ni ngkum chuway'gad u lan e re nam ney.' "

³⁵ Ma fa'anra chuweged e pin'en ni bay u tutuw rorad, mra bagayad me pir'eg tafen e salpiy rok ni bay u lan e birok e tutuw; ma fa'anra guyed ni bay e salpiy riy, miyad rus ngay nge chitamangirad. ³⁶ Me ga'ar e chitamangirad i Jakob ngorad, "Bay mpagedgag ndariy e bitir rog. Ya ke yan Josef; ma ke yan Simeon; ma chiney e gimed be finey ni ngam feked Benjamin rog. I gag e gu ra gafgow!" ³⁷ Me ga'ar Ruben ngak e chitamngin, "Fa'anra dab gu fulweg Benjamin ngom, ma ga thang e fan rok fa gali pagel ni fakag. Mpag fan Benjamin ngog, ya bay gu fulweg ngom." ³⁸ Machane me ga'ar Jakob, "Dabiyag ni nge un fakag ngomed; ya ke yim' walagen, ke yan i par ni go ir e kabay rog. Ma richey me buch ban'en rok u kanawo'. Kari gu pilibthir ndabkiyag ni gu ra athamgiliy e kireban'

ni gimed ra fek i yib ngog; ya mmudugil nra li'eg nggum'."

43

Pi walagen Josef nra sulod nga Egypt ni yad Benjamin

¹ Me gel e uyongol u Kanaan, ² ma fa'ani kay girdi'en e tabinaw rok Jakob urngin e *grain* nni fek u Egypt, me ga'ar Jakob ngak pifak ni pumo'on, "Mu sulod nga Egypt ngkum chuwiyed buch'uw e ggan ngodad." ³ Me ga'ar Judah ngak, "Fare mo'on e kari tay chiylen ngomad ndab gu warod nga p'eowchen ni fa'anra dabi un walagmad ngomad. ⁴ Fa'anra yag ni ngam pi' walagmad nge un ngomad, ma gamad ra yan gu chuwiyed e ggan ni fan ngom. ⁵ Mra dabum, me ere dab gu warod, ni bochan e ke ga'ar e re mo'on nem, dab mbad nga p'eowcheg ni fa'anra de mo'romed fa'anem ni walagmed." ⁶ Me ga'ar Israel, "Mang ni mogned ngak e re mo'on nem ni kabay reb i walagmed ngabang? Kar mu gel niged e gafgow ngog." ⁷ Me lungurad, "Re mo'on nem e i fith murung'agmad nge girdi' nu tabinaw romad ni ga'ar, 'Kabfos e chitamangimed? Kabay reb e pumo'on ni walagmed?' Ere dabisiy ni nggu pi'ed e fulweg ko pi de'er rok. U rogon ma gamad nang nra yog ngomad ni nggu feked walagmad nge un ngomad?" ⁸ Me ga'ar Judah ngak e chitamngin, "Mpag e cha'nir nge un ngog nggu warod. Ma aram e dariy bagdad nra yim' nriyul' ko uyongol. ⁹ Mpag nge milfan ngog; fa'anra dab gu fulweg ngom ni ka rogon, me gag e bayi par e kireb riy u

dakenag u p'eowchem ni n'umngin nap'an e yafos rog. ¹⁰ Fa'an mang e dad son gad ni aray n'umngin nap'an, ma ke gaman e ruw yay ni kug warod kugbad."

¹¹ Me ga'ar Israel ni chitamangirad ngorad, "Fa'anra er rogon, me ere nge par riy ni arrogon, ba'aray e n'en ni ngam rin'ed: Mfeked e tin th'abi fel' ban'en ni bay ko nam rodad ngam ted nga tutuw romed nge mang tow'ath romed ngak governor, ni aram e bochu'uw e florida, nge buchu'uw e *honey*, nge *spices*, nge wom'ngin e *pistachio* nge keal. ¹² Mu kum feked e salpiy ni go-nap'an e ruw yay ko fa tinem e salpiy ni mfeked ko som'on, ya thingar mfulweged fapi salpiy romed nni fulweg ni fa'an nnin' nga daken e *grain* u lan e tutuw romed. Ya sana ni balyang riy. ¹³ Mfeked walagmed, mi gimed fal'eg rogomed ngam sulod ngak fare mo'on. ¹⁴ I Got ni Gubin ma Rayag Rok e nge gagiyegnag e re mo'on nem nge runguymed, nge yag ni pi' ngomed fa binem i walagmed me pag Benjamin nge un ngomed ko sul. Me gag, e fa'anra thangri thay e bitir rog u pa'ag, me ere nge thay."

¹⁵ Miyad fek fapi tow'ath ni ngar pi'ed nge salpiy nike gaman e ruw yay nib yo'or ko fa yanem; ma kur feked Benjamin. Miyad fal'eg rogorad ngranod nga Egypt, miyad yan ra m'uggad ngak Josef. ¹⁶ Fa'ani guy Josef Benjamin nike un ngorad, me ga'ar ngak e re tapigpig nib milfan e naun rok Josef ngak, "Mfek e pi pumo'on ney nga naun; ma ga li' reb e gamanman ngam lith, ya pi pumo'on ney e ngar uned ngog ko abich ko misiw'." ¹⁷ Me

rin' fare tapigpig ni bod nike yog Josef ngak, me fek fapi pumo'on i yan ko naun rok Josef.

¹⁸ Fa'an nni fekrad i yib ko naun rok Josef miyad tamdag, ya ra leam niged ni lungurad, "Ka ni fekdad i yib ngaray ni bochan fapi salpiy nni fulweg ngan tay ngalan e tutuw rodad ko som'on. Bay ra oggad ngodad ngan fekdad ngan ta'dad ni sib, mi ni fek e dongki rodad." ¹⁹ Ma aram miyad yib ngak fare tapigpig ni ir e mmilfan e naun rok Josef ngak, me lungurad ngak e re mo'on nem u langan e mab ko re naun nem, ²⁰ "Wenig ngom, ka' gu bad ngaray bayay ni nggu chuw'iyed e ggan. ²¹ Ma fa'an gu sulod ko gin ni gu pired riy e re nep' nem, mra bagamad me pir'eg e salpiy rok ni bay u daken e *grain* u lan e birook e tutuw, ni urngin e salpiy romad nni fulweg nrogon tomalngin. Ere ba'aray romad ni kug fulweged. ²² Ma ku er rogon ni kug feked e salpiy ni nggu chuw'iyed boch e ggan ngay. Da gu nanged e en ni fulweg e salpiy romad ngalan e tutuw romad." ²³ Me ga'ar fare tapigpig, "Dabi magafan'med, ma dab mu tamdag-gad. Ya Got, ni fare Got rok e chitamangimed, e ir e ke tay e salpiy ngalan e tutuw romed ni fan ngomed. Ya salpiy ni mpi'ed nga puluwon e ggan ko som'on e kug fek." Me fek fare tapigpig Simeon i yib ngorad.

²⁴ Me fek fare tapigpig fa pi'inem i yib ngalan e naun rok Josef. Me pi' e ran ngorad ngar maluk niged e rifrif u ayrad ngay, me duruw'iy fapi dongki rorad. ²⁵ Ma rabad ra ngongliyed rogon fapi tow'ath rorad ni fan ngak Josef ni bay yib ko misiw'; ya kar rung'aged ni ngar abichgad u

rom. ²⁶ Fa'ani yib Josef nga tabinaw, miyad fek fapi tow'ath i yib ngak ngalan e naun, marbad ra siro'gad ngak nge yan i math owcherad nga but'. ²⁷ Me fith ngorad ko bay e liliy rorad fa dariy, me mu' me ga'ar, "Ke uw rogon salpen e chitamangimed nike pilibthir, ni ir faram e mu weliyed murung'agen ngog? Kabay ndawori yim' ma dariy e liliy rok?" ²⁸ Me lungurad, "Chitamangimad, ni tapigpig rom e kabfos ma dariy e liliy rok." Miyad ragbug ngar siro'gad ngak.

²⁹ Ma fa'ani guy Josef Benjamin, ni aram e cha' ni yow nga yal, me ga'ar, "Dabisiy ni cha'ney e ir e th'abi bitir romed, ni ir fa'anem ni mu weliyed murung'agen ngog." Me ga'ar ngak, "Fakag, I Got e ngi i ayuwegnem." ³⁰ Me pagrad Josef nge yan nib gur, ya ke runguy walagen. Ma ke chugur ni nge yor, ma aram me yan nga senggil rok ngi i yor u rom. ³¹ Ma fa'ani luknag owchen nge mu' me yib ngorad ni be athangil ni nge dabi yor, me yog ni nga ni fek e ggan i yib. ³² Mi ni pi' gan Josef nga reb e tebel ni go ir, mi ni pi' gan pi walagen nga reb e tebel ni go' yad; ma girdi' nu Egypt nra uned ngak Josef ko abich e ni pi' garad ngabang, ya yad be finey ni ban'en nib gel e tamra' riy ni fa'an yad ra un ngak e girdi' ni Hebrew ko abich. ³³ Ma fapi walag e kur pired nga tebel u m'on rok Josef ni kur k'afgad nrogon e duw rorad, ni tabab ko en nth'abi ilal nge yan i mada' ko en nth'abi bitir; ma fa'anra guyed rogon ni kanog ngorad ni ngar pired nga tebel, mra changargad u owcherad ni kargin gad ngay. ³⁴ Mi ni fek e ggan u tebel rok Josef i yib ngorad, mi Benjamin e lal yay urngin e ggan nni

pi' ngak ko ggan nni pi' ngorad. Ma aram miyad abich miyad unum e wayin ngar felfelan'gad.

44

Fare kap ni yan nga bang

¹ Me ga'ar Josef ngak fare tapigpig nib milfan e naun rok Josef ngak, "Mu suguy e tutuw rok e pi cha'ney ni urngin e ggan nrayag ni ngar feked, me bagayad ma ga fulweg e salpiy rok ngam tay nga daken e ggan u lan e tutuw rok. ² Ma ga fek e kap rog nib silber ngam tay nga daken e ggan u lan e tutuw rok e en nth'abi bitir rorad, mu kum tay e salpiy rok ngay nike pi' ni puluwon e *grain*." Me rin' ni bod rogon ni kanog ngak. ³ Ri kakadbul mi ni pagrad ngranod ni kar feked e dongki rorad. ⁴ Kranod ndawor rmal'afgad ko fare binaw nga orel, me ga'ar Josef ngak fare tapigpig nib milfan e naun rok ngak, "Mu fal'eg rogom ngam lek fa picha'. Ma nap'an ni ga ra piri'egrad, me lungum ngorad, "Mangfan ni tin nib kireb e kam rin'ed ni taban e tin ni bfel' ni kan rin' ngomed? ⁵ Mangfan ni kam iringed fare kap nib silber? Re kap ney e ma unum e masta rog ban'en riy, me ir e ma maruwel ngay nge yog e n'en ni bay yib i m'ug. Rib kireb e ren'ey ni kam ngongliyed!"

⁶ Ma fa'ani taw fare tapigpig ngorad, me weliy ngorad e pi thin ney. ⁷ Me lungurad ngak, "Siro' pi thin nir ni ga be weliy e be mang e ga be yog? Dabi taw e leam romad ko tinir ni nggu ngongliyed. ⁸ Kam guy e salpiy ni kug fulweged u Kanaan ngom, ni salpiy ni gu pir'eged u daken e ggan u lan e tutuw romad. Ere ra di'in ma gamad iring

e silber ara gol u naun rok e masta rom? ⁹ Fa'an ga ra pir'eg rok bagamad min li'ngem', ma pi aromad nike par e ngar manged sib rom." ¹⁰ Me ga'ar, "Kefel'; machane fa'an yira pir'eg bigimed ni bay fare kap rok, me ir e nge mang sib rog, ma tin nike magey i gimed e nge yan." ¹¹ Miyad fek e tutuw rorad nga but' nib gur, mra be' me bing e biroke tutuw. ¹² Me yan fare tapigpig rok Josef u fithik' e chugum rorad ni tabab rok e en ni pi ilal nge yan i mada'ngak e en ni bitir, mi ni pir'eg fare kap u tutuw rok Benjamin. ¹³ Miyad guchthuy e mad rorad nike kireban'rad, miyad chugum nga daken e dongki rorad miyad sul ngalan binaw.

¹⁴ Fa'ani yib Judah nge pi'in walagen ko naun rok Josef, ma kabay Josef u rom. Marbad ra siro'gad ngak, ¹⁵ me ga'ar Josef, "Mang e biney ni kam ngongliyed? Da mu nanged ni be' ni bay ko re liw rog ney e rib mom ni nge nang e n'en ni bay mrin'ed?" ¹⁶ Me ga'ar Judah, "Dakuriy e n'en ni gamad ra weliy. Uw rogon ni nggu malu'ag thingad ngom? Uw rogon ni nggu micheged nda gu kirebgad? I Got e ke fek e upong u daken e kireb romad. Gamad gubin e chiney ni kug manged e sib rom ma gathi kemus ni en ni ka ni pir'eg fare kap ni bay rok." ¹⁷ Me ga'ar Josef, "Danga'! Dab gu rin' e bin. Kemus ni en ni ka ni pir'eg fare kap ni bay rok e ir e nge mang sib rog. Mi gimed sul ngak e chitamangimed ndab nrin' ban'en ngomed."

Judah ni wenignag Benjamin

¹⁸ Me yan Judah ngak Josef me ga'ar ngak, "Wenig ngom, mpi' mat'wug nggu non ngom. Dab mu puwan' ngog; ya gur e ta'reb rogom ngak

Farao. ¹⁹ Mfithmad ni lungum, ‘Kabay e chitamangimed ara be’ ni walagmed?’ ²⁰ Me lungumad ngom, er rogon, bay be’ ni chitamangimad nike pilibthir, nge be’ nib mo’on ni walagmad ni ir e bbitir romad, nni gargeleg ngak e chitamangimad ko ngiyal’ nike pilibthir. Ma be’ nib mo’on ni walagen e ke yim’, ma kemus ni ir e kabay ni fak e chitiningin; ma rib t’uf rok e chitamngin. ²¹ Mog ngomad ni nggu feked i yib ngaray ngam guy. ²² Ma gamad yog ngom ndabiyag ni nge pag e chitamngin; ya ra rin’, mra yim’ e chitamngin. ²³ Me lungum ngomad, ‘Fa’anra dabi un e bin th’abi bitir i walagmed ngomed ngambad, ma dab ku ni pagmed ngambad nga p’eowcheg.’

²⁴ “Fa’an gu sulod ngak e chitamangimad ni tapigpig rom, ma gamad weliy ngak e tin kamog. ²⁵ Ma aram me yog ngomad ni nggu sulod nggu chuw’iyed bochu’uw e ggan. ²⁶ Me lungumad, ‘Dabiyag ni gu warod; ya dab ni pagmad nggu warod ngak fare mo’on ni fa’anra de moy romad e bin th’abi bitir i walagmad. Fa’anra un e bin th’abi bitir i walagmad ngomad, ma aram e gamad ra yan.’ ²⁷ Chitamangimad e ga’ar ngomad, ‘Gimed manang ni Rachel ni le’engig e l’agruw e pumo’on ni diyennag ni fakag. ²⁸ Bagayow e ke yan ngabang; nsana ke popof e gamanman ni malboch, ya ka aram e yan ma dawor gguy ke mada’ ko chiney. ²⁹ Fa’an gimed ra fek e biney rog me yan i yim’, ma gelngin e kireban’ ni gimed ra pi’ ngog ko re yangar ney ni kug taw ngay e ra li’eg.’

³⁰⁻³¹ “Ere gu ra sul ngak e chitamag ni de moy e re pagel ney rog, ma nap’an ni yugra guyeg ni

de moy rog, me yim'. Ya ke par ni re pagel ney e ke pagan' ngak. Ere gamad ra k'aring e kireban' ngak e chitamangimad ko binem e yangar nike taw ngay mra yim'. ³² Ma ku er rogon ni gu micheg ngak e chitamag ni gag e ke milfan e re pagel ney ngog, ya gog ngak ni fa'anra dab gu fulweg ngak, me gag e bayi aw e kireb riy nga dakenag u p'eowchen e chitamag ni n'umngin nap'an e yafos rog. ³³ Ere chiney e nggu par u roy nggu mang sib rom nggu wan nga luwan; ma ga pag nge un ngak pi walagen ngar sulod. ³⁴ Uw rogon ni nggu sul ngak e chitamag ni fa'anra de moy e re pagel ney rog? Dabiyag rog ni ngug guy e re gafgow ney ni nge tay e chitamag."

45

Josef ni yog ngak pi walagen ko ir mini'

¹ Ma dakiyag ni nge athangil Josef u p'eowchen urngin e pi'in yad ma pigpig ngak, me non ni ba ga' laman ni ga'ar, "Dabki par be' u roy." Me weliy Josef ngak pi walagen ko ir mini' ko ngiyal' ni ba'aram ndaki moy be' rorad. ² Me yor ni ba ga' laman me rung'ag e girdi' nu Egypt, me taw murung'agen nga tafen e pilung. ³ Me ga'ar Josef ngak pi walagen, "I gag Josef. Kabfos e chitamag fa?" Me par pi walagen ni kar rusgad ngak nde yag ni ngar fulweged lungun. ⁴ Me ga'ar Josef ngorad, "Wenig ngomed, mu chugurgad." Miyad chugur ngak, me ga'ar, "I gag Josef ni walagmed, ni fa'an mu pi'ed nchuway' ngalan yu Egypt. ⁵ Ere dabi taganan'med ma dab mogned e kireb ngomed ni bochan e mpi'ed gag ngaray ni chuway'. Ya Got

e ir e pi'eg ngaray ni nggu m'on romed ni fan e nggu ayuweg e pogofan rok e girdi'. ⁶ Ya ireray e bin l'agruw e duw ko re uyongol ney u daken e nam; ma kabay lal e duw ndab ni gi' e but' ara nt'ar wom'ngin e woldug. ⁷ Got e pi'eg nggu m'on romed nge yag ni gu aywegmed ni ara' feni fel' rogon ma nge muduwgil ni dab m'ad nge pi'in owchamed. ⁸ Ere gathi gimed e mpi'ed gag nggub ngaray, ya Got. Ke teg ni gu bod be' ni chitamngin Farao; i gag e ke mil fan e nam rok ngog ni ga'ngin, mi gag e gu be gagiyeagnag yu Egypt ni ga'ngin.

⁹ "Ere mu gurgad ngam sulod ngak e chitamag nge lungumed ngak, ba'aray e thin rok fakam i Josef: 'Got e ke teg ni gag e gu be gagiyeagnag yu Egypt ni ga'ngin; mu gur nigem nga mub ngog. ¹⁰ Ya rayag ni nga mub mu par ko nug nu Goshen ngam chugur ngog, ni gur nge pifakam, nge pifak pifakam, nge saf nge kaming rom, nge garbaw rom, nge urngin ban'en ni bay rom. ¹¹ Ya ga ra yib mu par ngalan yu Goshen, mrayag ni ug pigpig ngom. Ya kaba' lal e duw ko re uyongol ney; ma dabug ni ngu'um gafgow, nge girdi'en e tabinaw rom, nge urngin e tin bay rom.'" ¹² Miki ul ul Josef ngay nge ga'ar, "Ere gimed gubin, nge gur Benjamin, ni gimed be guy nriyul' ni gag Josef. ¹³ Mogned ngak e chitamag rogon gelngig ni bay u roy u Egypt, mi gimed weliy ngak murung'agen urngin ban'en ni kam guyed. Mi gimed gur ngam feked i yib ngaray."

¹⁴ Me m'ag e gumuchmuch ngak Benjamin ni walagen me tabab ko meyor; miki gumuchmuch Benjamin ngak Josef nge yor. ¹⁵ Me faray

owcherad ni yad gubin nra gumuchmuch ngak bagayad ma be yor.

¹⁶ Fa'an nrung'ag nga tafen Farao nike yib pi walagen Josef, me felan' Farao ngay nge pi tolang ni bay u tan pa'. ¹⁷ Me ga'ar Farao ngak Josef, "Mog ngak pi walagem ngar chugumgad nga daken e gamanman rorad ngar sulod ko nam nu Kanaan. ¹⁸ Ngar feked e chitamangirad nge girdi' nu tabinaw rorad ngarbad ngaray. Ma bay gu pi' ngorad e gin nth'abi fel' e but' u lan yu Egypt, ngu'ur abichgad miyad be felfelan' ko tin be tugil riy. ¹⁹ Ma gog ngorad ni ngar feked boch e karro ni *wagon* u Egypt ni fan ngak pi le'engirad nge pifakrad ni kab achig. Mog ngorad ni ngar feked e chitamangirad ngarbad. ²⁰ Ma dabi magafan'rad ni ngar paged e tin bay rorad ban'en; ya gin nth'abi fel' ko nam nu Egypt e bay ni pi' ngorad."

²¹ Me rin' pifak Israel ni aram rogon. Me pi' Josef e karro ni *wagon* ngorad, ni bod rogon nike yog Farao, me pi' e ggan ngorad ni fan ko re milekag nem. ²² Miki bagayad me pi' ba wu' e mad ngak, machane i Benjamin e 300 yang e silber ni pi' ngak nge lal wu' e mad. ²³ Me pi' ragag e dongki nge yan ngak e chitamngin ni kan chugom nga daken keru'rad ko tin th'abi fel' ban'en ni bay u Egypt, ma ragag e dongki e kan af e *grain* nga daken keru'rad, nge flowa, nge ku boch e ggan ni fan ko re milekag rorad nem ni ngarbad nga Egypt. ²⁴ Me l'oeg pi walagen ngranod, ma nap'an nranod me ga'ar ngorad, "Mmarod ndab um tugthingad."

²⁵ Miyad chuw u Egypt ngarbad nga Kanaan ngak Jakob ni chitamangirad. ²⁶ Miyad ga'ar ngak,

“Kabfos Josef! I ir e be gagiyegnag yu Egypt ni ga’ngin!” Me gin Jakob ngay, ma de riyul’ u wan’ e tin karogned. ²⁷ Machane fa’anra weliyed ngak urngin e tin nike weliy Josef ngorad, me guy fapi *wagon* nike pi’ Josef ni nga ni fek riy nga Egypt, me ri felfelan’. ²⁸ Me ga’ar, “Fakag i Josef e kabfos! Kemus tabon laniyan’ug! Thingar gu wan ngug guy u m’on ni nggum’.”

46

Jakob nge girdi'en e tabinaw rok nranod nga Egypt

¹ Me kunuy Israel urngin ban'en rok nge yan nga Beer-sheba, mi i pi' e maligach u rom ngak e Got rok Isak ni chitamngin. ² Me non Got ngak Israel nnep' ni ga'ar, “Jakob, Jakob.” Me ga'ar Jakob, “Gu be motoyil.” ³ Me ga'ar, “I gag Got, ni Got rok e chitamam. Dab mu tamdag ni ngam man nga Egypt; ya pi'in owchem e bay gu gagiyeg nagrad u rom ngar manged girdi'en reb e nam ni ba ga'. ⁴ Bay gu un ngom nga Egypt, ma bay gu fulweg e pi'in owchem ngaray. Mra taw nga nap'an ni nga mum' ma bay Josef u to'obem.”

⁵ Me chuw Jakob u Beersheba. Fapi pagel e ra ted e chitamangirad, nge pifakrad, nge pi le'engirad ngalan fapi *wagon* nike pi' fare pilung nu Egypt. ⁶ Miyad fek e gamanman rorad nge urngin ban'en rorad ni yag ngorad u Kanaan ngranod nga Egypt. Me fek Jakob urngin e pi'in owchen ngar uned ngak, ⁷ ni aram pifak ni pumo'on, nge

pi pumo'on ni pifakrad, nge ppin ni pifak, nge pi ppin ni fak pifak.

⁸ Irera' fithingan fapi pumo'on ni pifak Israel nra uned ngak nga Egypt. Ruben ni ir e bin nganni' u fak Jakob, ⁹ nge pi pumo'on ni pifak Ruben: Hanok, Pallu, Hezron, nge Karmi. ¹⁰ Nge Simeon nge pifak ni pumo'on: Jemuel, Jamin, Ohad, Jakin, Zohar nge Shaul, ni fak row be' ni bpin nu Kanaan. ¹¹ Nge Levi nge pifak ni pumo'on: Gershon, Kohath nge Merari. ¹² Nge Judah nge pifak ni pumo'on: Shelah, Perez nge Zerah. (Fagal ni baaram e bitir rok Judah, ni Er nge Onan e karm'ow u Kanaan.) Ma pumo'on ni fak Perez e Hezron nge Hamul. ¹³ Nge Issakar nge pifak ni pumo'on: Tola, Puah, Jashub nge Shimron. ¹⁴ Nge Zebulun nge pifak ni pumo'on: Sered, Elon nge Jahleel. ¹⁵ Pi pagel ney e diyannag Leah rok Jakob u Mesopotamia nge kureb e bpin ni Dinah. Yad urngin ni yad owchen Jakob rok Leah ni yad guye nge dalip u gubin.

¹⁶ Gad nge pifak ni pumo'on: Zefon, Haggi, Shuni, Ezbon, Eri, Arod nge Areli. ¹⁷ Asher nge pifak ni pumo'on: Imnah, Ishvah, Ishvi, Beriah nge Serah ni walagrad ni bpin. Ma fak Beriah ni pumo'on e Heber nge Malkiel. ¹⁸ Pi pagel ney ni yad ragag nge nel' e yad e pi'in owchen Jakob rok Zilpah, ni aram fare sib ni pi' Laban ngak Leah ni fak.

¹⁹ Le'engin Jakob ni Rachel e diyannag l'agruw e pumo'on: Josef nge Benjamin. ²⁰ U lan yu Egypt e fakay Josef l'agruw e pumo'on riy, ni Manasseh nge Efraim, rok Asenath, ni be' ni bpin ni fak

Potifera, ni ir e prist u lan yu Heliopolis. ²¹ Pifak Benjamin ni pumo'on e Bela, Beker, Ashbel, Gera, Naaman, Ehi, Rosh, Muppim, Huppim nge Ard. ²² Picha'ney ni yad ragag nge aningeg e yad e pi'in owchen Jakob rok Rachel.

²³ Dan nge fak ni pumo'on ni Hushim. ²⁴ Naftali nge pifak ni pumo'on: ni Jahzeel, Guni, Jezer nge Shillem. ²⁵ Picha'ney ni yad medlip e yad owchen Jakob rok Bilhah, fare sib ni pi' Laban ngak Rachel ni fak.

Jakob nge girdi'en e tabinaw rok u lan yu Egypt

²⁶ Ma urngin e pi'in ni owchen Jakob ni yan nga Egypt e yad nel' i ragag nge nel', ni dan uneg pi le'engin pifak ngay. ²⁷ Ma ku l'agruw e pagel nni gargeleg ni fak Josef u Egypt, nge yan i gaman medlip i ragag u gubin girdi'en e tabinaw rok Jakob ni yan nga Egypt.

²⁸ Me l'oeg Israel Judah nge m'on nge yan ngak Josef nge wenig ngak ni nge yan i guy Israel nga Goshen. Fa'an rabad ko nug nu Goshen, ²⁹ me af Josef ngalan e *chariot* rok nge yan nga Goshen ni nge mada'nag e chitamngin. Ma nap'an nra mada'gow, me gumuchmuch Josef nga belel'ugun e chitamngin, me yor nib n'uw nap'an. ³⁰ Me ga'ar Israel ngak Josef, "Chiney e gu ra yim' ma bfel', ya kug guyem kug nang ni kagabfos."

³¹ Me ga'ar Josef ngak pi walagen ni pumo'on nge girdi'en e tabinaw rok e chitamngin, "Thingar gu wan gguy Farao nge lungug ngak, 'Pi walageg ni pumo'on ni girdi'en e tabinaw rok e chitamag ni ur pired u Kanaan e karbad ngog! ³² Pi'in ni

pumo'on u fithik'rad e yad ma gafaliy e saf nge garbaw; kar feked i yib yu ran' i saf nge kaming ni fakrad nge yu ran' i garbaw, nge urngin e tin bay rorad.' ³³ Fa'anra fithmed Farao ni ga'ar, 'Mang e n'en ni gimed ma muruwliy?' ³⁴ me lungumed, 'Gamanman e ug gafaliyed ni ka gamad bbitir ke mada' ko chiney ni bod ni i rin' pi chitamngimad ni kab kakrom i yib.' Ya ara' rogon me yag ni mpired u lan e nug nu Goshen." I yog ngorad ni aram rogon ni bochan e girdi' nu Egypt e daburad e pi'in yad ma gafaliy e saf.

47

¹ Ma aram me yan Josef nge weliy ngak Farao ni ga'ar, "Chitamag nge pi walageg ni pumo'on e karbad u Kanaan ni kar feked yu ran' i saf nge kaming ni fakrad, nge yu ran' i garbaw, nge urngin e chugum rorad. Yad bay e chiney u lan e nug nu Goshen." ² Ma aram me fek lal i pumo'on ni walagen i yan nga p'eowchen Farao. ³ Me ga'ar Farao ngorad, "Mang e maruwel romed?" Me lungurad, "Gamad ma gafaliy e saf ni bod ni i rin' pichitamngimad ni kab kakrom i yib. ⁴ Kugbad ni nggu pired u lan e biney e nam, ni bochan e lan e nam nu Kanaan e rib gel e uyongol nike yib riy, ya dariy e pan riy nra kay e yu ran' i saf nge kaming romad. Ere wenig ngom, mu guy rogon nggu pired u lan e nug nu Goshen." ⁵ Me ga'ar Farao ngak Josef, "Chiney e ke yib e chitamam nge pi walagem ngom, ⁶ me gur e mmil fan yu Egypt ngom ni ga'ngin. Mu guy e gin nth'abi fel' riy ngam ta'rad ngay. Rayag ni ngar pired u lan e nug nu Goshen, ma fa'anra bay boch e

girdi' u fithik'rad ni yad manang rogon i gafaliy e gamanman, ma ga pag fan e gamanman rog ngorad ngu'ur gafaliyed." ⁷ Me fek Josef Jakob ni chitamngin i yib ngak Farao. Me yibilay Jakob Farao ngak Got. ⁸ Me ga'ar Farao ngak. "Ke in e duw yangrem?" ⁹ Me ga'ar Jakob, "Ke gaman e 130 e duw nap'an ni gu milekag ko biney e tamilang. De yo'or e duw ma de mom e tin ni yib ngog riy, de ta'reb rogon ko pi duw ni ba'aram ni i milekag e pichitamag ni kakrom riy." ¹⁰ Me yibilay Jakob Farao, nge mu' me yan. ¹¹ Ma aram me tay Josef e chitamngin nge pi walagen ni pumo'on u lan e nam nu Egypt, me pi' bang ni ngar tafned ko gin nth'abi fel' e binaw, ni bay u lan e nug nu Rameses, ni bod rogon ni yog Farao. ¹² Mi i pi' Josef gan e chitamngin, nge pi walagen ni pumo'on, nge urngin girdi'en e tabinaw rok e chitamngin, nib mu'un e bin th'abi bitir ngay.

Gagiyeg ni i tay Josefu nap'an e uyongol

¹³ Re uyongol nem e rib gel, ya par ni dakuriy e ggan u fayleng ni ga'ngin, me m'ay gelngin e girdi' nu Egypt ngu Kanaan ni bochan e uyongol. ¹⁴ Me kunuy Josef urngin e salpiy ni pi' e girdi' nu Egypt ngu Kanaan ni puluwon e *grain* nge fek i yib nga tafen Farao. ¹⁵ Ma nap'an ni m'ay e salpiy rok e girdi' nu Egypt nge girdi' nu Kanaan me yib i ga'ar urngin e girdi' nu Egypt ngak Josef, "Mpi' e ggan ngomad! Dab mu pagmad nggu m'ad; mu rin' ban'en! Ya kem'ay urngin e salpiy romad." ¹⁶ Me ga'ar Josef, "Mfeked e gamanman romed i yib; mu gu pi' e ggan ngomed ni fa'anra kem'ay e salpiy romed ni urngin." ¹⁷ Ma aram miyad fek

e gamanman rorad i yib ngak Josef, me pi' e ggan ngorad ni puluwon e os, nge saf nge kaming, nge garbaw, nge dongki ni kar feked i yib. Re duw i n'em e pi' e ggan ngorad ni puluwon urngin e gamanman ni yad be fek i yib ngak.

¹⁸ Me yib reb e duw marbad ngak me lungurad, “Dab gu mitheged rom ni salpiy romad e urngin nike m'ay ma gamanman romad e go' kam fakay. Dakuriy ban'en ni gamad ra pi' ngom, kemus ni gamad nge binaw romad e ka ba'. ¹⁹ Dab mu pagmad nggu m'ad; mu rin' ban'en! Mu chuw'iymad nge yungi binaw romad ngam pi' puluwon ni ggan. Bay gu pired ni gamad e sib rok Farao, me tafnay e yungi binaw romad. Mpi' awochngin e woldug ngomad nge ayuwegmad nge dab kug m'ad ko uyongol me siyki par e yungi binaw romad ndab kun wolduguy.”

²⁰ Me chuw'iy Josef urngin e binaw nu Egypt ni fan ngak Farao; ra be' u Egypt me pi' e binaw rok ni chuway', ni bochan e kari gel e uyongol. Me par ni ga'ngin e nam nu Egypt ni Farao e ke tafnay. ²¹ Me yan i par nike ngongliy Josef e girdi' u Egypt kar manged sib ni mus u baley yu Egypt ke yan i mada' nga baley. ²² Ma re gi binaw nde chuw'iy Josef e kemus ni re gi binaw ni ba'aram ni tafen e pi prist. Dariy rogon ni ngar pi'ed e yungi binaw rorad ni chuway', ni bochan e bay e f'oth rorad ni be pi' Farao, ni ir e yad be abich riy. ²³ Me ga'ar Josef ngak e girdi', “Kam guyed ni kug chuw'iymed nge yungi binaw romed e daba' ni fan ngak Farao. Ba'aray awochngin e woldug, ni ir e thingar mu yunged nga daken e yungi binaw romed. ²⁴ Mra

taw nga nap'an ni ngan t'ar wom'ngin e woldug, ma thingar mpi'ed ta'ab guruy u lal guruy riy ngak Farao. Ma tin nike magey riy e ngam yunged nga daken e yungi milay' romed, mi gimed kay nge girdi' nu tabinaw romed, nge pifakmed.”²⁵ Me lungurad ngak, “Kam ayuweg e pogofan romad; ma bfel' e tin kamrin' ngomad, ma bay gu manged sib rok Farao.”²⁶ Ma aram me ngongliy Josef nib motochiyel ko nam nu Egypt ni woldug nike el e ngan t'ar mi ni guruynag ni lal guruy me par ni ba guruy riy e fen Farao. Ere re motochiyel ney e kabay gelngin e daba'. Kemus ni yungi binaw rok e pi prist e de tafnay Farao.

Tin tomur e thin ni turguy Jakob

²⁷ Me par piyu Israel u lan yu Egypt ko nug nu Goshen; me yo'or ban'en rorad, me yo'or pifakrad.
²⁸ Me par Jakob u Egypt ni ragag nge medlip e duw nge mada' ko ngiyal' nike gaman 147 e duw yangren. ²⁹ Fa'ani chugur ni nge yim', me pi' e thin nge yan ngak Josef nge yib me ga'ar ngak, “Wenig ngom, mmicheg bbugithin ngog u mit Got; mu tay pa'am nga tan eg ngam mmicheg ngog ni bay mpar ni gab yul'yul' ma ga rin' ngog e tin ni bfel', ndab mu k'eygeg u Egypt. ³⁰ Gu ba'adag ni ngan k'eygeg ko gin ni bay e pi chitamag riy; mu fekeg nga wuru' yu Egypt ngam k'eygeg ngalan e low rorad.” Me ga'ar Josef, “Bay gu rin' ni bod ni kamog.” ³¹ Me ga'ar Israel, “Mmow u mit Got ni ga ra rin'.” Me mow Josef ngak, me pining Israel e magaer u rom u daken e chob rok.

48

Jakob ni yibilay Efraim nge Manasseh

¹ Me n'uw nap'an boch, mi ni ga'ar ngak Josef, "Ke m'ar e chitamam." Me fek Josef fa gal pagel ni fak, ni aram Manasseh nge Efraim ngranod ra guyed Jakob. ² Ma fa'an nni ga'ar ngak Jakob, "Ke yib fakam i Josef ni nge guyem," me athamgil nge suwon ngalang u chob rok. ³ Me ga'ar Jakob ngak Josef, "Got ni Gubin ma Rayag Rok e ke m'ug ngog u Luz u lan e nam nu Kanaan, ke fal'eg wa'athag. ⁴ I ga'ar ngog, 'Bay gu pi' e bitir ngom ni pire', nge par ni pi'in owchem e bay ra manged girdi'en bo'or e nam; ma bay gu pi' e re nam ney ngak e pi'in owchem me par ni yad e taferad ni dariy n'umngin nap'an.' ⁵ Fa gali pagel ni fakam, nni gargelegrow u lan yu Egypt u m'on ndawor gub ngom ngaray e ku fakag yow; ni aram Efraim nge Manasseh e fakag yow ni ta'reb rogorow ngak Ruben nge Simeon. ⁶ Ma fa'an kag ra fakay boch e pagel ma dabi par ni gag e fakagrad; gayog ni nge yag ngorad e nge yib rok Efraim nge Manasseh. ⁷ Kug rin' e re bugithin ney ni bochan e gu sul u Mesopotamia, ni dawor gu taw nga Efrath, me yim' e chitinam i Rachel, ni aram e ke yim' u lan e nam nu Kanaan, ri ba ga' ba kireban' ni gu tay. Gu k'eyag u rom ni gadad be sor i yan nga Efrath." (Efrath e aram yu Bethlehem.)

⁸ Fa'ani guy Israel fa gali pagel ni fak Josef, me ga'ar ngak, "I mini' e gali pagel ney?" ⁹ Me ga'ar Josef, "Ireray fa gali pagel ni fakag ni Got e ke pi' row ngog u roy u Egypt." Me ga'ar Israel, "Wenig ngom, mu fekrow i yib ngog nggu yibilayrow."

¹⁰ Ma gathi ri ka be guy Israel ban'en ni bochan yangren. Me fek Josef fa gali pagel i yib ngak, me gumuchmuch nga bilel'ugunrow nge faray owcherow. ¹¹ Me ga'ar Israel ngak Josef, "Da ug finey ni ku ra gguyem, machane ke gagiyegnag Got ni mus ngak pifakam ma kug guy." ¹² Me fekrow Josef u ay Israel me paraw u p'eowchen nga but' nge siro' ngak Israel.

¹³ Me kol Josef pa'row, ni bay Efraim nga ba' ni mat'aw rok, ya nge par nga ba' ni gilay' rok Israel, me tay Manasseh nga ba' ni gilay' rok, ni fan e nge par nga ba' ni mat'aw rok Israel, me fekrow i yib ngak Israel. ¹⁴ Machane me yin' Israel baraba' i pa' nga daken baraba' nge par nike thilpach, nge tay e ba' ni mat'aw i pa' nga daken chugen Efraim, ni ir e bbitir rorow, me tay e ba' ni gilay' i pa' nga daken chugen Manasseh, ni ir e ba ilal rorow. ¹⁵ Ma aram me fal'eg wa'athan Josef ni ga'ar:

"I Got e ngi i fal'eg wa'athan e gali pagel ney, ni fare Got ni i par e chitamag i Abraham nge Isak u p'eowchen.

I Got, ni i pow'iyeg i yib ke mada' ko bin daba' e rran e ngi i fal'eg wa'athrow.

¹⁶ Ma fare engel ni chuwegeg u fithik' urngin e riya' e ngi i fal'eg wa'athrow.

Fithingag nge fithingan e gal chitamag i Abraham nge Isak e ngi i par u dakenrow.

Nge yo'or pifak row ngar manged baraba' i girdi' ni pire'."

¹⁷ Me dabuy Josef ni fa'ani guy nike tay e chitamngin e ba' ni mat'aw i pa' nga daken chugen Efraim; me kol pa' e chitamngin ni nge chuweg

u daken chugen Efraim nge tay nga chugen Manasseh. ¹⁸ Me ga'ar ngak e chitamngin, "Chitamag, gathi er rogon. Biney e ir e bin ilal; mu tay e ba' ni mat'aw i pa'am nga daken chugen." ¹⁹ Me siyeg e chitamngin ni ga'ar, "Fakag, gu manang, gu manang. Pi'in ni bay yib ni owchen Manasseh e ku er rogorad ni bay ra manged girdi'en reb e nam ni ba ga'. Machane bin ni walagen nib bitir ngak e bayi par ni kab ga' rok, ma pi'in ni bay yib ni owchen e bay ra manged girdi'en boch e nam nib ga'."

²⁰ Ma aram me fal'ew wa'athrow e rofen nem ni ga'ar, "Piyu Israel e bay u rogned gimew u nap'an ni yad be thum'nag e fel'wa'athan. Bay ur ga'argad, 'Mang e yigi tem Got ni bod Efraim nge Manasseh.' " Ireray rogon ni tay Efraim nib m'on rok Manasseh.

²¹ Me ga'ar Israel ngak Josef, "Kam guy nike chugur ni nggum', machane Got e bay i par rom, ma bayi fulwegnem ko nam rok e pi chitamam. ²² Yu Shekem, ni fa gi binaw nth'abi yong'ol ni gu fek rok e pi Amorite ni yag ngog ko saydon rog nge gat'ing rog, e dab gu pi' ngak pi walagem ni pumo'on ya gur e nggu pi' ngom."

49

Jakob ni yi'inyag murung'agen fapi pumo'on ni fak

¹ Me pi' Jakob e thin nge yan ngak fapi pumo'on ni fak ni be ga'ar, "Mmu'ulunggad, nggog ngomed e n'en ni bayi yib ngomed ko tin kabay e rran nga m'on:

2 “Mmu’ulunggad ngam telmed, gimed pifak Jakob;

mu telmed ngak Israel ni chitamngimed.

3 “Ruben, ni bin som’on i fakag nni gargeleg, i gur gelngig,

me gur e bin som’on i fakag nnap’an ni taw nga yangreg ko pagel,

i gur e th’abi tolangan’um, mi gur e th’abi gel u fithik’ urngin e pumo’on ni fakag.

4 Ga bod e ran ni sugubur nge wagey nga daken e binaw, machane dab mpar ni gur e th’abi ga’ fam,

ni bochan e kam pirew reb e ppin rog.

Kam alitnag e k’iniy ni gil’ e chitamam!

5 “I Simeon nge Levi e l’agruw i pumo’on ni yow walag;

yow ma fek talin e cham rorow ngar k’ar cham ngay.

6 Dab gu un ngorow ko thin nib mith ni yow ma puruy’nag;

dab gu mang reb i girdi’en e mu’ulung rorow,

ni bochan e yow ra damumuw mi yow thang e fan rok e girdi’,

ma yow ma marwothnag e garbaw nib gosgos u wan’row.

7 Nge buch wa’athan e damumuw rorow, ya kayigi gel,

ma ngki buch wa’athan e puwan’ rorow, ya kayigi gel e gafgow ni yow be pi’.

Bay gu weregrow u daken e nam rok Jakob;

ma pi’in ni owcherow e bay gu wereg u fithik’ e girdi’ nu Israel.

8 “Judah, pi walagem ni pumo'on e bay ra pininged e sorok ngom.

Bay mu kol k'angan e pi to'ogor rom;
ma pi walagem ni pumo'on e bay ra siro'gad ngom.

9 Judah e ba layon ni bfel' yangren.

Ma li' e n'en ni nge li' me sul ko gin nma mith riy.

Judah e bod ba layon,

ma k'iyag ir nge mol nga but',

ma dariy be' nra finey ni nge rin' ban'en ngak.

10 Fare sog ko pilung e dabi chuw rok Judah,

ma ku dabi chuw fa lay i ren ni fen e gagiyege u thilin e ririf u ay;

nge mada' ko ngiyal' ni bay yib e en ir e fen,

ma bay i fol e girdi' rok.

11 Ke m'age e dongki rok ni kab bitir nga ba ke *grape*, ni aram e kaen nth'abi fel'.

Ma maluknag e mad rok u fithik' e wayin nib ra'en racha'.

12 Ke row owchen ni bochan e wayin ni be unum,

ma nguwelen e ba wech ni bochan e milik ni be unum.

13 “I Zebulun e bay i par u to'oben e day;

ma dap'el'ay rok e bayi par ni tafen e barkow;

ma tafen e bay yan nge mada' nga Sidon.

14 “Issakar e dariy e thilthil rorow ba dongki,

Nike paraw nga but' ni bay e chugum ni be fek u ruw raba' i charen.

15 Machane ke guy feni fel' e gin'em ni ngan toffan riy,

Nge feni manigil e gi binaw nem.

Me simormor nga but' ni nge fek gilban,
Min towasar ngak nge maruwel ni bod e sib.

16 “I Dan e bayi gagiyegnag e tirok e girdi’.
Bay ra pired ni yad bod e tin kabay e ganong nu
Israel.

17 Dan e bayi bod ba porchoyog u barba’ e
kanawo’,
Ni ba porchoyog ni bay e yub u l’ugun u to’oben e
kanawo’,
Nma k’ad wurilen ay e os,
Ya nganon’ nga wuriyel e en ni bay u daken eos.

18 “SOMOL, gu be sonnag e ayuw ni bay mpi’.

19 “Mi Gad e bay yib baraba’ i moro’ro’ i cham
ngak,
Machane bayi cham ngorad nge lol’oegrad.

20 “Ma girok Asher e binaw e bay yib e ggan riy ni
pire’.
Ggan nra pi’ e rayag ni nge kay ba pilung.

21 “I Naftali e ba gamanman ni *deer* ni be yan ko
gin ba’adag ni nge yan ngay,
Ni be gargelnag pifak ni bfel’usun.

22 “I Josef e bod ba dongki nib malboch u to’oben
ba alublub,
Bod ba fak e dongki ni malboch ni bay u sigre’en
bburey.*

---

* **49:22** Josef . . . sigre’en e burey; ara Josef e bod ba ke gek’iy nike tugul u to’oben ba alublub, be yib wom’ngin ni pire’ mab dar pa’ngin nga daken ba yoror.

23 Pi to'ogor rok e bay ur chamgad ngak nib
elmirin,
Ra feked e gat'ing nge gan e gat'ing rorad ngu'ur
lol'iged.

24 Machane gat'ing rok e ba mayluy,
Ma ruw raba' i pa' nni ngongliy nib gel
U gelngin fare Got rok Jakob ni Gubin Ma Rayag
rok.
Ni aram fare Tagafaliy e saf, ma Ir e Yoror rok yu
Israel.

25 Ayuw nma yib ngom e yib rok fare Got
Nma liyor e chitamam ngak,
Ni yib rok Got Th'abi Gel Gelngin.
Got e bayi fal'eg wa'atham ko n'uw nge yupa' i lul'
u but'
Bayi fal'eg wa'atham
Nge yo'ornag e pi'in owchem.

26 Nge fel' rogon ni bayi pi' ni aram e *grain* nge
floras,
Nge fel' rogon ni be yib ko burey nike kakrom,
Nge urngin e tin ni bfel' ni bay ko pi burey, ni
burey ni bay i par,
Pi tow'ath ney e ngi i par rok Josef,
Ni ir e ka ni fael ngabang u fithik' walagen ni
pumo'on.

27 "I Benjamin e bod ba gamanman ni *wolf* nma
thang e pogofan;
Kadbul e ma languy e n'en nike li',
Ma blayal' me pag e f'oth nga k'on."

28 Irera' fa ragag nge l'agruw i ganong nu Israel,
irera' e n'en ni weliy e chitamangirad ngorad.

I yibilayrad ngak Got, nra bagayad me yibilay nrogon nib m'ag ngak.

Jakob ni yim' mi ni k'eyag

²⁹ Me ga'ar Jakob ngorad, "Chiney e aram e nggu wan ngak e girdi' rog ni karm'ad, marod mu k'eyged gag ngak e pi chitamag u lan fare yiy ni bay ko fa gi binaw rok Efron, ni ir reb e Hittite, ³⁰ ni bay u Makpelah, ni bay ko ngek u Mamre u lan e nam nu Kanaan. I chuw'iy Abraham e re yiy nem nge re gi binaw nem rok Efron, ni ir reb e Hittite, ni fan e re gi binaw nem e ngu'un gum'eyag riy. ³¹ Ireram e gin nni k'eyag Abraham nge Sarah ni le'engin riy; ma ku ir e ra k'eyged Isak nge Rebekah ni le'engin riy; ma ku ireram e gin ni gu k'eyag Leah riy. ³² Re gi binaw nem nge re yiy ni ba'aram ni bay riy e ni chuw'iy rok fapi girdi' ni kanog e Hittite ngorad." ³³ Fa'ani mu' Jakob ko welthin ngak fapi pumo'on ni fak me girengiy ay nga daken e chob me yim', me yan ngak e girdi' rok ni pi'in ni karm'ad.

50

¹ Me yan i paraw Josef nga daken e chitamngin, ni be yor ma be faray owchen. ² Me yog Josef ngak e pi togta ni yad ma maruwel u tan pa' ni ngar ngongliyed rogon e chitamngin nge par ndabi kireb. Me rin' fapi togta ni aram rogon, ³ ma aningeg i ragag e rran nra muruwliyed ni aram n'umngin nap'an ni yima muruwliy. Me par piyu Egypt ni medlip i ragag e rran ni yad be yornag.

⁴ Fa'ani m'ay e ngiyal' ni nga ni yornag e chitamngin, me ga'ar Josef ngak e pi'in ni tolang ni

yad bay nga tan pa' Farao, "Wenig ngomed, mu feked e re bugithin ni ba'aray i yan ngak Farao ni nge lungumed: ⁵ Nap'an ni be n'en ni nge yim' e chitamag, me yog ngog ni nggu micheg ngak nra gu wan gu k'eyag ngalan ba low ni ir e ker ni fan ngak ni bay ko nam nu Kanaan. Ere wenig ngom mu runguyeg nggu wan gu k'eyag e chitamag, nge mu' mu gu sul." ⁶ Me ga'ar Farao, "Mman, ngam k'eyag e chitamam, ni bod rogon nike yog ni ngam micheg ngak ni bay mu rin'."

⁷ Ma aram me yan Josef i k'eyag e chitamngin. Ma urngin e girdi' rok Farao nib tolang, nge pi'in nib tolang ko tapuf oloboch, nge urngin e girdi' ni yad be yog e thin u Egypt nra uned ngak ngranod, ⁸ nge urngin girdi'en e tabinaw rok Josef, ni pi walagen ni pumo'on, nge girdi'en e tabinaw rok e chitamngin. Kemus ni bitir rorad ni kab achig, nge saf nge kaming, nge garbaw rorad e ra pired u lan e nug nu Goshen. ⁹ Pi pumo'on ni yad be yan u *chariot* nge pi pumo'on ni yad be yan u os e ku ra uned ngak; gathi balich e re girdi' nem.

¹⁰ Fa'anra tawgad ko gin ni yima gunugunuy e *grain* riy u Atad, ni bay ko ngek ko lul' ni Jordan, miyad dololoy' u rom nib n'uw nap'an ni kari kireban'rad, me un Josef ngorad ngar mowaw niked e chitamngin ni medlip e rran. ¹¹ Fa'ani par e girdi' nu Kanaan ngar guyed e girdi' ni yad be dololoy' u Atad, me lungurad, "Ren'ey e dololoy' nma tay piyu Egypt ko yam'." Aram fan ntunguy fithingan e gin'em ni Abel Mizraim.* Bay ko ngek

---

* **50:11 ABEL MIZRAIM:** Re ngachal ney ni Hebrew e gowa fare bugithin ni "dololoy' rok yu Egypt."

ko lul' ni Jordan.

¹² Fapi pumo'on ni fak Jakob e rrin'ed ni bod rogon ni yog ngorad; ¹³ ra feked i yan nga Kanaan, miyad k'eyag u lan fare yiy ni bay u Makpelah, ni bay ko ngek u Mamre, ni chuw'iy Abraham ni chagiy ko fa gi binaw ni pi' Efron ngak, ni reb e Hittite, ni fan e ngu'un gum'eyag riy. ¹⁴ Fa'ani mu' Josef i k'eyag e chitamngin, me sul nga Egypt ni yad pi walagen ni pumo'on nge urngin e pi'in nra uned ngak ko gum'eyag.

Josef ni micheg ngak pi walagen ni pumo'on ndab kur rusgad ngak

¹⁵ Tomuren nike yim' e chitamngirad me ga'ar fapi pumo'on ni walagen Josef, "Fa'anra ka be fanenikaydad Josef, ma ke finey ni nge fulweg ngodad taban urngin e kireb nda ngongliyed ngak, ma mang e ngad rin'ed?" ¹⁶ Ma aram miyad pi' bbugithin nge yan ngak Josef ni lungurad, "Ba'aray bbugithin ni weliy e chitamam ngomad u m'on ndawori aw e fan rok ni ga'ar: ¹⁷ Mogned ngak Josef ni be lungug, 'Gu be wenig ngom ni ngam n'ag fan u wun'um e tin nib kireb ni ngongliy pi walagem ngom.' Ere wenig ngom, mu n'ag fan u wun'um e kireb ni gamad e pi tapigpig ko Got rok e chitamam e kug rin'ed." Fa'an nog e re bbugithin ney ngak Josef, me tabab Josef ko meyor.

¹⁸ Me yib pi walagen ni pumo'on ngarbad ra siro'gad ngak. Me lungurad, "Kugbad nga p'eowchem e chiney ni gamad e sib rom." ¹⁹ Machane me ga'ar Josef ngorad, "Dab mu tamdag gad; ya dabiyag ni nggu teg nga luwan

Got. ²⁰ Mu puruy' niged ni ngam ngongliyed e kireb ngog, machane me yib Got ngay nge pingeg nga daken e fel' ni fan e nge ayuweg e pogofan rok e girdi' ni pire', ni pi'in ka yad bafos e bin daba' e rran ni bochan e tin mu rin'ed ngog. ²¹ Ere dab kum rusgad. Ya bay gu ayuwegmed nge pifakmed." Ara' rogon ni micheg ngorad u fithik' e thin nib munguy ni kun ngorad.

Josef ni yim'

²² Me par Josef u Egypt ni yad girdi'en e tabinaw rok e chitamngin; me yim' ni 110 e duw yangren.

²³ I par Josef nge guy e bitir rok Efraim nge bitir rok e bitir rok Efraim. Fa'an nni gargeleg pifak Makir, ni be' nib mo'on ni fak Manasseh, me tayrad Josef ni yad girdi'en e tabinaw rok. ²⁴ Me ga'ar ngak pi walagen ni pumo'on, "Ke chugur ni bay gum', machane Got e rib muduwgil ni bay i ayuwegmed, me fekmmed nga wuru' e re nam ney me pow'iymed ko fare nam ni fa'ani micheg ngak Abraham nge Isak nge Jakob ni bayi pi' ngorad."

²⁵ Ma aram me wenig Josef ngak fapi pumo'on ni fak Israel ni ngar micheged bbugithin ngak u mit Got. I ga'ar, "Mmicheged ngog nnap'an nra ayuwegmed Got u fithik' e runguy rok ngomed, ma gimed ra fek e yil rog nge un ngomed." ²⁶ Ma aram me yim' Josef nike gaman 110 e duw yangren. Mi ni fal'eg rogon u Egypt ni nge dabi kireb, min tay ngalan ba kahol.

Bible Ni Thothup
The Holy Bible in the Yapese language of the
Federated States of Micronesia

Copyright © 2007 Bible Society of Micronesia

Language: Yapese

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-12-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 13 Dec 2023

37b6628b-b71d-5df3-af33-fc1d4dd69788